

“PAŞA Bank” ASC

Fərdi maliyyə hesabatları

*31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il
müstəqil auditorun hesabatı ilə birlikdə*

Mündəricat

Müstəqil auditorun hesabatı

Fərdi maliyyə hesabatları

Fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat	1
Fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabat	2
Fərdi ümumi gəlir haqqında hesabat	3
Fərdi kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat	4
Fərdi pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat.....	5

Fərdi maliyyə hesabatlarına dair qeydlər

1. Əsas fəaliyyət	6
2. Hesabatların tərtibatının əsası.....	6
3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri	6
4. Mühüm uçot mühakimələri və qiymətləndirmələri.....	15
5. Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	17
6. Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər.....	17
7. İnvestisiya qiymətli kağızları	18
8. Müştərilərə verilmiş kreditlər	20
9. Əmlak və avadanlıqlar	24
10. Qeyri-maddi aktivlər.....	24
11. İstifadə hüququ olan aktivlər və icarə öhdəlikləri	25
12. Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar.....	25
13. Digər aktivlər və öhdəliklər	27
14. Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	28
15. Müştərilər qarşısında öhdəliklər.....	28
16. Subordinasiyalı borclar	29
17. Törəmə maliyyə alətləri	29
18. Vergilər	30
19. Kapital	31
20. Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər.....	32
21. Kredit zərəri üzrə xərc və digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar.....	35
22. Xalis haqq və komissiya gəliri.....	36
23. Xarici valyutalardan xalis gəlirlər	37
24. İşçilər üzrə xərclər, ümumi və inzibati xərclər	37
25. Digər dəyərsizləşmə və silinmə	37
26. Risklərin idarə edilməsi.....	38
27. Ədalətli dəyərin ölçülməsi.....	50
28. Aktivlərin və öhdəliklərin ödəmə müddətlərinin təhlili.....	53
29. Aidiyyəti olan şəxslər haqqında açıqlamalar	54
30. Maliyyə fəaliyyətindən əmələ gələn öhdəliklərdə dəyişikliklər	57
31. Kapitalın adekvatlığı	57
32. Hesabat tarixindən sonra baş vermiş hadisələr.....	57

Müstəqil auditorun hesabatı

“PAŞA Bank” ASC-nin Səhmdarlarına və Müşahidə Şurasına

Rəy

Biz “PAŞA Bank” ASC-nin və onun törəmə müəssisələrinin (“Bank”) 31 dekabr 2023-cü il tarixinə fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatdan və həmin tarixdə başa çatan il üzrə fərdi mənfəət və ya zərər, fərdi ümumi gəlir, fərdi kapitalda dəyişikliklər və fərdi pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatlardan, habelə əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri haqqında məlumat da daxil olmaqla fərdi maliyyə hesabatlarına dair qeydlərdən ibarət olan fərdi maliyyə hesabatlarının auditini apardıq.

Bizim fikrimizcə, əlavə edilən fərdi maliyyə hesabatları 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın fərdi maliyyə vəziyyətini və həmin tarixdə başa çatan il üzrə fərdi maliyyə nəticələrini və fərdi pul vəsaitlərinin hərəkətini Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına (“MHBS”) uyğun olaraq bütün əhəmiyyətli aspektlər üzrə düzgün əks etdirir.

Rəy üçün əsas

Biz auditini Beynəlxalq Audit Standartlarına (“BAS”) uyğun olaraq apardıq. Bizim həmin standartlar üzrə öhdəliklərimiz hesabatımızın “Fərdi maliyyə hesabatlarının auditini üzrə auditorun məsuliyyəti” bölməsində təsvir olunur. Mühasiblər üçün Beynəlxalq Etika Standartları Şurasının (“MBESS”) “Peşəkar mühasiblərin etika məcəlləsinə (Beynəlxalq Müstəqillik Standartları daxil olmaqla) (“MBESS Məcəlləsi”), o cümlədən Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarına uyğun olaraq biz Bankdan müstəqillik və biz MBESS Məcəlləsinə uyğun olaraq etika ilə bağlı digər öhdəliklərimizi yerinə yetirmişik. Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit dəlili auditor rəyinin bildirilməsi üçün yetərli və müvafiq əsası təmin edir.

Fərdi maliyyə hesabatları üçün rəhbərliyin və Audit Komitəsinin məsuliyyəti

Rəhbərlik fərdi maliyyə hesabatlarının MHBS-yə uyğun hazırlanması və düzgün təqdim edilməsi, həmçinin fərddəqiqlik və ya səhv nəticəsində yaranmasından asılı olmayaraq əhəmiyyətli səhvlər olmayan fərdi maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün rəhbərliyin lazım bildiyi daxili nəzarət üzrə məsuliyyət daşıyır.

**Building a better
working world**

Fərdi maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən, rəhbərliyin Bankı ləğv etmək və ya əməliyyatları dayandırmaq niyyəti olduğu və ya bunu etməkdən başqa heç bir real alternativini olmadığı hallar istisna olmaqla, rəhbərlik Bankın daim fəaliyyətdə olan müəssisə kimi fəaliyyətinə davam etməsi qabiliyyətinin qiymətləndirilməsinə, daim fəaliyyətdə olan müəssisə kimi fəaliyyətlə bağlı məsələlərin (belə məsələlər varsa) açıqlanmasına və mühasibat uçotunun daim fəaliyyətdə olan müəssisə konsepsiyasının istifadə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

Audit Komitəsi Bankın maliyyə hesabatlarının hazırlanması prosesinə nəzarətə görə məsuliyyət daşıyır.

Fərdi maliyyə hesabatlarının auditi üzrə auditorun məsuliyyəti

Bizim məqsədimiz ümumiyyətlə fərdi maliyyə hesabatlarında fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olmamasına kifayət qədər əminlik əldə etmək və rəyimiz daxil olan auditor hesabatını təqdim etməkdir. Kifayət qədər əminlik əminliyin yüksək dərəcəsini ifadə edir, lakin BAS-a uyğun olaraq aparılmış audit nəticəsində mövcud olan bütün təhriflərin üzə çıxarılmasına zəmanət vermir. Təhriflər fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əmələ gələ bilər və fərdi və ya məcmu halda götürülməklə hazırkı fərdi maliyyə hesabatlarının əsasında istifadəçilərin qəbul edəcəyi iqtisadi qərarlara təsir göstərmələrini ehtimal etməyə əsas olacağı halda əhəmiyyətli hesab olunur.

BAS-a uyğun olaraq aparılmış auditin bir hissəsi olaraq biz audit zamanı peşəkar mühakimə və peşəkar skeptisizm tətbiq edirik. Biz həmçinin:

- ▶ Fərdi maliyyə hesabatlarında fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olması risklərini müəyyən edir və qiymətləndirir, həmin risklərə cavab olaraq audit prosedurlarını layihələşdirir və həyata keçirir, eləcə də rəyimiz üçün əsas yaratmaq məqsədilə kifayət və münasib olan audit dəlilini əldə edirik. Fırıldaqçılıq nəticəsində yaranmış əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riski səhvlər nəticəsində yaranmış əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riskindən yüksəkdir, çünki fırıldaqçılığa gizli sözləşmə, aldatma, bilərəkdən səhv buraxma, yanlış təqdimat və ya daxili nəzarət qaydalarına əməl olunmaması daxil ola bilər.
- ▶ Müəyyən şəraitdə münasib olan audit prosedurlarının işlənilməsi hazırlanması məqsədilə auditə aid olan daxili nəzarət elementləri haqqında anlayış əldə edir, lakin bu zaman Bankın daxili nəzarət sisteminin səmərəliliyi haqqında rəy bildirmək məqsədini güdmürük.
- ▶ Rəhbərlik tərəfindən istifadə edilmiş uçot prinsiplərinin münasibliyini, uçot təxminlərinin və əlaqəli açıqlamaların əsaslılığını qiymətləndiririk.
- ▶ Rəhbərlik tərəfindən mühasibat uçotunun daim fəaliyyətdə olan müəssisə konsepsiyasının tətbiqinin münasibliyi və əldə edilmiş audit dəlilərinə əsaslanaraq Bankın daim fəaliyyətdə olan müəssisə kimi fəaliyyətinə davam etməsi ilə bağlı əhəmiyyətli şübhə doğuran hadisə və ya şəraitlərlə əlaqədar mühüm qeyri-müəyyənliyin olub-olmaması haqqında nəticə çıxarıyıq. Mühüm qeyri-müəyyənliyin mövcud olduğu qənaətinə gələcəyimiz halda, biz auditor hesabatımızda Fərdi maliyyə hesabatlarındakı əlaqəli açıqlamalara diqqəti yönəltməliyik və ya, əgər bu cür açıqlamalar qeyri-münasib olarsa, rəyimizə düzəliş etməliyik. Bizim nəticələr audit hesabatımızın tarixinədək əldə etdiyimiz audit dəlilərinə əsaslanır. Lakin gələcək hadisə və ya şəraitlər Bankın daim fəaliyyətdə olan müəssisə kimi fəaliyyətinə davam etməməsinə gətirib çıxara bilər.
- ▶ Məlumatların açıqlanması da daxil olmaqla fərdi maliyyə hesabatlarının ümumi təqdimatı, strukturu və məzmununu, eləcə də fərdi maliyyə hesabatlarının müvafiq əməliyyat və hadisələri düzgün təqdim edib-etmədiyini qiymətləndiririk.

**Building a better
working world**

Biz Audit komitəsinin nəzərinə, digər məsələlərlə yanaşı, auditin planlaşdırılmış əhatə dairəsi, vaxtı və əhəmiyyətli audit nəticələri, o cümlədən audit zamanı daxili nəzarətdə müəyyən etdiyimiz hər hansı əhəmiyyətli çatışmazlıqları çatdırırıq.

Ernst & Young Holdings (CIS) B.V.

12 mart 2024-cü il

Bakı, Azərbaycan

Fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat

31 dekabr 2023-cü il tarixinə

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

	Qeydlər	2023	2022
Aktivlər			
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	5	1,940,210	3,176,024
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	6	1,577,522	500,315
İnvestisiya qiymətli kağızları	7	2,007,513	1,764,134
Müştərilərə verilmiş kreditlər	8	2,842,530	2,728,154
Törəmə maliyyə aktivləri	17	8,938	9,968
Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar	12	83,156	109,179
Əmlak və avadanlıqlar	9	10,764	12,567
Qeyri-maddi aktivlər	10	21,626	26,482
İstifadə hüququ olan aktivlər	11	10,369	14,991
Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktivləri	18	17,011	17,174
Digər aktivlər	13	102,457	74,427
Cəmi aktivlər		8,622,096	8,433,415
Öhdəliklər			
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	14	595,294	596,225
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	15	6,993,725	7,028,896
Törəmə maliyyə öhdəlikləri	17	8,713	9,425
İcarə öhdəlikləri	11	10,588	15,206
Cari mənfəət vergisi öhdəlikləri	18	28,898	21,244
Zəmanətlər və digər öhdəliklər üçün ehtiyat	20	10,815	9,727
Subordinasiyalı borclar	16	87,250	106,437
Digər öhdəliklər	13	74,046	47,256
Cəmi öhdəliklər		7,809,329	7,834,416
Kapital			
Səhmdar kapitalı	19	354,512	354,512
Bölüşdürülməmiş mənfəət		461,373	249,822
İnvestisiya qiymətli kağızları üzrə xalis realizasiya olunmamış zərərlər	19	(3,118)	(5,335)
Cəmi kapital		812,767	598,999
Cəmi öhdəliklər və kapital		8,622,096	8,433,415

Fərdi maliyyə hesabatlarını Bankın İdarə Heyəti adından imzalayan və buraxılmasına icazə verənlər:

Cavid Quliyev

İdarə Heyətinin Sədri

Murad Süleymanov

Baş Maliyyə İnzibatçısı

12 mart 2024-cü il

Fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabat**31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə***(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)*

	Qeydlər	2023	2022
Faiz gəliri			
Müştərilərə verilmiş kreditlər		235,182	220,904
İnvestisiya qiymətli kağızları		122,887	67,459
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri		77,232	12,775
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər		12,205	10,606
Effektiv faiz dərəcəsini istifadə etməklə hesablanmış faiz gəlirləri		447,506	311,744
Maliyyə lizinqi üzrə debitor borcları		265	483
Digər faiz gəlirləri		265	483
Faiz xərci			
Müştərilər qarşısında öhdəliklər		(41,537)	(32,266)
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər		(14,664)	(15,309)
İcarə öhdəlikləri	11	(1,096)	(1,215)
Subordinasiyalı borc		(5,283)	(4,289)
		(62,580)	(53,079)
Xalis faiz gəliri		385,191	259,148
Maliyyə aktivləri üzrə kredit zərərinin qaytarılması/(xərci)	21	6,161	(45,061)
Kredit zərəri xərcindən sonra xalis faiz gəliri		391,352	214,087
Xalis haqq və komissiya gəliri	22	33,461	39,562
- haqq və komissiya gəliri		141,231	111,269
- haqq və komissiya xərci		(107,770)	(71,707)
İnvestisiya qiymətli kağızlarından xalis zərər		(4,643)	(13,899)
Xarici valyutalardan xalis gəlirlər	23	41,359	46,452
Törəmə müəssisənin səhmlərinin satışı üzrə gəlir	12	24,032	-
Digər gəlir		5,110	4,965
Qeyri-faiz gəliri		99,319	77,080
İşçilər üzrə xərclər	24	(95,605)	(62,096)
Ümumi və inzibati xərclər	24	(51,635)	(46,546)
Köhnəlmə və amortizasiya	9, 10, 11	(17,868)	(18,690)
Müştərilərə verilmiş kreditlərə dəyişikliklər üzrə xalis gəlir/(zərər)	8	8,138	(988)
Maliyyə alətlərinin ilkin tanınması üzrə xalis zərər	14	(800)	-
Digər dəyərsizləşmə və silinmə	25	2,364	(35,170)
Kreditlə bağlı öhdəliklər və digər aktivlər üzrə ehtiyat	21	(1,657)	(9,646)
Qeyri-faiz xərcləri		(157,063)	(173,136)
Mənfəət vergisi xərcindən əvvəl mənfəət		333,608	118,031
Mənfəət vergisi xərci	18	(62,057)	(32,712)
İl üzrə mənfəət		271,551	85,319

Fərdi ümumi gəlir haqqında hesabat**31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə***(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)*

	Qeydlər	2023	2022
İl üzrə mənfəət		271,551	85,319
Digər ümumi gəlir			
<i>Sonrakı dövrlərdə mənfəət və ya zərərə yenidən təsnifləşdirilməli olan digər ümumi gəlir:</i>			
Digər ümumi gəlirdə ədalətli dəyərlə investisiya qiymətli kağızlarının ədalətli dəyərində xalis dəyişiklik	7	21,075	(63,457)
DÜGƏD ilə borc alətlərinin xaric edilməsi üzrə ümumi zərərin mənfəət və ya zərərə yenidən təsnifləşdirilməsi		4,513	13,899
Digər ümumi gəlirdə ədalətli dəyərlə investisiya qiymətli kağızları üzrə gözlənilən kredit zərərləri üçün ehtiyatda dəyişikliklər	21	(22,949)	26,509
Digər ümumi gəlirdə ədalətli dəyərlə investisiya qiymətli kağızları üzrə xalis realizasiya olunmamış gəlirlər/(zərərlər)		2,639	(23,049)
Digər ümumi (zərərin)/gəlirin komponentlərinə aid olan gəlir vergisi	18	(422)	4,610
Sonrakı dövrlərdə mənfəət və ya zərərə yenidən təsnifləşdirilməli olan xalis digər ümumi gəlir/(zərrər)		2,217	(18,439)
İl üzrə cəmi ümumi gəlir		273,768	66,880

Fərdi kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat**31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə***(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)*

	Səhmdar kapitalı	Bölüşdürülməmiş mənfəət	İnvestisiya qiymətli kağızları üzrə xalis realizasiya olunmamış gəlirlər/ (zərərlər)	Cəmi kapital
1 yanvar 2022-ci il	354,512	208,817	13,104	576,433
İl üzrə mənfəət	-	85,319	-	85,319
İl üzrə digər ümumi zərər	-	-	(18,439)	(18,439)
İl üzrə cəmi ümumi gəlir	-	85,319	(18,439)	66,880
Bankın səhmdarlarına dividendlər (Qeyd 19)	-	(44,314)	-	(44,314)
31 dekabr 2022-ci il	354,512	249,822	(5,335)	598,999
İl üzrə mənfəət	-	271,551	-	271,551
İl üzrə digər ümumi zərər	-	-	2,217	2,217
İl üzrə cəmi ümumi gəlir	-	271,551	2,217	273,768
Bankın səhmdarlarına dividendlər (Qeyd 19)	-	(60,000)	-	(60,000)
31 dekabr 2023-cü il	354,512	461,373	(3,118)	812,767

Fərdi pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat**31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə***(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)*

	<i>Qeyd</i>	2023	2022
Əməliyyat fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Alınmış faiz		455,711	319,484
Ödənilmiş faiz		(67,146)	(53,938)
Alınmış haqq və komissiya		140,960	110,363
Ödənilmiş haqq və komissiya		(105,539)	(72,849)
Xarici valyuta və xarici valyuta ilə törəmə alətlərlə diling əməliyyatlardan zərərləri çıxmaqla realizasiya edilmiş gəlirlər		41,663	46,604
İşçilərlə bağlı ödənilmiş xərclər		(72,075)	(59,771)
Ödənilmiş ümumi və inzibati xərclər		(58,656)	(49,291)
Alınmış digər əməliyyat gəliri		4,192	3,049
Əməliyyat aktivlərində və öhdəliklərində dəyişikliklərdən əvvəl əməliyyat fəaliyyəti üzrə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin hərəkəti		339,110	243,651
<i>Əməliyyat aktivlərində xalis (artma)/azalma</i>			
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər		(1,072,957)	42,886
Müştərilərə verilmiş kreditlər		(106,103)	(233,869)
Digər aktivlər		(16,208)	(27,048)
<i>Əməliyyat öhdəliklərində xalis artma/(azalma)</i>			
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər		11,055	(68,787)
Müştərilər qarşısında öhdəliklər		(71,742)	2,000,390
Digər öhdəliklər		5,271	(16)
Mənfəət vergisindən əvvəl əməliyyat fəaliyyəti üzrə (istifadə edilmiş)/əldə edilmiş xalis pul vəsaitlərinin hərəkəti		(911,574)	1,957,207
Ödənilmiş mənfəət vergisi		(54,663)	(37,079)
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə (istifadə edilmiş)/əldə edilmiş xalis pul vəsaitləri		(966,237)	1,920,128
İnvestisiya fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti			
İnvestisiya qiymətli kağızlarının satılması və geri alınmasından daxilolmalar		4,778,708	3,245,727
İnvestisiya qiymətli kağızlarının alınması		(5,003,864)	(3,271,183)
Əmlak və avadanlıqların alınması və avans ödənişləri		(3,757)	(1,915)
Qeyri-maddi aktivlərin satın alınması		(1,808)	(2,978)
Törəmə müəssisədə payların satışından daxilolmalar	12	46,000	-
Törəmə müəssisəyə investisiya	12	-	(14,060)
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə əldə edilmiş xalis pul vəsaitləri		(184,721)	(44,409)
Maliyyələşdirmə fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Ödənilmiş dividendlər	19	(60,000)	(44,314)
Subordinasiyalı borcların ödənilməsi	30	(18,700)	-
Subordinasiyalı borclardan daxilolmalar	30	-	68,681
Törəmə müəssisədə payların satışından daxilolmalar	12	6,000	-
İcarə öhdəliyi üzrə əsas məbləğin ödənilməsi		(6,024)	(6,125)
Maliyyələşdirmə fəaliyyəti üzrə istifadə edilmiş xalis pul vəsaitləri		(78,724)	18,242
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinə valyuta məzənnələrinin dəyişməsinin təsiri			
		(6,132)	(3,356)
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinə gözlənilən zərərinin dəyişməsinin təsiri			
	21	-	-
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərində xalis azalma/artma		(1,235,814)	1,890,605
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri, ilin əvvəlinə			
	5	3,176,024	1,285,419
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri, ilin sonuna	5	1,940,210	3,176,024

6-57-ci səhifələrdə əlavə edilən qeydlər hazırkı fərdi maliyyə hesabatlarının tərkib hissəsidir.

(Cədvəllərdəki məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

1. Əsas fəaliyyət

"PAŞA Bank" ASC ("Bank") 18 iyun 2007-ci ildə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi əsasında açıq tipli səhmdar cəmiyyət kimi təsis edilmişdir. Bank Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının ("ARMB") 28 noyabr 2007-ci ildə verdiyi 250 nömrəli bank lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərir.

Bank əhalidən əmanətlər alır və kreditlər verir, ödənişləri köçürür, valyuta mübadiləsini aparır və korporativ, KOB, fərdi və digər bankçılıq xidmətləri göstərir.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın əməliyyat şəbəkəsi altı xidmət məntəqəsi, Azərbaycanda üç filial, Gürcüstan Respublikasında yerləşən "PAŞA Bank Georgia" SC adlı bir törəmə müəssisə (31 dekabr 2022-ci il: iki törəmə müəssisəsi) və Türkiyə Respublikasında yerləşən "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş. adlı bir asılı müəssisədən (31 dekabr 2022-ci il: sıfır) ibarət olmuşdur.

Bankın qeydiyyatata alınmış rəsmi ünvanı belədir: Azərbaycan, Bakı, AZ1005, Yusif Məmmədəliyev küçəsi, 15.

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə Bankın mövcud səhmlərinə aşağıdakı səhmdarlar sahib olmuşlar:

Səhmdarlar	Mülkiyyət payı (%)
PASHA Holding MMC	57
Bless MMC	28
Cənab Arif Paşayev	10
Cənab Mir Camal Paşayev	5
Cəmi	100

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə Bankın yekun mülkiyyətçiləri Bank üzrə birgə nəzarəti həyata keçirən xanım Leyla Əliyeva, xanım Arzu Əliyeva, cənab Arif Paşayev və cənab Camal Paşayevdir.

2. Hesabatların tərtibatının əsası

Ümumi məsələlər

Hazırkı fərdi maliyyə hesabatları Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları ("MHBS") əsasında hazırlanmışdır. Azərbaycan manatı "PAŞA Bank" ASC-nin funksional və təqdimat valyutasıdır, çünki əməliyyatların əksəriyyəti Azərbaycan manatı ilə ifadə edilir, ölçülür və ya maliyyələşdirilir. Digər valyutalarla aparılmış əməliyyatlar xarici valyuta ilə əməliyyatlar kimi uçota alınır. Bank qeydlərin aparılmasını və maliyyə hesabatlarının hazırlanmasını Azərbaycan manatı ilə və MHBS-a uyğun olaraq həyata keçirilir. Hazırkı fərdi maliyyə hesabatları, xüsusi olaraq qeyd edilmiş hallar və bir səhm üzrə dəyər istisna olmaqla, min Azərbaycan manatı ("AZN") ilə təqdim edilir. Mühasibat uçotu prinsiplərində açıqlanmış hallar, DÜGƏD ilə müəyyən investisiya qiymətli kağızları və ədalətli ölçümləşdirilmiş törəmə maliyyə alətləri istisna olmaqla, fərdi maliyyə hesabatları ilkin maya dəyəri əsasında hazırlanmışdır.

"PAŞA Bank" ASC-nin MHBS-yə uyğun konsolidasiya edilmiş maliyyə hesabatları 6 mart 2024-cü il tarixində ayrıca buraxılmışdır. Konsolidasiya edilmiş maliyyə hesabatlarının surətini Bankın rəsmi hüquqi ünvanında əldə etmək olar. Fərdi maliyyə hesabatları Bankın fəaliyyətinin monitorinqini aparmaq və fəaliyyətini idarə etmək məqsədilə hazırlanmışdır.

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri

Yeni və düzəliş edilmiş standartlar və şərhlər

Bank 1 yanvar 2023-cü il tarixində və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minən müəyyən standartlara düzəlişləri ilk dəfə tətbiq etmişdir. Bank buraxılmış, lakin hələ qüvvəyə minməmiş hər hansı standart, şərh və ya düzəlişi vaxtından əvvəl qəbul etməmişdir.

- ▶ 17 sayılı MHBS "Sığorta müqavilələri";
- ▶ Mühasibat uçotu prinsiplərinin açıqlanması – 1 sayılı MUBS və MHBS üzrə Praktiki tövsiyələr 2-yə düzəlişlər;
- ▶ Beynəlxalq Vergi İslahatı – Pillar 2 modelinin qaydaları – MUBS 12-yə düzəlişlər;
- ▶ Vahid əməliyyatdan yaranan aktiv və öhdəliklərlə bağlı təxirə salınmış vergi – MUBS 12-yə düzəlişlər;
- ▶ Mühasibat Uçotu Təxminlərinin Tərfi – MUBS 8-ə düzəlişlər.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Yeni və düzəliş edilmiş standartlar və şərhlər (davamı)

17 sayılı MHBS "Sığorta müqavilələri"

17 sayılı MHBS "Sığorta Müqavilələri" 1 yanvar 2023-cü il və ya bu tarixdən sonra başlayan hesabat dövrləri üçün qüvvəyə minir. 17 sayılı MHBS sığortanı verən müəssisələrin növündən asılı olmayaraq, bütün növ sığorta müqavilələrinə (yəni, həyat sığortası, digər sığortalar, birbaşa və təkrar sığorta), eləcə də ixtiyari iştirak xüsusiyyətləri olan müəyyən zamanətlərə və maliyyə alətlərinə tətbiq edilir. Əhatə dairəsinə bir neçə istisna tətbiq edilir.

Bank əhəmiyyətli sığorta riskinin ötürülməsi ilə nəticələnən müqavilələr müəyyən etməmiş, buna görə də 17 sayılı MHBS-nin 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə Bankın maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsir göstərmədiyi qənaətinə gəlmişdir.

Müəyyən etmə çərçivəsində Bank kredit kartlarını və oxşar məhsulları qiymətləndirmişdir. Sığorta müqaviləsinin tərifinə cavab verən kredit kartı müqavilələri (və kredit və ya ödəniş razılaşmalarını təmin edən digər oxşar müqavilələr) 17 sayılı MHBS-nin əhatə dairəsindən yalnız və yalnız o halda istisna edilir ki, müəssisə bir müştəri ilə müqavilənin qiymətinin müəyyən edilməsində həmin müştəri olan fiziki şəxslə bağlı sığorta riskinin qiymətləndirilməsini əks etdirməsin. Bank müəyyən etmişdir ki, bu məhsullar bütün müraciət edənlərə eyni qiymətə təklif olunduğuna və buna görə də MHBS 17-nin tələblərindən azad olduğuna görə, müqavilə qiymətinin müəyyən edilməsində fiziki şəxs müştəri ilə bağlı sığorta riski qiymətləndirilməmişdir. Bank müqavilələrində sığorta riskinin olub-olmadığını qiymətləndirərək, icra zamanəti və kredit kartlarına diqqət yetirmiş və praktiki məqsədəuyğunluğu nəzərə alaraq, MHBS 17 çərçivəsində əhəmiyyətli müqavilələrin olmadığını qənaətinə gəlmişdir.

"Mühasibat uçotu prinsiplərinin açıqlanması" – 1 sayılı MUBS və MHBS üzrə Praktiki tövsiyələr 2-yə düzəlişlər

MUBSK 1 sayılı MUBS və MHBS üzrə Praktiki tövsiyələr 2 "Əhəmiyyətliyə dair mülahizələrin formalaşdırılması"na düzəlişlərdə əhəmiyyətlilik mülahizələrinin mühasibat uçotu prinsiplərinə tətbiq edilməsində müəssisələrə kömək etmək üçün qaydalar və nümunələr təqdim edilir. Düzəlişlərin məqsədi aşağıdakılar vasitəsilə uçot prinsiplərinə dair daha səmərəli açıqlamaların təqdim edilməsinə kömək etməkdir:

- ▶ Müəssisələr qarşısında qoyulmuş "mühüm" mühasibat uçotu prinsiplərinin açıqlamaq tələbini "əhəmiyyətli" mühasibat uçotu prinsiplərinin açıqlanması üzrə tələblə əvəz edilməsi; və
- ▶ Mühasibat uçotu prinsiplərinin açıqlanması ilə bağlı qərarlar verərkən müəssisələrin əhəmiyyətlilik anlayışını necə tətbiq etdiklərinə dair təlimatın əlavə edilməsi.

Düzəlişlər Bankın maliyyə hesabatlarında hər hansı maddələrin tanınmasına və ya təqdim edilməsinə təsir göstərməmişdir, lakin uçot siyasətinin açıqlanmasına təsir göstərmişdir.

Beynəlxalq Vergi İslahatı – Pillar 2 modelinin qaydaları – MUBS 12-yə düzəlişlər

MUBS 12-yə düzəlişlər İƏİT-in BEPS Pillar 2 qaydalarına cavab olaraq edilmiş və aşağıdakıları əhatə edir:

- ▶ Pillar 2 modelinə aid qaydaların müxtəlif yurisdiksiyalarda tətbiqindən irəli gələn təxirə salınmış vergilərin tanınması və açıqlanması üçün məcburi müvəqqəti istisna; və
- ▶ Maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə müəssisənin həmin qanunvericilikdən, xüsusən də onun qüvvəyə minmə tarixindən əvvəl, Pillar 2 mənfəət vergilərinə cəlb edilib-edilməməsi məsələsini daha yaxşı başa düşməsinə kömək etmək üçün müvafiq müəssisələr üçün açıqlama tələbləri.

Düzəliş, Pillar 2 qanunvericiliyinin (əsas etibarilə) qəbul edildiyi, lakin hələ qüvvəyə minmədiyi dövrlərdə, maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə müəssisənin Pillar 2 mənfəət vergisi ilə bağlı yaranan riskləri, o cümlədən hesabat dövrünün sonunda Pillar 2 mənfəət vergisi riskinə aid həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət məlumatı başa düşməyə kömək edən məlum və ya əsaslandırılmış məlumatın açıqlanmasını tələb edir. Məsələn üçün:

- a) Pillar 2 qanunvericiliyinin müəssisəyə necə təsir edəcəyi və Pillar 2 mənfəət vergiləri riskinin mövcud ola biləcəyi əsas yurisdiksiyalar kimi keyfiyyət məlumatı; və
- b) Aşağıdakı kəmiyyət məlumatı:
  - ▶ Müəssisənin mənfəətinin Pillar 2 mənfəət vergisinə cəlb edilə bilən payının və bu mənfəətlərə tətbiq edilən orta effektiv vergi dərəcəsinin göstəricisi; və ya
  - ▶ Pillar 2 qanunvericiliyi qüvvəyə minsəydi, müəssisənin ümumi effektiv vergi dərəcəsinin necə dəyişəcəyini göstərən göstərici.

Qanunvericilik qüvvəyə mindikdən sonra Pillar 2 mənfəət vergiləri ilə bağlı cari vergi xərcləri üçün əlavə açıqlamalar tələb olunur. Tələblər 1 yanvar 2023-cü il tarixində və ya bu tarixdən sonra başlayan illik hesabat dövrləri üçün tətbiq edilir, 31 dekabr 2023-cü il tarixində və ya bu tarixdən əvvəl başa çatan aralıq dövrlər üçün isə tətbiq edilmir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Yeni və düzəliş edilmiş standartlar və şərhlər (davamı)

Bank fəaliyyət göstərdiyi müxtəlif yurisdiksiyalarda Pillar 2 modelinə aid qaydaların tətbiqi baxımından öz korporativ strukturunu təhlil etmişdir. Bankın fəaliyyət göstərdiyi bütün yurisdiksiyalarda effektiv vergi dərəcəsi 15%-dən yuxarı olduğu üçün, qanun qüvvəyə mindikdə Pillar 2 vergilərinə cəlb olunmayacağı müəyyən edilmişdir. Beləliklə də, Pillar 2 üzrə müvafiq açıqlamalar tələb olunmadığından, düzəlişlər Bankın 31 dekabr 2023-cü il tarixinə maliyyə hesabatlarına təsir göstərməyəcək.

2023-cü ildə ilk dəfə tətbiq edilən digər düzəlişlər və şərhlər Bankın maliyyə hesabatına təsir etmir.

Ədalətli dəyərin ölçülməsi

Bank MZƏD və DÜGƏD ilə maliyyə alətlərini hər balans hesabatı tarixində ədalətli dəyərlə ölçür.

Ədalətli dəyər ölçmə tarixində bazar iştirakçıları arasında aparılan müntəzəm əməliyyatlar zamanı aktivin satılmasından alın bilən və ya öhdəliyin köçürülməsinə görə ödənilən məbləğdir. Ədalətli dəyər ölçülərkən aktivin satılması və ya öhdəliyin köçürülməsi əməliyyatının aşağıdakı yerlərdən birində aparılması ehtimal edilir:

- ▶ Aktivin və ya öhdəliyin əsas bazarı; və ya
- ▶ Əsas bazar olmayanda, aktivin və ya öhdəliyin ən əlverişli bazarı.

Bankın əsas və ya ən əlverişli bazara çıxışı olmalıdır. Aktivin və ya öhdəliyin ədalətli dəyəri bazar iştirakçıları aktivini və ya öhdəliyi qiymətləndirərkən istifadə etdiyi fərziyyələri istifadə etməklə ölçülməlidir və bu zaman ehtimal edilməlidir ki, bazar iştirakçıları öz hərəkətlərində ən yaxşı iqtisadi mənafeələrini güdürlər. Qeyri-maliyyə aktivinin ədalətli dəyəri ölçülərkən bazar iştirakçısının aktivini maksimal və ən yaxşı şəkildə istifadə etməklə və ya həmin aktivini maksimal və ən yaxşı şəkildə istifadə edəcək digər bazar iştirakçısına satmaqla iqtisadi fayda əldə etmək qabiliyyəti nəzərə alınır.

Bank mövcud şəraitdə münasib olan və ədalətli dəyəri ölçmək üçün kifayət qədər məlumatları olan, müvafiq bazar məlumatlarını maksimal istifadə edən və müşahidə edilməyən məlumatların istifadəsini minimuma endirən qiymətləndirmə üsullarını istifadə edir.

Fərdi maliyyə hesabatlarında ədalətli dəyəri ölçülən və ya təqdim edilən bütün aktivlər və öhdəliklər ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün ümumiyyətlə əhəmiyyətli olan ən aşağı səviyyəli giriş məlumatları əsasında ədalətli dəyər iyerarxiyasının daxilində aşağıda təsvir olunan kateqoriyalara bölünür:

- ▶ Səviyyə 1 – oxşar aktivlər və ya öhdəliklər üçün fəal bazarlarda bazar qiymətləri kvotasiya edilmiş (təshih edilməmiş) qiymətləri mövcud olanlar;
- ▶ Səviyyə 2 – ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün əhəmiyyətli olan ən aşağı səviyyəli giriş məlumatları birbaşa və ya dolayısı ilə müşahidə edilən qiymətləndirmə üsulları;
- ▶ Səviyyə 3 – ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün əhəmiyyətli olan ən aşağı səviyyəli giriş məlumatları müşahidə edilməyən qiymətləndirmə üsulları.

Fərdi maliyyə hesabatlarında dövr şəkildə tanınan aktivlər və öhdəliklər üçün Bank hər hesabat dövrünün sonunda kateqoriyalara bölməni yenidən qiymətləndirərək iyerarxiyanın daxilində Səviyyələr arasında köçürmələrin baş verib-vermədiyini müəyyən edir (ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün ümumiyyətlə əhəmiyyətli olan ən aşağı səviyyəli giriş məlumatları əsasında).

Maliyyə aktivləri və öhdəlikləri

İlkin tanıma

Tanıma tarixi

Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin bütün müntəzəm alışları və satışları alqı-satqı tarixində, yəni Bank aktivini və ya öhdəliyi almaq öhdəliyini üzərinə götürdüyü tarixdə tanınır. Müntəzəm alış və ya satış əməliyyatları qanunvericiliklə və ya bazar razılaşmaları ilə ümumi şəkildə müəyyən edilmiş müddət ərzində aktivlərin və öhdəliklərin çatdırılmasını tələb edən maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin alınması və ya satılması deməkdir.

Maliyyə alətlərinin təsnifatı ilkin tanınmada onların müqavilə şərtlərindən və alətləri idarə etmək üçün biznes modelindən asılıdır. Maliyyə alətləri ilk öncə ədalətli dəyərlə ölçülür və MZƏD ilə tanınan maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri istisna olmaqla, əməliyyat xərcləri həmin məbləğə əlavə edilir və ya bu məbləğdən çıxılır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Maliyyə aktivləri və öhdəlikləri (davamı)

DÜGƏD ilə borc alətləri

Bank aşağıdakı şərtlərin hər ikisi yerinə yetirilərsə, borc alətlərini DÜGƏD ilə ölçür:

- ▶ Alət biznes modeli çərçivəsində həm müqavilə üzrə pul vəsaitlərini toplamaq, həm də maliyyə aktivini satmaq məqsədilə saxlanılır;
- ▶ Maliyyə aktivini üzrə müqavilə şərtləri YƏMFÖ testinə uyğundur.

DÜGƏD ilə borc alətləri sonradan ədalətli dəyərlə ölçülür, tanınmış ədalətli dəyerdə dəyişikliklərə görə yaranan gəlir və zərərlər isə DÜG-də tanınır. Faiz gəlirləri və məzənnə fərqi gəlir və zərərlər mənfəət və ya zərərdə amortizasiya hesablanmış dəyerdə ölçülmüş maliyyə aktivləri ilə eyni qaydada tanınır. Tanınması dayandırılırsa əvvəllər DÜG-də tanınmış ümumi gəlir və ya zərərlər DÜG-dən mənfəət və ya zərəre yenidən təsnif edilirdi.

DÜGƏD ilə ölçülmüş borc qiymətli kağızları üzrə GKZ fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda həmin maliyyə aktivlərinin balans dəyərini azaltmır, bunlar ədalətli dəyerdə qalır. Əksinə, DÜG-də yığılmış dəyərsizləşmə məbləği kimi aktivlər amortizasiya hesablanmış dəyerdə ölçülsəydi yarana biləcək ehtiyata bərabər məbləğ mənfəət və ya zərərdə müvafiq xərc yaradılmaqla tanınır. DÜG-də tanınmış yığılmış zərər aktivin tanınması dayandırılırsa mənfəət və zərəre aid edilir.

Maliyyə zəmanətləri, akkreditivlər və istifadə edilməmiş kredit üzrə təəhhüdlər

Bank maliyyə zəmanətləri, akkreditivlər və kredit öhdəliklərini təqdim edir. Maliyyə zəmanətləri ilkin olaraq maliyyə hesabatlarında alınmış mükafata bərabər olan ədalətli dəyərlə tanınır. İlkin tanınmadan sonra Bankın hər bir zəmanət üzrə öhdəliyi fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda tanınmış məcmu amortizasiya çıxılmaqla ilkin olaraq tanınmış və GKZ ehtiyatı məbləğlərindən daha yuxarı olanı ilə ölçülür.

İstifadə edilməmiş kredit üzrə təəhhüdlər və akkreditivlər kimi öhdəliklər öhdəliyin müddəti ərzində Bankın əvvəlcədən müəyyən edilmiş şərtlərlə müştəriyə kredit təqdim etməsini nəzərdə tutur. Maliyyə zəmanəti haqqında müqavilələrlə eyni qaydada bu müqavilələr GKZ tələblərinin əhatə dairəsinə daxildir.

Bank bəzən bazar faiz dərəcələrindən aşağıda dərəcə ilə kredit öhdəlikləri verir. Belə öhdəliklər ilkin olaraq ədalətli dəyerdə tanınır və sonradan daha yüksək GKZ ehtiyatı məbləği və ya tanınmış gəlirin ümumi gəlir məbləğini çıxmaqla ilkin olaraq tanınmış məbləğlə tanınır.

İcra zəmanətləri

İcra zəmanətləri digər tərəf müqavilə öhdəliyini yerinə yetirməyəndə kompensasiyanın ödənilməsini nəzərdə tutan müqavilələrdir. İcra zəmanətləri kredit riskini ötürür. İcra zəmanəti müqavilələri üzrə risk digər tərəflə müqavilə öhdəliklərinin yerinə yetirilməməsi təhlükəsindən ibarətdir. İcra zəmanətləri üçün ehtiyatın ölçülməsi 9 sayılı MHBS-yə uyğun olaraq aparılır.

Maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin yenidən təsnif edilməsi

Bank maliyyə aktivlərini idarə etmək üçün biznes modelini dəyişdiyi müstəsna hallar istisna olmaqla, Bank maliyyə aktivlərini ilkin tanınmadan sonra yenidən təsnif etmir. Maliyyə öhdəlikləri heç zaman yenidən təsnif edilmir. Bank 2023-cü və 2022-ci illərdə heç bir maliyyə aktivini və ya maliyyə öhdəliyini yenidən təsnif etməmişdir.

Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri

Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinə kassada olan pul vəsaitləri, ARMB-dən alınacaq məbləğlər (məcburi ehtiyatları çıxmaqla) və tələb əsasında və ya verildiyi tarixdən etibarən 3 ayadək müddət ərzində ödənilməli olan və müqavilə yüklülüyündən azad olan kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər daxildir.

Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər

Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlərə yalnız ARMB və kommərsiya banklarından alınacaq məbləğlər daxildir. Bank bank olmayan kredit təşkilatlarını müştərilər hesab edir və bank olmayan kredit təşkilatlarına kreditlər müştərilərə verilən kreditlərə daxil edilir.

Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər

Kredit təşkilatlarına ödəniləcək məbləğlərə kommərsiya bankları və dövlət fondları tərəfindən yerləşdirilən depozitlər və kreditlər daxildir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

"Repo" və əks "repo" razılaşmaları və qiymətli kağızların borc verilməsi

Qiymətli kağızların satılması və geri alınması razılaşmaları ("repo" razılaşmaları) təminatlı maliyyələşdirmə əməliyyatları kimi əks etdirilir. "Repo" razılaşmaları əsasında satılmış qiymətli kağızlar fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilir. Tərəf-müqabil müqavilə şərtlərindən və ya qəbul edilmiş təcrübədən irəli gələrək həmin qiymətli kağızların satılması və ya yenidən girov qoyulması hüququna malik olduqda, "repo" razılaşmaları əsasında girov qoyulan qiymətli kağızlar kimi yenidən təsnif edilir. Müvafiq öhdəlik kredit təşkilatları və müştərilər qarşısında öhdəliklərinin tərkibində təqdim olunur.

Geri satılma (əks "repo") razılaşmaları əsasında alınmış qiymətli kağızlar əhəmiyyətli olanda fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda ayrıca hesab və ya, şəraitdən asılı olaraq, pul vəsaitləri və ya pul vəsaitlərinin ekvivalentləri və kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər kimi əks etdirilir. Satış qiyməti ilə geri alış qiyməti arasında fərq faiz hesab olunur və təsirli gəlirlilik metodundan istifadə etməklə "repo" razılaşmalarının müddəti ərzində hesablanır.

Tərəfdaşlara verilmiş qiymətli kağızlar fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilir. Borc götürülmüş qiymətli kağızlar fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilmir, lakin qiymətli kağızlar üçüncü tərəflərə satılanda alış və satış fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda ticarət qiymətli kağızları üzrə zərərləri çıxmaqla gəlirlərin tərkibində əks etdirilir. Onların qaytarılması öhdəliyi ədalətli dəyərle ticarət öhdəlikləri kimi əks etdirilir.

Borc öhdəlikləri

Buraxılmış maliyyə alətləri və ya onların komponentləri o halda öhdəlik kimi təsnif edilir ki, müqavilə razılaşmasının mahiyyəti Bankın üzərinə aşağıdakı öhdəliklərdən birinin qoyulması ilə nəticələnsin: sahibə pul vəsaitləri və ya digər maliyyə aktivini çatdırmaq və ya öhdəliyi müəyyən məbləğdə pul vəsaitinin və ya digər maliyyə aktivinin müəyyən sayda xüsusi kapital alətlərinə mübadilə etməkdən fərqli olan yolla ödəmək. Belə alətlərə banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər, digər borc öhdəlikləri, buraxılmış borc qiymətli kağızları, subordinasiyalı borc və müştərilər qarşısında öhdəliklər daxildir. İlkin tanımadan sonra borclar amortizasiya olunmuş dəyərle, effektiv faiz metodundan istifadə etməklə ölçülür. Gəlir və zərərlər mənfəət və ya zərərdə borc öhdəlikləri silindikdə, eləcə də amortizasiyanın hesablanması prosesində əks etdirilir.

Bank öz borcunu satın alırsa, həmin borc fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatdan çıxarılır və öhdəliyin balans dəyəri ilə ödənilmiş vəsait arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə tanınır.

İcarələr

i. Bank icarəçi qismində

Bank, qısamüddətli icarələr və azdəyərli aktivlərin icarəsi istisna olmaqla, bütün icarələr üçün vahid tanınma və ölçmə yanaşmasını tətbiq edir. Bank icarə ödənişlərini etmək üçün icarə öhdəliklərini və əsas aktivləri istifadə etmək hüququnu təqdim edən istifadə hüququ olan aktivləri tanıyır.

İstifadə hüququ olan aktivlər

Bank istifadə hüququ olan aktivləri icarənin başlanma tarixində (yəni əsas aktiv istifadə üçün mövcud olduğu tarixdə) tanıyır. İstifadə hüququ olan aktivlər yığılmış köhnəlmə və dəyersizləşmə zərərlərini çıxmaqla və icarə öhdəliklərinin hər hansı yenidən ölçülməsi üzrə düzəliş etməklə maya dəyəri ilə ölçülür. İstifadə hüququ olan aktivlərin maya dəyərinə tanınmış icarə öhdəliklərinin məbləği, çəkilən ilkin birbaşa xərclər və icarə üzrə alınmış hər hansı güzəştlər çıxıldıqdan sonra icarə müddətinin başlanğıc tarixində və ya ondan əvvəl edilmiş hər hansı icarə ödənişləri daxildir. İcarə müddətinin sonunda mülkiyyət hüququnun Banka keçəcəyi haqqında kifayət qədər əminlik olmadığı təqdirdə, tanınmış istifadə hüququ olan aktivlər ehtimal edilən istifadə müddəti və icarə müddətindən daha qısa olanı üzrə düz xətt üsulu ilə amortizasiya edilir. İstifadə hüququ olan aktivlər üzrə dəyersizləşmə hesablanır.

İcarə öhdəlikləri

İcarənin başlanma tarixində, Bank icarə müddəti ərzində ediləcək icarə ödənişlərinin cari dəyəri ilə ölçülmüş icarə öhdəliklərini tanıyır. İcarə ödənişlərinə icarə güzəştləri üzrə alınacaq məbləğlər çıxılmaqla sabit ödənişlər (o cümlədən mahiyyətcə sabit ödənişlər), indeks və ya dərəcələrdən asılı olan dəyişkən icarə ödənişləri və zəmanətli son qalıq dəyəri üzrə icarəçi tərəfindən ödənilməsi gözlənilən məbləğlər daxildir. İcarə ödənişlərinə həmçinin Bank tərəfindən gerçəkləşdirilməsi əsaslı şəkildə yəqin olduğu halda alış hüququnun gerçəkləşdirildiyi qiymət və icarə müddəti ərzində Bank icarəni ləğv etmə hüququnu gerçəkləşdirərsə, icarənin ləğv edilməsi ilə bağlı cərimə ödənişləri daxildir. İndeks və ya dərəcələrdən asılı olmayan dəyişkən icarə ödənişləri ödənişin həyata keçirilməsi ilə nəticələnən hal və ya şəraitin baş verdiyi dövrdə xərc kimi tanınır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

İcarələr (davamı)

İcarə ödənişlərinin cari dəyərini hesablayarkən, icarə müqaviləsində nəzərdə tutulan faiz dərəcəsinin dərhal müəyyən edilməsi mümkün olmadığı təqdirdə Bank icarənin başlanma tarixinə olan marjinal faiz dərəcəsinə istifadə edir. Başlanma tarixindən sonra, icarə öhdəliklərinin məbləği faizin artımını əks etdirmək üçün artırılır və edilmiş icarə ödənişləri üçün azaldılır. Bundan əlavə, modifikasiya, icarə müddətində dəyişiklik, mahiyyətə sabit icarə ödənişlərində dəyişiklik və ya əsas aktivin alınması üzrə qiymətləndirmədə dəyişiklik baş verdikdə icarə öhdəliklərinin balans dəyəri yenidən ölçülür.

Qısamüddətli icarələr və azdəyərli aktivlərin icarələri

Bank qısamüddətli icarənin tanınması üzrə istisnani qısamüddətli icarələrə tətbiq edir (yəni başlanğıc tarixində icarə müddəti 12 ayadək olan və alışı opsiyonunu daxil etməyən icarələr). Bank həmçinin azdəyərli aktivlərin tanınması üzrə istisnani azdəyərli hesab edilən (yəni 5,000 ABŞ dollarınadək) ofis avadanlığının icarəsinə tətbiq edir. Qısamüddətli icarələr üzrə icarə ödənişləri və azdəyərli aktivlərin icarələri icarə müddəti ərzində düz xətt üsulu ilə xərc kimi tanınır.

ii. *Maliyyə – Bank icarədar qismində*

Bank icarə üzrə alınacaq məbləğləri icarə müddətinin başlaması tarixindən etibarən icarəyə xalis investisiya bərabər dəyərlə tanıyır. Maliyyə gəliri qalıq xalis investisiya üzrə sabit dövrü gəlirlilik normasını əks etdirən sxemə əsaslanır. İlkin birbaşa xərclər icarə üzrə alınacaq məbləğlərin ilkin ölçülməsinə daxil edilir.

Restrukturizasiya edilmiş kreditlər

İmkan dairəsində Bank girova yiyələnmək əvəzinə kredit şərtlərini dəyişdirməyə çalışır. Buna müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş ödəniş müddətlərinin uzadılması və yeni kredit şərtlərinin razılaşdırılması daxildir.

Bank maliyyə aktivinin, məsələn müştəriyə verilən kreditin müddəti və şərtləri onun yeni bir kreditə çevriləcəyi şəkildə dəyişdirildiyi halda maliyyə aktivinin tanınmasını dayandırır, fərq isə dəyərsizləşmə zərəri qeydə alınmadığı halda tanınmanın dayandırılması ilə bağlı gəlir və ya zərər kimi tanınır. Yeni kredit AYKD-yə aid edilmədikdə yeni tanınmış kreditlər GKZ-nin ölçülməsi məqsədləri üçün Mərhələ 1 kimi təsnif edilir. Dəyərsizləşən kreditlərin restrukturizasiyası maliyyə alətinin tanınmasının dayandırılması ilə nəticələnir. Müştəriyə verilən kreditin tanınmasının dayandırılması baxımından qiymətləndirmə apararkən Bank aşağıdakı amilləri nəzərə alır:

- ▶ Kreditin valyutasında dəyişiklik;
- ▶ Qarşı-tərəfin dəyişməsi;
- ▶ Dəyişiklik nəticəsində alət artıq yalnız əsas məbləğin və faizin ödənilməsi (YƏMFÖ) meyarına uyğun olmayanda.

Dəyişiklik əhəmiyyətli şəkildə fərqli olan pul vəsaitlərinin hərəkəti ilə nəticələnirsə, dəyişiklik tanınmanın dayandırılmasına gətirib çıxarmır. İlkin EFD (effektiv faiz dərəcəsi) ilə diskontlaşdırılan pul vəsaitlərinin hərəkətində dəyişiklik əsasında Bank, dəyərsizləşmə zərəri qeydə alınmadığı halda fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda EFD istifadə etməklə hesablanmış faiz gəlirinin tərkibində təqdim edilmiş dəyişiklikdən irəli gələn gəlir və ya zərəri qeydə alır.

Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin uçotdan çıxarılması

Maliyyə aktivləri

Maliyyə aktivini (və ya müvafiq hallarda maliyyə aktivinin bir hissəsi və ya analoji maliyyə aktivləri qrupunun bir hissəsi) aşağıdakı hallarda uçotdan çıxarılır:

- ▶ Aktivdən pul vəsaitlərini əldə etmək hüquqlarının müddəti başa çatmışdır;
- ▶ Bank özünün aktivdən pul vəsaitlərini almaq hüquqlarını üçüncü tərəfə köçürmüş və ya üzərinə aktivdən pul vəsaitlərini "tranzit" razılaşması əsasında tam məbləğdə və çox yubanmadan ödəmək öhdəliyini götürmüşdür; və
- ▶ Bank: (a) aktiv üzrə risk və səmərələrin böyük hissəsini köçürmüş və ya (b) aktiv üzrə risk və səmərələrin böyük hissəsini nə köçürmüş, nə də özündə saxlamış, lakin aktiv üzrə nəzarət hüququnu köçürmüşdür.

Bank aktivdən pul vəsaitləri hərəkətini almaq hüququnu köçürmüş və aktiv üzrə risk və səmərələrin əksəriyyətini nə köçürməmiş, nə onları özündə saxlamamış, nə də aktiv üzrə nəzarət hüququnu köçürməmişdirsə, aktiv, Bankın həmin aktivdə davam edən iştirakı müqabilində əks etdirilir. Köçürülmüş aktiv üzrə zəmanət formasında aktivdə iştirakın davam etməsi aktivin ilkin balans dəyəri ilə Bankdan tələb oluna biləcək maksimal ödəniş məbləğindən az olanı ilə ölçülür.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin uçotdan çıxarılması (davamı)

Aktivdə iştirak, köçürülmüş aktiv üzrə yazılı və/və ya satın alınmış opsiyon (o cümlədən nağd hesablaşma əsaslı opsiyon və ya analoji alət) formasında davam edirsə, Bankın davam edən iştirakının həddi köçürülən aktivin Bank tərəfindən geri alınacaq dəyərində bərabərdir. Lakin ədalətli dəyərle qiymətləndirilən aktiv üzrə yazılı "put" opsiyonu (o cümlədən nağd hesablaşma əsaslı opsiyon və ya analoji alət) istisna təşkil edir və bu halda Bankın davam edən iştirakının həddi, köçürülən aktivin ədalətli dəyəri və opsiyonun icra qiymətindən az olanı ilə məhdudlaşır.

Silinmə

Maliyyə aktivləri yalnız Bank bərpanı dayandırdıqda tam və ya qismən silinir. Silinəcək məbləğ yığılmış kredit ehtiyatından böyükdürsə, fərq ilk öncə ehtiyata əlavə kimi tanınır, sonra isə ümumi balans dəyərində aid edilir. Sonrakı bərpalar kredit zərəri üzrə xərcin azaldılmasına gətirib çıxarır. Silinmə tanınmanın dayandırılmasının bir növüdür.

Maliyyə öhdəlikləri

Maliyyə öhdəliyi müvafiq öhdəlik icra edildikdə, ləğv edildikdə və ya vaxtı başa çatdıqda uçotdan çıxarılır.

Mövcud olan bir maliyyə öhdəliyi eyni kreditor qarşısında tam fərqli şərtlərlə digəri ilə əvəz edildikdə və ya mövcud öhdəliyin şərtlərinə əhəmiyyətli düzəlişlər edildikdə, belə əvəz etmə və ya düzəliş ilkin öhdəliyin tanınmasının dayandırılmasını və yeni öhdəliyin tanınmasını tələb edir və müvafiq balans dəyərlərindəki fərqlər mənfəət və ya zərərdə əks etdirilir.

Vergilər

Cari mənfəət vergisi xərci Azərbaycan Respublikasının qanunları əsasında hesablanır.

Təxirə salınmış vergi aktivləri öhdəlik metodundan istifadə etməklə müvəqqəti fərqlər üzrə hesablanır. Təxirə salınmış mənfəət şirkətlərin birləşməsi olmayan əməliyyat zamanı qüvvədə və ya aktiv və ya öhdəliyin ilkin tanınmasından irəli gəlməyəndə və əməliyyat zamanı nə uçot mənfəətinə, nə də vergiyə cəlb edilən mənfəətə və ya zərərə təsir göstərmədiyi hallarda, təxirə salınmış mənfəət vergisi aktivlərinin və öhdəliklərinin vergi bazası və onların maliyyə hesabatları məqsədləri üçün balans dəyərləri arasında bütün müvəqqəti fərqlər üzrə müəyyən edilir.

Təxirə salınmış vergi aktivləri yalnız bu dərəcədə müəyyən edilir ki, çıxılan müvəqqəti fərqlərin istifadə edilə bilməsi üçün vergiyə cəlb edilən mənfəətin mövcud olması ehtimalı olsun. Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktivləri və öhdəlikləri, hesabat tarixinə qüvvədə olan və ya əsas etibarlı ilə qüvvədə olan vergi dərəcələri və vergi qanunları əsasında aktivlərin satıldığı və ya öhdəliklərin yerinə yetirildiyi müddətdə tətbiq edilən vergi dərəcələri ilə ölçülür.

Bundan əlavə, Azərbaycanda Bankın fəaliyyəti ilə bağlı müxtəlif əməliyyat vergiləri tətbiq edilir. Bu vergilər ümumi və inzibati xərclərin tərkibinə daxil edilir.

Cari və təxirə salınmış vergi mənfəət və ya zərərdə tanınır, lakin cari və təxirə salınmış vergi digər ümumi gəlirdə və ya birbaşa kapitalda tanınan maddələrə aiddirsə, müvafiq olaraq, digər ümumi gəlirdə və ya birbaşa kapitalda tanınır.

Əmlak və avadanlıqlar

Əmlak və avadanlıqlar, gündəlik xidmət xərcləri istisna olmaqla, yığılmış köhnəlməni və hər hansı tanınmış dəyərsizləşmə zərərinə çıxmaqla ilkin dəyəri ilə tanınır. Tanıma meyarına uyğun gələndə, əmlak və avadanlıqların bir hissəsinin əvəz etdirilməsi xərcləri yaranan zaman həmin dəyərə daxil edilir.

Əmlak və avadanlığın balans dəyəri dəyərsizləşmə baxımından balans dəyərinin qaytarılmayacağını göstərən hadisələr baş verəndə və ya şəraitlər dəyişəndə yenidən qiymətləndirilir.

Aktiv istifadə edilmək üçün hazır və mövcud olduğu andan bu aktiv, o cümlədən tamamlanmamış tikinti üzrə köhnəlmə hesablanmağa başlayır. Köhnəlmə aktivlərin balans dəyərlərini aşağıda göstərilən proqnozlaşdırılan istifadə müddətləri üzrə bərabər hissələrə bölməklə hesablanır:

	İllər
Binalar	20-50
Mebel və avadanlıq	3-7
Kompüterlər və digər avadanlıq	2-5
Nəqliyyat vasitələri	3-7
Digər avadanlıq	3-15
İcarəyə alınmış aktivlərin əsaslı təmiri	7-15

Aktivlərin qalıq dəyərləri, istifadə müddətləri və metodlar yenidən baxılaraq, hər maliyyə ilinin sonunda lazım olduqca yeniləşdirilir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Əmlak və avadanlıqlar (davamı)

Təmir və rekonstruksiya xərcləri çəkildikcə xərclərə aid edilir və kapitallaşdırılmalı olduğu hallar istisna olmaqla, ümumi və inzibati xərclərə daxil edilir.

Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar

Törəmə müəssisələrə investisiyalar Bankın 85,06% və 28,21% mülkiyyət payı olan bir törəmə və bir asılı müəssisələrə investisiyalar ilə təmsil olunur və ilkin dəyərlə uçota alınır (Qeyd 12).

Mülkiyyətə alınmış girov

Mülkiyyətə alınmış girovlar Bankın vaxtı keçmiş kreditlərin ödənilməsi zamanı əldə etdiyi qeyri-maliyyə aktivlərini əks etdirir. Bu aktivlər ilkin olaraq satın alındığı zaman ilkin dəyərlə tanınır və digər aktivlərə daxil edilir. Məhkəmə qərarı ilə alındıqdan sonra girov ağılabatan müddət ərzində satılmaq üçün ilkin dəyər və xalis satış dəyəri arasında daha aşağı olanı ilə saxlanılır. Bank mütəmadi olaraq satışın mümkünlüyünü və qiyməti nəzərdən keçirir və ilkin dəyər xalis satış dəyərindən artıq olduğu hallarda balansa düzəlişlər edir.

Qeyri-maddi aktivlər

Qeyri-maddi aktivlər daxili yaradılmış rəqəmsal məhsullar, digər lisenziyalar və kompüter proqramlarından ibarətdir.

Kapitalizasiya meyarı qarşılananda qeyri-maddi aktivlər yığılmış amortizasiyanı və dəyərsizləşmə ehtiyatını çıxmaqla ilkin tanınma zamanı ilkin dəyərlə tanınır. Şirkətlərin birləşməsi çərçivəsində alınmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri tanınma tarixinə ədalətli dəyərə bərabərdir. Müəssisə daxilində yaradılan və hesabat tarixinə tamamlanmamış, lakin kapitallaşdırma meyarlarına cavab verən aktivlər "Tamamlanmamış qeyri-maddi aktivlər" kimi tanınır. Bank, aktivin yaradılması prosesini tədqiqat və hazırlanma mərhələlərinə bölür, bundan sonra müəssisə daxilində yaradılan məhsulların ilkin dəyəri kapitallaşdırılır. Yalnız texniki mümkünlüyünün nümayiş etdirilməsi, rəhbərlik tərəfindən əvvəlcədən nəzərdə tutulmuş səmərəlilik və gələcək pul faydalarının təqdim edilməsi kimi müəyyən xüsusi meyarlara cavab verən müəssisə daxilində yaradılan aktivin hazırlanma xərcləri kapitallaşdırılır.

İlkin tanımadan sonra qeyri-maddi aktivlər yığılmış amortizasiya və yığılmış dəyərsizləşmə zərərini çıxmaqla ilkin dəyərlə əks etdirilir.

Əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin istifadə müddətləri qeyri-müəyyən kimi qiymətləndirilmişdir. Müəyyən istifadə müddəti olan əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər üzrə amortizasiya 10 ilədək olan faydalı iqtisadi istifadə müddətləri ərzində hesablanır. Rəqəmsal məhsullar üçün amortizasiya müddəti ilkin olaraq 5-10 il müddətində müəyyən edilir, hər ilin sonunda qalan müddətin növbəti yenidən qiymətləndirilməsi aparılır. Müəssisə daxilində yaradılan rəqəmsal məhsulların amortizasiyası, aktiv rəhbərliyin nəzərdə tutulduğu qaydada fəaliyyət göstərmək üçün tələb olunan şəraitdə istifadəyə verildikdə başlayır.

Qeyri-müəyyən istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlər üzrə amortizasiya hesablanmır və onlar ən azından hər maliyyə ilinin sonunda qeyri-maddi aktivin dəyərsizləşmə biləcəyinin əlamətləri olanda dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirilir.

Ehtiyatlar

Bank ehtiyatları keçmiş hadisənin nəticəsi olan cari (hüquqi və ya konstruktiv) öhdəliyə sahib olduqda, öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağını ehtimal etdikdə və öhdəliyin məbləğini etibarlı qiymətləndirə biləndə tanıyır.

Səhmdar kapitalı

Səhmdar kapitalı

Adi səhmlər və ixtiyarlı dividendlərlə geri alınmayan imtiyazlı səhmlər səhmdar kapitalı kimi təsnif edilir. Şirkətlərin birləşməsi istisna olmaqla, yeni səhmlərin buraxılması ilə birbaşa bağlı olaraq üçüncü tərəflərə ödənişlərə çəkilən xərclər kapitalın tərkibində həmin emissiya nəticəsində əldə edilmiş məbləğin azalması kimi əks etdirilir. Əldə edilmiş vəsaitlərin ədalətli dəyərinin buraxılmış səhmlərin nominal dəyərindən artıq məbləği əlavə kapital kimi əks etdirilir.

Dividendlər

Dividendlər, yalnız hesabat tarixindən gec olmayaraq elan edildiyi halda, öhdəlik kimi əks etdirilir və hesabat tarixinə kapitalın məbləğindən çıxılır. Dividendlər haqqında məlumat hesabat tarixindən əvvəl və eləcə də hesabat tarixindən sonra, lakin Fərdi maliyyə hesabatları təsdiq edildikdən əvvəl təklif və ya elan edildikdə açıqlanır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Gəlir və xərclərin tanınması

Gəlir Bank tərəfindən iqtisadi səmərənin əldə edilməsi ehtimal ediləndə və xərclər etibarlı şəkildə ölçülə biləndə tanınır. Gəlirin və ya xərcin tanınması üçün aşağıdakı xüsusi tanıma meyarları da qarşılanmalıdır.

Faiz və analogi gəlir və xərclər

Bank amortizasiya hesablanmış dəyərlə və ya MZƏD ilə ölçülmüş borc maliyyə aktivləri üzrə faiz gəlirlərini effektiv faiz dərəcəsinə maliyyə aktivinin (kredit üzrə dəyərsizləşmiş maliyyə aktivləri istisna olmaqla) ümumi balans dəyərində tətbiq etməklə hesablamalıdır. Effektiv faiz dərəcəsi qiymətləndirilən gələcək pul vəsaitləri ödənişlərini və ya daxilolmalarını maliyyə alətinin ehtimal edilən istifadə müddəti və ya daha qısa müddət ərzində maliyyə aktivinin və ya öhdəliyinin xalis balans dəyərində diskontlaşdırır. Hesablama zamanı maliyyə aləti üzrə bütün müqavilə şərtləri (misal üçün əvvəlcədən ödəmə imkanı), eləcə də alətlə bilavasitə bağlı olan və effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsi olan bütün haqlar və əlavə xərclər nəzərə alınır, lakin gələcək kredit zərərləri nəzərə alınmır. Bank maliyyə aktivini və ya öhdəlikləri üzrə ödəniş və daxilolmalara dair qiymətləndirmələrinə yenidən baxdıqda, həmin aktiv və öhdəliklərin balans dəyərində düzəlişlər edir. Düzelmiş edilmiş balans dəyəri ilkin effektiv faiz dərəcəsi əsasında hesablanır və balans dəyərində dəyişiklik faiz gəliri və ya xərci kimi tanınır.

Maliyyə aktivini kredit üzrə dəyərsizləşmiş olanda Bank faiz gəlirlərini effektiv faiz dərəcəsinə maliyyə aktivinin xalis amortizasiya edilən dəyərində tətbiq etməklə hesablayır. Maliyyə aktivləri bərpə olunsa və artıq kredit üzrə dəyərsizləşmiş olmasa, Bank faiz gəlirlərinin ümumi əsasla hesablanmasına qayıdacaq.

Alınmış və ya yaradılmış kredit üzrə dəyərsizləşmiş maliyyə aktivləri (AYKD) üçün Bank faiz gəlirini düzəldilmiş EFD hesablamayla və bu dərəcəni aktivin amortizasiya edilən dəyərində tətbiq etməklə hesablayır. Düzəldilmiş EFD ilkin tanınmada qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətini (o cümlədən kredit zərərlərini) AYKD aktivlərinin amortizasiya edilən dəyərində diskontlaşdırılan faiz dərəcəsidir.

MZƏD ilə bütün maliyyə aktivləri üzrə faiz gəlirləri müqavilədə nəzərdə tutulan faiz dərəcələrini istifadə etməklə fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda "Digər faiz gəlirləri"ndə tanınır.

Haqq və komissiya gəliri

Bank haqq və komissiya gəlirini müştərilərə göstərdiyi müxtəlif xidmətlərdən əldə edir. Komissiya gəliri aşağıdakı iki kateqoriyalara bölünür:

Müəyyən müddət ərzində xidmətlərin göstərilməsindən əldə edilən haqlar

Müəyyən müddət ərzində xidmətlərin göstərilməsindən əldə edilmiş haqlar həmin müddət üzrə də hesablanır. Bu haqlara zəmanətlər və akkreditivlər üzrə komissiya gəliri daxildir. İstifadə edilməsi ehtimal edilən kreditlər üzrə kredit öhdəliyi haqları və kreditlərlə bağlı digər haqlar təxirə salınır (artan xərclərlə birlikdə) və kredit üzrə effektiv faiz dərəcəsinə düzəliş kimi tanınır.

Əməliyyat xidmətlərindən əldə edilən komissiya gəliri

Üçüncü tərəf əməliyyatı üzrə danışıqların aparılması və ya danışıqlarda iştirak – məsələn, Bankın icra öhdəliyi səhmlərin və ya digər qiymətli kağızların satın alınması razılaşması olanda – müvafiq əməliyyat başa çatanda tanınır. Müəyyən icra öhdəliyi ilə bağlı olan haqlar və ya haqq komponentləri müvafiq meyar yerinə yetiriləndən sonra tanınır. Müqavilə dəyişkən ödənişi nəzərdə tutanda haqq və komissiya gəliri yalnız dəyişkən ödəniş ilə bağlı qeyri-müəyyənlik sonradan aradan götürüləndə ümumi gəlirlərin məbləğində əhəmiyyətli qaytarmanın baş verməyəcəyi ehtimal ediləndə tanınmalıdır. Gəlirlər Bankın ödənişi almaq hüququ yarananda tanınır.

Müştəri loyallığı proqramları

Bank bir neçə müştəri loyallığı proqramlarını təklif edir. Bu cür proqramların uçot qaydası müəyyən edilmiş müştərinin kim olduğu və Bankın müqavilə əsasında agent və ya əsas tərəf qismində hərəkət etməsindən asılı olaraq dəyişir.

"Miles & Smiles Frequent Flyer" proqramının şərtləri və bir sıra imtiyazlarını təqdim edən yeni məhsul olan bank kartlarının satışı məqsədilə Bank, müştəriləri üçün loyallıq proqramını yaratmışdır. Proqrama əsasən, Bank müəyyən edilmiş sayda mil üzərində nəzarəti əldə edən əsas tərəf olaraq yalnız ehtiyatların dəyərsizləşməsi riskini daşıyır, eləcə də millərin mübadilə dərəcəsinə müəyyən edir. Beləliklə, Bankın vədinin mahiyyəti daha əvvəl aviaşirkətlərdən alınmış müəyyən millərin müştəriyə təqdim edilməsindən ibarət olan icra öhdəliyidir.

Bank aktiv milləri hər bir hesabat dövründə xidmətlər göstərildikcə istifadə ediləcək materiallar şəklində ehtiyatlar kimi qiymətləndirir və daha aşağı maya dəyəri və xalis realizasiya dəyəri ilə tanıyır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

3. Əhəmiyyətli mühasibat uçotu prinsipləri (davamı)

Gəlir və xərclərin tanınması (davamı)

Bir qayda olaraq, Bank müştərilər tərəfindən istifadəsi gözlənilən toplanmış millər üçün öhdəliyi tanıyır. Xalların müddəti bitdikdən sonra həmin öhdəlik mənfəət və zərəre geri qaytarılır. Beləliklə, loyallıq proqramından istifadə etməklə xidmətin göstərilməsindən əldə edilən gəlirlər loyallıq üzrə xalların (yeni millərin) istifadə edilməsi üçün öhdəliyə aid edilir və həmin xalların müştərilərin fərdi hava yolu hesablarında toplanmasına, yəni millər üzrə nəzarətin ötürülməsinə qədər təxirə salınır.

Dividend gəliri

Gəlirlər, Bank ödənişi almaq hüququnu əldə edəndə tanınır.

Xarici valyutanın çevrilməsi

Fərdi maliyyə hesabatları Bankın funksional və təqdimat valyutası olan AZN ilə təqdim edilir. Xarici valyutalarla aparılan əməliyyatlar ilk öncə əməliyyat tarixində qüvvədə olan valyuta məzənnəsi ilə funksional valyutaya çevrilir. Xarici valyuta ilə olan monetar aktivlər və öhdəliklər hesabat tarixinə məzənnədən istifadə etməklə funksional valyutaya çevrilir. Xarici valyutalarla olan əməliyyatların çevrilməsindən yaranan bütün fərqlər cari ilin mənfəətində "Xarici valyutadan xalis xalis gəlirlər/(zərərlər) – Məzənnə fərqi" maddəsi üzrə tanınır. Xarici valyuta ilə olan və ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddələr əməliyyat tarixinə mövcud olan məzənnəyə görə çevrilir. Xarici valyuta ilə olan və ədalətli dəyərle qiymətləndirilən qeyri-monetar maddələr ədalətli dəyərin təyin edildiyi tarixdə mövcud olan məzənnəyə görə çevrilir. Xarici valyuta ilə əməliyyatın müqavilə məzənnəsi ilə ARMB-nin həmin əməliyyat tarixinə rəsmi məzənnəsi arasında fərqlər xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə xərcləri çıxmaqla gəlirlərə daxil edilir.

Bank bu maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün 31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə olan aşağıdakı rəsmi xarici valyuta məzənnələrindən istifadə etmişdir:

	2023	2022
1 ABŞ dolları	AZN 1.7000	AZN 1.7000
1 Avro	AZN 1.8766	AZN 1.8114

Qəbul edilmiş, lakin hələ qüvvəyə minməmiş standartlar

Qrupun maliyyə hesabatları buraxıldığı tarixə qədər buraxılmış, lakin qüvvəyə minməmiş yeni və düzəliş edilmiş standartların və şərhlərin Bankın maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsir etməsi gözlənilmir.

4. Mühüm uçot mühakimələri və qiymətləndirmələri

Mühakimələr

Bankın mühasibat uçotu prinsiplərinin tətbiqi prosesində rəhbərlik qiymətləndirmələri əhatə edən mühakimələr istisna olmaqla, maliyyə hesabatlarında tanınmış məbləğlərə ən çox təsir göstərən aşağıdakı mühakimələr etmişdir.

Yenilənmə opsiyonu ilə müqavilələrin icarə müddətinin müəyyən edilməsində əhəmiyyətli mühakimə

Bank icarə müddətini icarənin uzadılması hüququnun istifadə ediləcəyi əsaslı şəkildə müəyyən olduqda icarənin uzadılması opsiyonu ilə əhatə olunmuş müddətlər və həmin hüququn istifadə edilməyəcəyi əsaslı şəkildə müəyyən olduqda icarənin ləğv edilməsi opsiyonu ilə əhatə olunmuş müddətlərlə birlikdə ləğv edilməyən icarə müddəti kimi müəyyən edir.

Bank bəzi icarə müqavilələri əsasında aktivləri əlavə üç ildən beş ilədək müddətə icarəyə götürmək hüququna malikdir. Yenilənmə opsiyonunun istifadə edilməsinin əsaslı şəkildə müəyyən olub-olmamasını qiymətləndirərkən Bank mühakimə tətbiq edir, yəni yenilənmə opsiyonunun istifadə edilməsi üçün iqtisadi stimulyaradan bütün müvafiq amilləri nəzərdən keçirir. Bankın nəzarətində olan və onun yenilənmə opsiyonundan (məs. biznes strategiyasında dəyişiklik) istifadə etmək (və ya etməmək) qabiliyyətinə təsir göstərən mühüm hadisə və ya şərtlərdə əhəmiyyətli dəyişiklik baş verərsə, Bank başlanma tarixindən sonra icarə müddətini yenidən qiymətləndirir. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın öhdəlik tanıdığı uzatma opsiyonu əsasında ödənişlərin məbləği 4,630 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 11,939 min AZN) təşkil edir.

Qiymətləndirmə qeyri-müəyyənliyi

Bankın rəhbərliyi tərəfindən uçot qaydalarının tətbiq edilməsi zamanı maliyyə hesabatlarında əks etdirilmiş məbləğləri müəyyən etmək üçün mühakimələr çıxarılmış və qiymətləndirmələr işlədilmişdir. İstifadə edilmiş mühüm mühakimə və qiymətləndirmələr aşağıda göstərilir:

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

4. Mühüm uçot mühakimələri və qiymətləndirmələri (davamı)

Qiymətləndirmə qeyri-müəyyənliyi (davamı)

Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri

Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilmiş maliyyə aktivlərinin və maliyyə öhdəliklərinin ədalətli dəyərləri fəal bazardan əldə edilə bilməyəndə, onlar riyazi modellərin işlədilməsini nəzərdə tutan müxtəlif qiymətləndirmə mexanizmlərindən istifadə etməklə müəyyən edilir. Bu modellər üçün ilkin verilənlər mümkün olanda müşahidə edilə bilən bazardan götürülür, mümkün olmayanda isə ədalətli dəyərlərin müəyyən edilməsi üçün müəyyən dərəcədə mühakimələrin istifadə edilməsi tələb olunur. Əlavə təfəsilatlar Qeyd 27-də təqdim olunur.

Maliyyə aktivləri üzrə dəyərsizləşmə zərəri

Maliyyə aktivlərinin bütün kateqoriyaları üzrə dəyərsizləşmə zərərlərinin ölçülməsi mühakimələrin işlədilməsini tələb edir, xüsusilə dəyərsizləşmə zərərləri müəyyən edilərkən gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin məbləği və vaxtı və girov dəyərləri, eləcə də kredit riskində əhəmiyyətli artım qiymətləndirilməlidir. Bu qiymətləndirmələr bir neçə amildən irəli gəlir ki, bunların dəyişməsi müxtəlif səviyyəli ehtiyatlarla nəticələnə bilər. Bank tərəfindən GKZ-nin hesablamaları müxtəlif giriş məlumatlarının seçimi və onların qarşılıqlı əlaqəsi ilə bağlı bir sıra müvafiq fərziyyələri əhatə edən kompleks modellərin nəticəsidir. Uçot mühakimələri və qiymətləndirmələri hesab olunan GKZ modellərinin elementləri bunlardır:

- ▶ Bankın hər bir kateqoriya üçün Defolt Ehtimalı ("DE") əmsalını təyin edən daxili kredit təsnifatı modeli;
- ▶ Kredit riskində əhəmiyyətli artımın olub-olmadığını və müvafiq olaraq maliyyə aktivləri üçün AMəGKZ əsasında ehtiyatların ölçülməsi olub-olmadığını qiymətləndirmək, eləcə də keyfiyyətin qiymətləndirilməsi üçün Bankın meyarı;
- ▶ GKZ-ləri ümumi əsasla qiymətləndirilən maliyyə aktivlərinin seqmentlərə bölünməsi;
- ▶ GKZ modellərinin, o cümlədən müxtəlif düsturların və giriş məlumatları seçiminin işlənilib hazırlanması;
- ▶ Makroiqtisadi ssenarilər ilə iqtisadi giriş məlumatları arasındakı əlaqənin və DE (defolt ehtimalı), DHRH (defolt halında risklərin həcmi) və DHZ (defolt halında zərər) əmsallarına təsirin müəyyənləşdirilməsi;
- ▶ GKZ modelləri üçün iqtisadi giriş məlumatlarını əldə etmək üçün perspektiv makroiqtisadi ssenarilərin seçilməsi və onların həyata keçirilə bilməsinin qiymətləndirilməsi.

Daha ətraflı məlumat 8-ci və 26-cı Qeydlərdə təqdim edilir.

Rusiyanın investisiya qiymətli kağızları üzrə dəyərsizləşmə zərərləri və ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsi

24 fevral 2022-ci il tarixində başlayan Rusiya-Ukrayna münaqişəsi Rusiya hökumətinə və şirkətlərinə qarşı bir sıra sanksiyaların tətbiq edilməsinə səbəb olmuş və onların xarici kreditör qarşısında öhdəlikləri yerinə yetirmək imkanlarını məhdudlaşdırmışdır. Buna görə Bank DÜGƏD ilə saxlanılan Rusiyanın investisiya qiymətli kağızları üzrə dəyərsizləşmə zərərləri və ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsində istifadə edilən mühakimələri təkrar qiymətləndirməli olmuşdur. Bank GKZ-nin və ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsində istifadə olunan əsas fərziyyələrin müəyyən edilməsində mühakimə istifadə etmişdir. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Rusiyanın investisiya qiymətli kağızlarının ədalətli dəyəri və müvafiq GKZ müvafiq olaraq 10,164 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 34,174 min AZN) və 6,557 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 27,735 min AZN) təşkil etmişdir. Ətraflı məlumat 26-cı və 27-ci Qeydlərdə təqdim edilir.

İcarələr – artan faiz dərəcəsinin qiymətləndirilməsi

Bank icarədə nəzərdə tutulan faiz dərəcəsinə dərhal müəyyən edə bilmir və bu səbəbdən icarə öhdəliklərinin ölçülməsi üçün artan faiz dərəcəsindən (AFD) istifadə edir. AFD Bankın oxşar şərt və oxşar girovla oxşar iqtisadi mühitdə istifadə hüququ olan aktivə oxşar dəyərli aktivin əldə edilməsi üçün tələb olunan vəsaitlərin borca alınması üçün ödəməli olduğu faiz dərəcəsidir. Beləliklə, AFD Bankın nəyi "ödəməli olduğunu" əks etdirir, bu isə müşahidə edilən dərəcələr olmadıqda (məs. Bank maliyyə əməliyyatları aparmadıqda) və ya icarənin şərtlərini əks etdirmək üçün bu dərəcələrə düzəlişlər edilməli olduqda (məs. icarələr Bankın funksional valyutasında olmadıqda) qiymətləndirilmənin aparılmasını tələb edir.

Bank AFD-ni mümkün olduqda müşahidə edilən giriş məlumatlarından (məsələn, bazardakı faiz dərəcələrindən) istifadə etməklə qiymətləndirir və müəssisə ilə bağlı müəyyən xüsusi qiymətləndirmələr (məsələn, Bankın kredit reytingi) aparmalıdır.

Vergilər

Azərbaycanın qanunvericiliyi müxtəlif şərtlərə və vaxtaşırı dəyişikliklərə məruz qalır. Rəhbərlik hesab edir ki, 31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə müvafiq qanunvericiliyin rəhbərlik tərəfindən tətbiq edilən şərhli münasibdir və Bankın vergi mövqeyi qəbul ediləcəkdir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

5. Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri

Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Kassada olan pul vəsaitləri	66,031	88,837
ARMB-də cari hesablar	605,037	1,834,417
Digər kredit təşkilatlarında cari hesablar	392,597	739,340
Kredit təşkilatlarında müddəti 3 ayadək olan müddətli depozitlər	856,912	510,428
Kredit təşkilatlarında müddəti 3 ayadək olan əks repo razılaşmaları	19,633	3,002
Çıxılısın: dəyərsizləşmə üçün ehtiyat	-	-
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	1,940,210	3,176,024

Digər kredit təşkilatlarında cari hesablara rezident və qeyri-rezident banklarda, müvafiq olaraq, 4,559 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 6,619 min AZN) və 388,038 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 732,721 min AZN) məbləğində faiz hesablanmayan müxbir hesabların qalıqları daxildir.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bank bir rezident və səkkiz qeyri-rezident bankda müddəti 2024-cü ilin mart ayınadək olan 856,912 min AZN məbləğində müddətli depozitlər yerləşdirmişdir (31 dekabr 2022-ci il: ARMB-də, dörd rezident və iki qeyri-rezident bankda müddəti 2023-cü ilin yanvar ayınadək olan 510,428 min AZN məbləğində müddətli depozitlər).

Bank bir sıra kredit təşkilatları ilə əks repo müqavilələri bağlamışdır. Bu müqavilələrin predmeti ədalətli dəyəri 19,408 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 2,840 min AZN) olan ARMB-nin notları və Maliyyə Nazirliyinin istiqrazlarıdır.

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinin bütün qalıqları Mərhələ 1-ə bölüşdürülür.

6. Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər

Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlərə aşağıdakılar daxildir:

	2023	2022
Kredit təşkilatlarında müddəti 3 ayadək olan müddətli depozitlər	87,392	70,879
Banklara verilmiş kreditlər	72,177	37,127
ARMB-də məcburi ehtiyatlar	1,264,541	266,420
Məhdudiyət qoyulmuş depozitlər	158,254	129,108
	1,582,364	503,534
Çıxılısın: dəyərsizləşmə üçün ehtiyat	(4,842)	(3,219)
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	1,577,522	500,315

31 dekabr 2023-cü il tarixinə kredit təşkilatlarında müvəqqəti depozitlərin müddəti 2024-cü ilin mart ayı ilə 2024-cü ilin dekabr ayı arasında bitir (31 dekabr 2022-ci il: 2023-cü ilin aprel ayı ilə 2024-cü ilin dekabr ayı arasında).

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş müddəti 2025-ci ilin dekabr ayınadək olan (31 dekabr 2022-ci il: 2025-ci ilin dekabr ayı) iki rezident kommersiya bankına (31 dekabr 2022-ci il: bir rezident kommersiya bankı) verilmiş 22,486 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 28,988 min AZN) məbləğində təminatlı kreditləri və bir qeyri-rezident kommersiya banklarına verilmiş (31 dekabr 2022-ci il: bir rezident və bir qeyri-rezident kommersiya bankları) 49,691 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 8,139 min AZN) məbləğində təminatsız kreditlər üzrə ödənilməmiş məbləğləri olmuşdur.

20 noyabr 2023-cü il tarixində ARMB məcburi ehtiyatların hesablanması ilə bağlı müəyyən yeniliklər etmiş, bunlara uyğun olaraq 31 dekabr 2023-cü il tarixinə kredit təşkilatları ARMB-də faizsiz nağd pul depoziti (məcburi ehtiyat) saxlamalıdır. Məcburi ehtiyat dərəcələrinin müəyyən edildiyi yeni fərqləndirmə meyarları tətbiq edilmişdir. Fərqləndirmə meyarları aşağıdakılardır:

- ▶ Hüquqi şəxslərin yerli valyutada depozitlərinin 1,000,000 min AZN-dən (xarici valyuta üçün 750,000 min AZN-dən) az olub-olmaması;
- ▶ Əlaqəli depozitlərin ümumi depozitlərdə payının 20%-dən aşağı olub-olmaması;
- ▶ Banka aidliyyəti olan şəxslərin depozitlərinin ümumi depozitlərdə payının 20%-dən aşağı olub-olmaması.

Bankın hüquqi şəxslərdən aldığı orta depozitləri yuxarıdakı hədlərin bəzilərindən yuxarı olduğuna görə, 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın yerli və xarici valyutalarda alınmış depozitlər üzrə tətbiq edilən məcburi ehtiyat dərəcəsi 20% təşkil etmişdir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

6. Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər (davamı)

Bu, ARMB-nin dərəcələri artırmaq qərarını verdiyi 15 fevral 2023-cü il tarixində qüvvədə olan AZN ilə müəyyən öhdəliklərin əvvəlki ayın orta qalıqlarının 4%-i və xarici valyutada olan müəyyən öhdəliklərin əvvəlki ayın orta qalıqlarının 5%-i həcmində əvvəlki ehtiyat dərəcələri ilə müqayisədə artımdır.

Bankın belə depoziti geri götürmək imkanı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məhdudlaşdırılır.

31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il ərzində kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər üzrə ümumi balans dəyərində və müvafiq GKZ ehtiyatında dəyişikliklərin təhlili:

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
1 yanvar 2023-cü il tarixinə ümumi balans dəyəri	486,124	-	17,410	503,534
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	1,149,719	-	-	1,149,719
Ödənilmiş aktivlər	(67,460)	-	(3,429)	(70,889)
31 dekabr 2023-cü il	1,568,383	-	13,981	1,582,364
	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
1 yanvar 2023-cü il tarixinə GKZ	(407)	-	(2,812)	(3,219)
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	(1,478)	-	-	(1,478)
Ödənilmiş aktivlər	188	-	2,812	3,000
GKZ hesablanması üçün istifadə edilmiş modellərdə və giriş məlumatlarında dəyişikliklər	(246)	-	(2,899)	(3,145)
31 dekabr 2023-cü il	(1,943)	-	(2,899)	(4,842)

31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatan il ərzində kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər üzrə ümumi balans dəyərində və müvafiq GKZ ehtiyatında dəyişikliklərin təhlili:

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə ümumi balans dəyəri	527,472	-	13,981	541,453
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	71,901	-	-	71,901
Ödənilmiş aktivlər	(109,820)	-	-	(109,820)
Mərhələ 3-ə köçürmələr	(3,429)	-	3,429	-
31 dekabr 2022-ci il	486,124	-	17,410	503,534
	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə GKZ ehtiyatı	(804)	-	-	(804)
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	(240)	-	-	(240)
Ödənilmiş aktivlər	613	-	48	661
Mərhələ 3-ə köçürmələr	24	-	(24)	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	-	-	(2,836)	(2,836)
31 dekabr 2022-ci il	(407)	-	(2,812)	(3,219)

7. İnvestisiya qiymətli kağızları

İnvestisiya qiymətli kağızları aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
DÜGƏD ilə borc qiymətli kağızları		
Azərbaycan İpoteka Fondunun istiqrazları	496,518	567,829
Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış istiqrazlar	224,924	423,416
Korporativ istiqrazlar	75,965	86,572
Maliyyə təşkilatlarının istiqrazları	14,991	30,510
Xarici dövlət istiqrazları	54	3,561
Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı tərəfindən buraxılmış notlar	-	182,446
Depozit sertifikatı	-	16,920
ABŞ-ın xəzinə çekləri	-	1,735
DÜGƏD ilə borc qiymətli kağızları	812,452	1,312,989

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

7. İnvestisiya qiymətli kağızları (davamı)

	2023	2022
DÜĞƏD ilə kapital qiymətli kağızları		
Korporativ səhmlər	2,003	2,003
DÜĞƏD ilə kapital qiymətli kağızları	2,003	2,003
	2023	2022
Amortizasiya hesablanmış dəyərlə borc qiymətli kağızları		
Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin istiqrazları	602,621	285,378
Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının notları	448,387	164,287
Maliyyə təşkilatlarının istiqrazları	53,679	-
Korporativ istiqrazlar	53,218	-
Xarici dövlət istiqrazları	18,300	-
ABŞ-ın xəzinə çekləri	17,287	-
	1,193,492	449,665
Çıxılın: dəyərsizləşmə üçün ehtiyat	(434)	(523)
Amortizasiya hesablanmış dəyərlə borc qiymətli kağızları	1,193,058	449,142

DÜĞƏD ilə borc qiymətli kağızları ilə əlaqədar ümumi balans dəyərində və əlaqəli GKZ-də dəyişikliklərin təhlili aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur:

DÜĞƏD ilə borc qiymətli kağızları	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
1 yanvar 2023-cü il tarixinə ümumi balans dəyəri	1,278,815	28,355	5,819	1,312,989
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	32,296	-	-	32,296
Ödənilmiş və ya satılmış aktivlər	(521,094)	(18,515)	(14,299)	(553,908)
Ədalətli dəyərdə dəyişiklik	12,271	(329)	9,133	21,075
31 dekabr 2023-cü il	802,288	9,511	653	812,452
DÜĞƏD ilə borc qiymətli kağızları	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
1 yanvar 2023-cü il tarixinə GKZ ehtiyatı	(2,390)	(9,740)	(17,995)	(30,125)
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	-	-	-	-
Ödənilmiş və ya satılmış aktivlər	646	4,662	13,462	18,770
GKZ hesablanması üçün istifadə edilmiş modellərdə və giriş məlumatlarında dəyişikliklər	864	2,418	897	4,179
31 dekabr 2023-cü il	(880)	(2,660)	(3,636)	(7,176)
DÜĞƏD ilə borc qiymətli kağızları	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
1 yanvar 2022-ci il tarixinə ümumi balans dəyəri	1,801,325	-	-	1,801,325
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	333,951	-	-	333,951
Ödənilmiş və ya satılmış aktivlər	(758,304)	(465)	(61)	(758,830)
Mərhələ 2-yə köçürmələr	(40,729)	40,729	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmələr	(22,267)	-	22,267	-
Ədalətli dəyərdə dəyişiklik	(35,161)	(11,909)	(16,387)	(63,457)
31 dekabr 2022-ci il	1,278,815	28,355	5,819	1,312,989
DÜĞƏD ilə borc qiymətli kağızları	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
1 yanvar 2022-ci il tarixinə GKZ ehtiyatı	(3,616)	-	-	(3,616)
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	(417)	-	-	(417)
Mərhələ 2-yə köçürmələr	63	(63)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmələr	12	-	(12)	-
GKZ hesablanması üçün istifadə edilmiş modellərdə və giriş məlumatlarında dəyişikliklər	501	-	-	501
Ödənilmiş və ya satılmış aktivlər	1,067	-	-	1,067
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	-	(9,677)	(17,983)	(27,660)
31 dekabr 2022-ci il	(2,390)	(9,740)	(17,995)	(30,125)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

7. İnvestisiya qiymətli kağızları (davamı)

<i>Amortizasiya hesablanmış dəyərlə borc qiymətli kağızları</i>	<i>Mərhələ 1</i>
1 yanvar 2023-cü ildə ümumi balans dəyəri	449,665
Yaradılmış yeni aktivlər	993,075
Ödənilmiş və ya satılmış aktivlər	(249,248)
31 dekabr 2023-cü il	1,193,492
<i>Amortizasiya hesablanmış dəyərlə borc qiymətli kağızları</i>	<i>Mərhələ 1</i>
1 yanvar 2023-cü ildə GKZ	(523)
Ödənilmiş və ya satılmış aktivlər	89
31 dekabr 2023-cü il	(434)
<i>Amortizasiya hesablanmış dəyərlə borc qiymətli kağızları</i>	<i>Mərhələ 1</i>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə ümumi balans dəyəri	-
Yaradılmış yeni aktivlər	449,665
31 dekabr 2022-ci il	449,665
<i>Amortizasiya hesablanmış dəyərlə borc qiymətli kağızları</i>	<i>Mərhələ 1</i>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə GKZ	-
Yaradılmış yeni aktivlər	(523)
31 dekabr 2022-ci il	(523)

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər

Müştərilərə verilmiş kreditlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Hüquqi şəxslər	2,611,604	2,357,475
Fiziki şəxslər	346,569	468,298
Müştərilərə verilmiş kreditlər (ümumi)	2,958,173	2,825,773
Çıxılsın – dəyersizləşmə ehtiyatı	(115,643)	(97,619)
Müştərilərə verilmiş kreditlər (xalis)	2,842,530	2,728,154

Kreditlər aşağıdakı sənaye sektorlarında fəaliyyət göstərən müştərilərə verilmişdir:

	2023	2022
Ticarət və xidmətlər	1,426,801	1,323,935
Fiziki şəxslər	346,568	468,298
Nəqliyyat və telekommunikasiya	332,953	226,435
İstehsal	268,503	301,718
Tikinti	173,486	177,755
Kənd təsərrüfatı və yeyinti sənayesi	149,173	153,127
Bank olmayan kredit təşkilatları	112,570	64,951
Enerji	89,698	74,663
İcarə xidmətləri	51,212	34,009
Digər	7,209	882
Cəmi kreditlər (ümumi)	2,958,173	2,825,773

31 dekabr 2023-cü il tarixinə 9 (31 dekabr 2022-ci il: 11) ən iri müştəriyə verilmiş fərdi olaraq Bankın kapitalının 5%-dən artıq kreditlər 807,376 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 862,722 min AZN) təşkil etmişdir.

Maliyyə lizinqi üzrə debitor borcları

Hüquqi şəxslərə verilmiş kreditlərə maliyyə lizinqi üzrə debitor borcları daxildir. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə maliyyə lizinqi üzrə debitor borclarının təhlili aşağıda göstərilir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər (davamı)

	<i>Bir ilədək</i>	<i>1-2 il</i>	<i>2-3 il</i>	<i>3-4 il</i>	<i>4-5 il</i>	<i>5 ildən çox</i>
Maliyyə lizinqlərinə investisiya, ümumi	9,955	5,958	-	-	-	-
Maliyyə lizinqləri üzrə qazanılmamış iş gələcək maliyyə gəliri	(284)	(70)	-	-	-	-
Maliyyə lizinqlərinə xalis investisiya	9,671	5,888	-	-	-	-

Hüquqi şəxslərə verilmiş kreditlərə maliyyə lizinqi üzrə alınacaq məbləğlər daxildir. 31 dekabr 2022-ci il tarixinə maliyyə lizinqi üzrə debitor borclarının təhlili aşağıda göstərilir.

	<i>Bir ilədək</i>	<i>1-2 il</i>	<i>2-3 il</i>	<i>3-4 il</i>	<i>4-5 il</i>	<i>5 ildən çox</i>
Maliyyə lizinqlərinə investisiya, ümumi	10,290	5,750	-	-	-	-
Maliyyə lizinqləri üzrə qazanılmamış iş gələcək maliyyə gəliri	(274)	(68)	-	-	-	-
Maliyyə lizinqlərinə xalis investisiya	10,016	5,682	-	-	-	-

31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il ərzində ümumi balans dəyərində və müvafiq GKZ-də dəyişikliklərin təhlili aşağıda təqdim edilir:

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>AYKD</i>	<i>Ümumi</i>
1 yanvar 2023-cü il tarixinə ümumi balans dəyəri	1,818,027	875,733	124,988	7,025	2,825,773
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	1,480,046	-	-	7,099	1,487,145
Ödənilmiş aktivlər (silinmələr istisna olmaqla)	(861,964)	(445,274)	(43,542)	-	(1,350,780)
Mərhələ 1-ə köçürmələr	96,393	(92,156)	(4,237)	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmələr	(571,674)	572,955	(1,281)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmələr	(36,205)	(47,241)	83,446	-	-
Şərtləri əhəmiyyətli dəyişdirilmiş kreditlərin tanınmasının dayandırılması	-	-	(10,348)	-	(10,348)
Silinmiş məbləğlər	-	-	(2,494)	-	(2,494)
Bərpa	-	-	860	-	860
Tanınmanın dayandırılması ilə nəticələnməyən dəyişikliklərə görə müqavilə ilə nəzərdə tutulan pul vəsaitlərinin hərəkətində dəyişikliklər	(185)	8,697	(495)	-	8,017
31 dekabr 2023-cü il	1,924,438	872,714	146,897	14,124	2,958,173

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər (davamı)

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>AYKD</i>	<i>Ümumi</i>
1 yanvar 2023-cü il tarixinə GKZ	(16,993)	(15,091)	(65,535)	-	(97,619)
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	(12,262)	-	-	-	(12,262)
Ödənilmiş aktivlər	8,026	5,237	24,777	-	38,040
Mərhələ 1-ə köçürmələr	(5,972)	2,043	3,929	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmələr	4,357	(4,639)	282	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmələr	543	2,833	(3,376)	-	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	5,449	(13,090)	(40,217)	-	(47,858)
Şərtləri əhəmiyyətli dəyişdirilmiş kreditlərin tanınmasının dayandırılması	-	-	6,589	-	6,589
Diskontun qaytarılması (faiz gəlirlərində tanınma)	-	-	(10,993)	-	(10,993)
Tanınmanın dayandırılması ilə nəticələnməyən dəyişikliklərə görə müqavilə ilə nəzərdə tutulan pul vəsaitlərinin hərəkətində dəyişikliklər	36	71	39	-	146
GKZ-nin hesablanması üçün istifadə edilən modellərə və giriş məlumatlarına dəyişikliklər	2,958	3,028	694	-	6,680
Silinmiş məbləğlər	-	-	2,494	-	2,494
Bərpa	-	-	(860)	-	(860)
31 dekabr 2023-cü il tarixinə	(13,858)	(19,608)	(82,177)	-	(115,643)

31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatan il ərzində ümumi balans dəyərində və müvafiq GKZ-də dəyişikliklərin təhlili aşağıda təqdim edilir:

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>AYKD</i>	<i>Ümumi</i>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə ümumi balans dəyəri	1,539,591	900,606	191,807	-	2,632,004
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	1,497,573	-	-	7,025	1,504,598
Ödənilmiş aktivlər (silinmələr istisna olmaqla)	(749,545)	(420,325)	(135,040)	-	(1,304,910)
Mərhələ 1-ə köçürmələr	110,640	(110,640)	-	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmələr	(526,490)	527,365	(875)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmələr	(54,157)	(18,692)	72,849	-	-
Silinmiş məbləğlər	-	-	(8,118)	-	(8,118)
Bərpa	-	-	3,138	-	3,138
Tanınmanın dayandırılması ilə nəticələnməyən dəyişikliklərə görə müqavilə ilə nəzərdə tutulan pul vəsaitlərinin hərəkətində dəyişikliklər	415	(2,581)	1,227	-	(939)
31 dekabr 2022-ci il tarixinə	1,818,027	875,733	124,988	7,025	2,825,773

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>POCI</i>	<i>Total</i>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə GKZ	(15,833)	(17,249)	(46,045)	-	(79,127)
Yaradılmış və ya satın alınmış yeni aktivlər	(7,084)	-	-	-	(7,084)
Ödənilmiş aktivlər	5,354	5,147	23,279	-	33,780
Mərhələ 1-ə köçürmələr	(6,345)	6,345	-	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmələr	1,618	(2,217)	599	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmələr	422	1,239	(1,661)	-	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	5,491	(8,990)	(42,672)	-	(46,171)
Diskontun ləğvi (faiz gəlirlərində tanınmışdır)	-	-	(7,858)	-	(7,858)
GKZ-nin hesablanması üçün istifadə edilən modellərə və giriş məlumatlarına dəyişikliklər	(616)	634	3,843	-	3,861
Silinmiş məbləğlər	-	-	8,118	-	8,118
Bərpa	-	-	(3,138)	-	(3,138)
31 dekabr 2022-ci il tarixinə	(16,993)	(15,091)	(65,535)	-	(97,619)

31 dekabr 2023-cü il tarixinə, pul vəsaitləri ilə təmin olunan kreditlər müvafiq olaraq Mərhələ 2-də 436,341 min AZN və Mərhələ 3-də 4,061 min AZN təşkil etmişdir (31 dekabr 2022-ci il: Mərhələ 2-də 459,080 min AZN və Mərhələ 3-də 669 min AZN).

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər (davamı)

Şərtləri dəyişdirilmiş və restrukturizasiya edilmiş kreditlər

Bank maliyyə aktivinin, məsələn müştəriyə verilən kreditin müddəti və şərtləri onun yeni bir kreditə çevriləcəyi şəkildə dəyişdirildiyi halda maliyyə aktivinin tanınmasını dayandırır, fərq isə dəyərsizləşmə zərəri qeydə alınmadığı halda tanınmanın dayandırılması ilə bağlı gəlir və ya zərər kimi tanınır. Yeni tanınmış kreditlər, AYKD olması ehtimal edilməyəndə, GKZ-nin ölçülməsi məqsədləri üçün Mərhələ 1 kimi təsnif edilir.

Dəyişiklik əhəmiyyətli şəkildə fərqli olan pul vəsaitlərinin hərəkəti ilə nəticələnmirsə, dəyişiklik tanınmanın dayandırılmasına gətirib çıxarmır. İlk EFD (effektiv faiz dərəcəsi) ilə diskontlaşdırılan pul vəsaitlərinin hərəkətində dəyişiklik əsasında Bank, dəyərsizləşmə zərəri artıq qeydə alınmadığı halda dəyişiklikdən irəli gələn gəlir və ya zərəri qeydə alır.

Aşağıdakı cədvələ dövr ərzində dəyişiklik edilmiş aktivlər və dəyişikliklə bağlı Bankın əldə etdiyi gəlir daxildir.

	2023	2022
Dövr üzrə şərtlərinə dəyişiklik edilmiş kreditlər		
Dəyişiklikdən əvvəl amortizasiya edilən dəyər	330,796	376,257
Dəyişiklik üzrə xalis gəlir/(zərər)	8,138	(988)

Girov və kreditin keyfiyyətini artıran digər amillər

Tələb olunan girovun məbləği və növü biznes tərəfdaşının kredit riskinin qiymətləndirilməsindən asılıdır. Girov növlərinin münasibliyi və qiymətləndirmə parametrlərinə dair qaydalar tətbiq edilmişdir.

Alınmış girovların əsas növləri aşağıdakılardır:

- ▶ Müəssisələrə verilmiş kreditlərin verilməsi üçün daşınmaz əmlak, pul vəsaitləri, qiymətli kağızlar, mal-material ehtiyatları və ticarət debitor borcları;
- ▶ Fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər, yaşayış mülkləri üzrə girovlar və həyatın yaşam sığortası hesabı;
- ▶ Kommersiya və pərakəndə kreditləşməsi üçün əsas şirkətdən alınan zəmanətlər.

Rəhbərlik girovun bazar dəyərində nəzarət edir, müvafiq razılaşmalara uyğun olaraq əlavə girov tələb edir və kreditin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyatın adekvatlığını nəzərdən keçirərək əldə edilmiş girovun bazar dəyərində nəzarət edir.

Bank 3-cü mərhələdə müəyyən hüquqi təşkilatlara verilən kreditlər üzrə DHZ əmsalını girovların diskontlaşdırılmış dəyərini istifadə etməklə hesablayır. 31 dekabr 2023-cü ildə həmin fərdi qiymətləndirilmiş kreditlər üzrə maksimal risk həcmi 126,343 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 113,225 min AZN) olmuşdur, bunun üçün 64,720 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 53,243 min AZN) məbləğində GKZ yaradılmışdır. Bu kreditlər üzrə girov olmasaydı GKZ məbləği ümumi qiymətləndirmə əsasında 100,372 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 80,298 min AZN) olardı.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

9. Əmlak və avadanlıqlar

Əmlak və avadanlıqlarda hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	<i>Torpaq</i>	<i>Binalar</i>	<i>Mebel və avadanlıq</i>	<i>Kompüterlər və digər avadanlıqlar</i>	<i>Nəqliyyat vasitələri</i>	<i>Digər avadanlıqlar</i>	<i>İcarəyə alınmış aktivlərin əsaslı təmiri</i>	<i>Cəmi</i>
İlkin dəyər								
1 yanvar 2022-ci il	300	5,407	25,155	7,803	1,723	355	2,594	43,337
Əlavələr	-	-	2,765	664	280	16	-	3,725
Silinmələr	-	-	(309)	(100)	-	-	-	(409)
31 dekabr 2022-ci il	300	5,407	27,611	8,367	2,003	371	2,594	46,653
Əlavələr	-	-	2,156	642	72	15	200	3,085
Silinmələr	-	-	(1,401)	(147)	(321)	(7)	(100)	(1,976)
31 dekabr 2023-cü il	300	5,407	28,366	8,862	1,754	379	2,694	47,762
Yığılmış köhnəlmə								
1 yanvar 2022-ci il	-	(2,155)	(17,496)	(6,099)	(1,012)	(339)	(2,025)	(29,126)
Köhnəlmə xərci	-	(271)	(3,588)	(855)	(304)	(12)	(270)	(5,300)
Silinmələr	-	-	240	100	-	-	-	340
31 dekabr 2022-ci il	-	(2,426)	(20,844)	(6,854)	(1,316)	(351)	(2,295)	(34,086)
Köhnəlmə xərci	-	(240)	(3,318)	(764)	(323)	(10)	(168)	(4,823)
Silinmələr	-	-	1,387	146	291	7	80	1,911
31 dekabr 2023-cü il	-	(2,666)	(22,775)	(7,472)	(1,348)	(354)	(2,383)	(36,998)
Xalis balans dəyəri								
31 dekabr 2023-cü il	300	2,741	5,591	1,390	406	25	311	10,764
31 dekabr 2022-ci il	300	2,981	6,767	1,513	687	20	299	12,567

31 dekabr 2023-cü il tarixinə 24,346 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 22,392 min AZN) məbləğində əmlak və avadanlıq tam köhnəlmiş, lakin istifadədə olmuşdur.

10. Qeyri-maddi aktivlər

Qeyri-maddi aktivlərdə hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	<i>Lisenzialar</i>	<i>Kompüter proqramı</i>	<i>Rəqəmsal məhsullar</i>	<i>Cəmi</i>
İlkin dəyər				
1 yanvar 2022-ci il	22,120	16,408	20,392	58,920
Əlavələr	2,759	510	-	3,269
Silinmələr	(86)	(836)	-	(922)
Köçürmələr	(544)	544	-	-
31 dekabr 2022-ci il	24,249	16,626	20,392	61,267
Əlavələr	1,486	1,380	-	2,866
Silinmələr	(3,174)	(2,073)	-	(5,247)
31 dekabr 2023-cü il	22,561	15,933	20,392	58,886
Yığılmış köhnəlmə				
1 yanvar 2022-ci il	(11,381)	(6,305)	(10,199)	(27,885)
Köhnəlmə xərci	(3,600)	(1,307)	(2,333)	(7,240)
Silinmələr	86	254	-	340
Köçürmələr	227	(227)	-	-
31 dekabr 2022-ci il	(14,668)	(7,585)	(12,532)	(34,785)
Amortizasiya xərci	(3,454)	(1,361)	(2,197)	(7,012)
Silinmələr	3,038	1,499	-	4,537
31 dekabr 2023-cü il	(15,084)	(7,447)	(14,729)	(37,260)
Xalis balans dəyəri				
31 dekabr 2023-cü il	7,477	8,486	5,663	21,626
31 dekabr 2022-ci il	9,581	9,041	7,860	26,482

31 dekabr 2023-cü il tarixində 8,372 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 6,537 min AZN) məbləğində qeyri-maddi aktivlər tam amortizasiya olunsada, istifadə edilirdi.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

10. Qeyri-maddi aktivlər (davamı)

Rəqəmsal məhsullar Bankın daxilində işlənib hazırlanan və 2020-ci ildən etibarən istifadə edilən proqram təminatı və 2019-cu ildən etibarən istifadə edilən əldə edilmiş rəqəmsal kredit alətindən ibarətdir. 31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə pul vəsaitlərini yaradan vahidin bərpa edilə bilən məbləği istifadə dəyəri metodu əsasında müəyyən edilmişdir. Qiymətləndirmə ən son proqnozlara uyğun olaraq mütəmadi şəkildə yenilənən diskontlaşdırılmış pul vəsaitlərinin hərəkəti məlumatlarına əsaslanır.

11. İstifadə hüququ olan aktivlər və icarə öhdəlikləri

Bankın icarələri ofis binaları kimi istifadə edilən binalarla təmsil olunur. 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il ərzində istifadə hüququ olan aktivlər və icarə öhdəliklərində hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	<i>İstifadə hüququ olan aktivlər</i>	<i>İcarə öhdəlikləri</i>
1 yanvar 2023-cü il	14,991	15,206
Əlavələr	639	634
İcarə dəyişiklikləri	772	772
Köhnəlmə xərci	(6,033)	-
Faiz xərci	-	1,096
Ödənişlər	-	(7,120)
31 dekabr 2023-cü il	10,369	10,588

	<i>İstifadə hüququ olan aktivlər</i>	<i>İcarə öhdəlikləri</i>
1 yanvar 2022-ci il	14,603	14,795
Əlavələr	3,177	3,177
İcarə dəyişiklikləri	3,440	3,440
Silinmələr	(79)	(81)
Köhnəlmə xərci	(6,150)	-
Faiz xərci	-	1,215
Ödənişlər	-	(7,340)
31 dekabr 2022-ci il	14,991	15,206

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərində başa çatan illər üzrə növbəti beş ilin hər biri üçün gələcək icarə ödənişləri aşağıdakı kimi olmuşdur.

	2023	2022
1 il ərzində	4,498	6,662
1-2 il	3,748	7,911
2-3 il	3,112	2,945
3-4 il	167	-
4-5 il	56	-
Cəmi gələcək icarə ödənişləri	11,581	17,518

12. Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar

31 dekabr 2023-cü il tarixinə törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
"PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.	27,239	47,262
"PAŞA Bank Georgia" SC	55,917	61,917
	83,156	109,179

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

12. Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar (davamı)

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə Bankın müəssisələr üzərində mülkiyyət hüququ aşağıdakı cədvəldə təqdim edilir:

	Fəaliyyətin xarakteri	Qeydiyyat ölkəsi	Mülkiyyət payı	
			2023	2022
"PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.	Bankçılıq	Türkiyə	28.21%	50.96%
"PAŞA Bank Georgia" SC	Bankçılıq	Gürcüstan	85.06%	100%

"PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.

27 yanvar 2015-ci il tarixində Bank TAIB Yatırım Bank A.Ş.-nin səsvermə hüququnu verən adi səhmlərinin 79.47%-ni əldə etmişdir. Bankın səhmdar kimi qeydiyyatına alındığı tarixdə TAIB Yatırım Bank A.Ş.-nin adı "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş. olaraq dəyişdirilmişdir. Həmin vaxtdan törəmə müəssisənin səhm kapitalına investisiya artırılaraq 99.92%-ə çatdırılmışdır. 2018-ci ildə Bankın törəmə müəssisədə səhmləri 99.92%-dən 50.96%-dək azalmış və PASHA Holding MMC 49.00% mülkiyyət payı ilə yeni qeyri-nəzarət payına sahib olan səhmdar olmuşdur.

"PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.-nin Baş ofisi İstanbulda yerləşir. Bankın fəaliyyəti Türkiyə Respublikasının Mərkəzi Bankı ("TRMB") tərəfindən nizamlanır.

Bank "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.-yə investisiyasının istifadə dəyərini yenidən qiymətləndirmişdir. Yenidən qiymətləndirmə 1,944 min AZN məbləğində törəmə müəssisəyə investisiyanın dəyərsizləşməsinin qaytarılmasına (31 dekabr 2022-ci il 31,887 min AZN məbləğində dəyərsizləşmə) səbəb olmuşdur.

2023-cü il ərzində Bank və onun əsas səhmdarı PASHA Holding MMC "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.-dəki payların satqısı və alqışı haqqında razılıq əldə etmişlər.

29 dekabr 2023-cü il tarixində "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş. səhmlərinin köçürülməsi üçün 46,000 min AZN məbləğində pul vəsaiti ödənilmiş, nəticədə Bankın payı 50.96%-dən 28.21%-dək azalmış, bununla da Bank törəmə müəssisə üzərində nəzarət hüququnu itirmiş və əvəzində "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş. üzərində əhəmiyyətli təsir imkanı əldə etmişdir. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş. Bankın yeganə asılı müəssisəsi olmuşdur.

"PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.-nin səhmlərinin satılmasından mənfəət aşağıda göstərilir:

	2023
Törəmə müəssisənin səhmlərinin satışı üzrə ödənişin məbləği	46,000
Çıxılsın: Satılmış səhmlərin balans dəyəri	(21,968)
Törəmə müəssisənin səhmlərinin satışı üzrə gəlir	24,032

31 dekabr 2023-cü il tarixinə asılı müəssisələrə investisiyalar aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

	2023
Satışdan əvvəl "PAŞA Yatırım Bankası" A.Ş.-yə investisiyanın balans dəyəri	49,207
Çıxılsın: satılmış səhmlərin balans dəyəri	(21,968)
Satışdan sonra asılı müəssisəyə investisiya	27,239

"PAŞA Bank Georgia" SC

Törəmə müəssisə olan "PAŞA Bank Georgia" SC Gürcüstan Respublikasında yerləşir, bank sektorunda fəaliyyət göstərir və 31 dekabr 2023-cü il tarixinə qeydiyyatına alınmış və ödənilmiş səhmdar kapitalı 66,602 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 61,541 min AZN) təşkil etmişdir. "PAŞA Bank Georgia" SC 17 yanvar 2013-cü ildə Gürcüstan Milli Bankı ("GMB") tərəfindən verilmiş bank lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərir.

2019-cu ilin dekabr ayında Bank "PAŞA Bank Georgia" SC-yə 5,000 min ABŞ dolları (8,500 min AZN) məbləğində subordinasiyalı borc təqdim etmişdir. Subordinasiyalı borcun ədalətli dəyərinin ölçülməsi Bankın çəkdiyi 376 min AZN məbləğində cəmi zərərə səbəb olmuşdur. Zərər törəmə müəssisəyə investisiyanın ilkin dəyəri kimi uçota alınmışdır.

2023-cü il ərzində Bank və onun əsas səhmdarı PASHA Holding MMC "PAŞA Bank Georgia" SC -dəki payların satqısı və alqışı haqqında razılıq əldə etmişlər.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

12. Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyalar (davamı)**"PAŞA Bank Georgia" SC (davamı)**

7 iyul 2023-cü ildə "PAŞA Bank Georgia" SC-nin səhmlərinin PASHA Holding MMC-yə köçürülməsi üçün 6,000 min AZN məbləğində pul vəsaiti ödənilmiş, nəticədə "PAŞA Bank" ASC-nin payı 100%-dən 90.20%-dək azalmışdır. Bundan əlavə, 5 sentyabr 2023-cü ildə "PAŞA Bank" ASC tərəfindən "PAŞA Bank Georgia" SC-nin buraxdığı 7,800,000 adi səhm üçün 5,061 min AZN yatırılmış, bununla da törəmə müəssisədə pay 85.06%-dək azalmışdır.

13. Digər aktivlər və öhdəliklər

Digər aktivlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Digər maliyyə aktivləri		
Pul köçürmələri üzrə hesablaşmalar	80,876	53,135
Zəmanətlər və akkreditivlər üzrə hesablanmış alınacaq komissiya	1,946	1,675
Digər	100	67
	82,922	54,877
Çıxılsın – digər maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyat	(1,514)	(945)
Cəmi digər maliyyə aktivləri	81,408	53,932
Digər qeyri-maliyyə aktivləri		
Təxirə salınmış xərclər	6,858	5,371
Loyallıq proqramı əsasında alınmış millər	6,565	2,998
Mülkiyyətə alınmış girovlar	3,712	6,552
Əmlak, avadanlıq və qeyri-maddi aktivlərin alınması üçün avans ödənişləri	653	1,152
Digər	3,261	4,422
	21,049	20,495
Cəmi digər aktivlər	102,457	74,427

Digər maliyyə aktivlərinin bütün qalıqları Mərhələ 1-ə bölüşdürülür.

Mülkiyyətə alınmış girovlar Bank tərəfindən vaxtı keçmiş kreditlərin ödənilməsi zamanı əldə edilmiş qeyri-maliyyə aktivləri ilə təmsil olunur. Mülkiyyətə alınmış girovlar ilin sonuna ilkin dəyər və xalis satış dəyəri ilə qeydə alınır.

Mülkiyyətə alınmış girovlar aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Kommersiya daşınmaz əmlakı	2,183	5,656
Yaşayış daşınmaz əmlakı	1,419	–
Digər	110	896
Mülkiyyətə alınmış girovlar	3,712	6,552

Digər öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Digər maliyyə öhdəlikləri		
Hesablanmış xərclər	9,700	8,049
Pul köçürmələri üzrə hesablaşmalar	9,240	4,959
Digər	1,082	1,110
	20,022	14,118
Digər qeyri-maliyyə öhdəlikləri		
İşçilərə ödəniləcək məbləğlər	52,173	28,761
Təxirə salınmış gəlir	1,020	2,302
Mənfəət vergisi istisna olmaqla vergilər	831	2,075
	54,024	33,138
Cəmi digər öhdəliklər	74,046	47,256

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

14. Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər

Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Azərbaycan Respublikasının Sahibkarlığın İnkişafı Fondu	171,642	208,738
Banklardan uzunmüddətli depozitlər	170,199	164,495
Azərbaycan İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu	154,327	103,654
Digər banklarda müxbir hesablar	42,421	46,265
Banklardan alınmış qısamüddətli kreditlər	30,696	3,438
Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi	10,919	12,128
Banklardan alınmış uzunmüddətli depozitlər	2,991	47,609
İT İnkişafı Fondu qarşısında öhdəliklər	102	538
Digər	11,997	9,360
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	595,294	596,225

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Azərbaycan Respublikasının Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun 1,443 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 2,629 min AZN) məbləğində cari hesabı olmuşdur. Bank Azərbaycan Respublikasının Sahibkarlığın İnkişafı Fondundan müddəti 2032-ci ilin sentyabr ayınadək (31 dekabr 2022-ci il: 2032-ci ilin sentyabr ayınadək) olan və illik 1.0% dərəcəsi ilə (31 dekabr 2022-ci il: illik 1.0% dərəcəsi ilə) faiz hesablanan 170,199 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 206,109 min AZN) məbləğində kreditlər almışdır. Kreditlər dövlət proqramı əsasında Azərbaycan Respublikasında sahibkarlıq mühitinin təcridən təkmilləşdirilməsinə kömək göstərmək məqsədilə alınmışdır. Kreditlər yerli sahibkarlara 6.0%-dən artıq olmayan faiz dərəcəsi ilə (31 dekabr 2022-ci il: 6.0%-dən artıq olmayan faiz dərəcəsi) verilmişdir.

31 dekabr 2023-cü il tarixində Bank iki rezident kommersiya bankından müddəti 2025-ci ilin noyabr ayında başa çatan, faiz dərəcəsi 0.1% və 4.3% arasında dəyişən 170,199 min AZN məbləğində (31 dekabr 2022-ci il: iki rezident kommersiya bankından müddəti 2025-ci ilin noyabr ayında başa çatan, faiz dərəcəsi 0.1% və 4.3% arasında dəyişən 164,495 min AZN məbləğində) uzunmüddətli depozitlər cəlb etmişdir.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın Azərbaycan İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu tərəfindən yenidən maliyyələşdirilən müddəti 2052-ci ilin oktyabr ayınadək (31 dekabr 2022-ci il: 2052-ci ilin oktyabr ayınadək) olan və faiz dərəcəsi 1.0% və 4.0% (31 dekabr 2022-ci il: 1.0% və 4.0%) arasında dəyişən 154,327 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 92,596 min AZN) məbləğində kreditləri olmuşdur. Kreditlər borcalanlara 8.0%-dən (31 dekabr 2022-ci il: 8.0%-dən) artıq olmayan faiz dərəcəsi ilə verilmişdir. Bundan əlavə, Bankın Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondundan alınmış, müddəti 2023-cü ilin avqust ayınadək (31 dekabr 2022-ci il: 2023-cü ilin avqust ayınadək) olan 0 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 11,058 min AZN) məbləğində qısamüddətli depoziti olmuşdur.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bank iki rezident kommersiya bankından (31 dekabr 2022-ci il: bir rezident kommersiya bankı) müddəti 2024-cü ilin fevral ayında başa çatan (31 dekabr 2022-ci il: 2023-cü ilin fevral ayı) və faiz dərəcəsi 3.0% və 4.5% (31 dekabr 2022-ci il: 3.0% və 12.0%) arasında dəyişən 30,696 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 3,438 min AZN) məbləğində qısamüddətli depozitlər cəlb etmişdir.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyindən alınmış ödəniş müddəti 2028-ci ilin noyabr ayınadək (31 dekabr 2022-ci il: 2027-ci ilin sentyabr ayınadək) olan və faiz dərəcəsi 2.0% və 3.6% (31 dekabr 2022-ci il: 2.0% və 4.0%) arasında dəyişən 10,919 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 12,128 min AZN) məbləğində kreditləri olmuşdur. Kreditlər yerli sahibkarlara 7.0% (31 dekabr 2022-ci il: 7.0%) faiz dərəcəsi ilə verilmişdir.

31 dekabr tarixinə Bankın İT İnkişaf Fondundan yenidən maliyyələşdirilmiş ödəniş müddəti 2028-ci ilin oktyabr ayınadək (31 dekabr 2022-ci il: 2024-cü ilin iyun ayınadək) olan faiz dərəcəsi 1.0% (31 dekabr 2022-ci il: 1.0%) olan 102 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 538 min AZN) məbləğində kreditləri olmuşdur. Kreditlər yerli sahibkarlara 5.0% faiz dərəcəsi ilə verilmişdir.

15. Müştərilər qarşısında öhdəliklər

Müştərilər qarşısında öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Müddətsiz depozitlər	5,188,872	5,395,892
Müddətli depozitlər	1,804,853	1,633,004
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	6,993,725	7,028,896
Buraxılmış zəmanətlər üzrə girov kimi saxlanılan vəsaitlər (Qeyd 20)	29,744	50,050

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

15. Müştərilər qarşısında öhdəliklər (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə müştəri hesabları iqtisadi sektorlar üzrə təhlil edilir:

	2023	2022
Fiziki şəxslər	1,640,262	1,562,706
Dağ-mədən	1,560,957	1,009,901
Ticarət və xidmətlər	1,238,533	1,850,004
Nəqliyyat və rabitə	787,579	842,454
İnvestisiya holdinq şirkətləri	656,834	506,153
İstehsal	325,945	473,837
Enerji	146,662	175,012
Tikinti	144,257	151,231
Sığorta	134,584	166,757
Kənd təsərrüfatı	65,454	45,496
İctimai təşkilatlar	59,021	85,528
Mehmanxana biznesi	44,373	37,621
Bank olmayan kredit təşkilatları	30,948	15,538
Digər	158,316	106,658
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	6,993,725	7,028,896

31 dekabr 2023-cü il tarixinə müştəri depozitlərinə 4,227,561 min AZN məbləğində və ya cəmi müştəri depozitləri portfelinin 59%-ni təşkil edən (31 dekabr 2022-ci il: 4,352,437 min AZN və ya cəmi müştəri depozitləri portfelinin 62%-i) on bir (31 dekabr 2022-ci il: on dörd) ən iri (qalığı 100,000 min AZN-dən çox) müştərilərdə qalıqlar daxil olmuşdur.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə 771,360 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 546,040 min AZN) məbləğində müştərilərin depozitləri 782,840 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 848,748 min AZN) məbləğində müştərilərə verilmiş kreditlər üzrə girov qoyulmuşdur. Çıxılma hüquqlarından istifadə edilsəydi, əvəzləşdirmədən sonra müştərilərə ödənilməli xalis məbləğlərin qalığı 6,222,365 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 6,482,856 min AZN) olardı.

16. Subordinasiyalı borclar

31 dekabr 2023-cü il tarixinə subordinasiyalı borclar Bankın borc götürdüyü, müddəti 2027-ci ilin avqust ayınadək və 2029-cu ilin aprel ayınadək (31 dekabr 2022-ci il: 2027-ci ilin avqust ayınadək və 2029-cu ilin aprel ayınadək) olan 87,250 min AZN məbləğində (31 dekabr 2022-ci il: 106,437 min AZN) ABŞ dolları ilə ifadə edilmiş subordinasiyalı borclardan ibarətdir. Ödəniş tarixi olan 8 avqust 2027 olan 18,700 min AZN məbləğində subordinasiyalı borc 20 oktyabr 2023-cü il tarixində olmaqla ödəniş tarixindən əvvəl qaytarılmışdır.

17. Törəmə maliyyə alətləri

Bank ticarət məqsədləri üçün törəmə maliyyə alətlərindən istifadə edir. Aşağıdakı cədvəl aktivlər və ya öhdəliklər kimi qeydə alınmış törəmə maliyyə alətlərinin ədalətli dəyərlərini şərti məbləğləri ilə birlikdə göstərir. Şərti məbləğ, ümumi göstərilməklə, törəmə alətin aid olduğu müvafiq aktivin məbləği, baza dərəcəsi və ya göstəricisidir və törəmələrin dəyərində dəyişiklikləri ölçmək üçün baza kimi çıxış edir. Şərti məbləğlər ilin sonuna başa çatmamış əməliyyatların həcmi göstərir və kredit riskini əks etdirmir.

	2023			2022		
	Şərti məbləğ	Ədalətli dəyər		Şərti məbləğ	Ədalətli dəyər	
		Aktiv	Öhdəlik		Aktiv	Öhdəlik
Xarici valyuta üzrə müqavilələr						
Fyuçərlər – xarici	8,551	58	(394)	45,126	1,218	–
Fyuçərlər – yerli	111,688	411	(55)	45,154	–	(1,191)
Opsionlar – yerli	53,498	85	–	40,726	53	–
Forvardlar və svoplar – xarici	304,995	4,092	(4,171)	295,495	1,657	(6,606)
Forvardlar və svoplar – yerli	565,733	4,292	(4,093)	313,641	7,040	(1,628)
Cəmi törəmə aktivlər/(öhdəliklər)		8,938	(8,713)		9,968	(9,425)

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə Bankın aşağıdakı növ törəmə alətlər üzrə pozisiyaları olmuşdur:

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

17. Törəmə maliyyə alətləri (davamı)**Forvardlar və fyuçerslər**

Forvard və fyuçers müqavilələri müəyyən qiymətlə və gələcək tarixdə müəyyən edilmiş maliyyə alətinin alınması və ya satılması haqqında müqavilə razılaşmalarıdır. Forvardlar birjadan kənar bazarda bağlanılan xüsusi müqavilələrdir. Fyuçers müqavilələri üzrə əməliyyatlar tənzimlənən birjalarda standartlaşdırılmış məbləğlərlə aparılır və gündəlik pul marjası tələblərinə uyğun olmalıdır.

Svoplar

Svoplar iki tərəf arasında müəyyən edilmiş şərti məbləğlər əsasında faiz dərəcəsinin, məzənnənin və ya fond əmsalının dəyişməsinə bərabər məbləğlərin mübadiləsi və (kredit defoltu svopu ilə əlaqədar) müəyyən hadisələr baş verdiyi halda kreditlər üzrə ödənişlərin aparılması haqqında müqavilə razılaşmalarıdır.

Opsionlar

Opsionlar alıcının müəyyən sayda maliyyə alətlərini müəyyən edilmiş şərti məbləğlə müəyyən edilmiş gələcək tarixdə və ya müəyyən edilmiş müddət ərzində istənilən zaman almaq və ya satmaq hüququnu (öhdəliyini deyil) nəzərdə tutan müqavilə razılaşmalarıdır.

18. Vergilər

Mənfəət vergisi xərci aşağıdakılardan ibarətdir:

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Cari vergi xərci	(62,316)	(47,225)
Təxirə salınmış vergi (xərci)/faydası – müvəqqəti fərqlərin yaranması və qaytarılması	(163)	19,123
Çıxılısın: digər ümumi gəlirdə tanınmış təxirə salınmış vergi	422	(4,610)
Mənfəət vergisi xərci	(62,057)	(32,712)

İl ərzində digər ümumi gəlirə aid edilmiş maddələrlə bağlı olan təxirə salınmış vergi belədir:

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
DÜĞƏD ilə investisiya qiymətli kağızları üzrə xalis gəlir/(zərər)	(422)	4,610
Digər ümumi gəlirə aid edilmiş mənfəət vergisi (xərci)/qaytarılması	(422)	4,610

31 dekabr 2023-cü il tarixinə 28,898 min AZN məbləğində (31 dekabr 2022-ci il: 21,244 min AZN) cari mənfəət vergisi öhdəlikləri Bankın ödəniləcək mənfəət vergisinin məcmu məbləğini əks etdirir.

Effektiv mənfəət vergisi dərəcəsi yerli qanunvericiliyə uyğun mənfəət vergisi dərəcəsi ilə fərqlənir. Aşağıdakı cədvəldə yerli qanunvericilik əsasında mənfəət vergisi xərci faktiki xərclərlə tutuşdurulur:

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
Mənfəət vergisi xərcindən əvvəl mənfəət	333,608	118,031
Yerli qanunvericiliyə uyğun olan vergi dərəcəsi	20%	20%
Yerli qanunvericiliyə uyğun dərəcə ilə nəzəri vergi xərci	(66,722)	(23,606)
Çıxılmayan xərclərin vergiyə təsiri	(1,142)	(2,792)
Törəmə müəssisəyə və asılı müəssisəyə investisiyaların dəyərsizləşməsinin qaytarılması/(dəyərsizləşməsi) üçün tanınmamış təxirə salınmış mənfəət vergisi	5,195	(6,377)
Digər	612	63
Mənfəət vergisi xərci	(62,057)	(32,712)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

18. Vergilər (davamı)

31 dekabrda təxirə salınmış vergi aktivləri və öhdəlikləri və onların müvafiq illərdə hərəkətləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

	<i>Müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi</i>			<i>Müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi</i>			
	<i>1 yanvar 2022-ci il</i>	<i>Mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda</i>	<i>Digər ümumi gəlirdə</i>	<i>31 dekabr 2022-ci il</i>	<i>Mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda</i>	<i>Digər ümumi gəlirdə</i>	<i>31 dekabr 2023-cü il</i>
Çıxılan müvəqqəti fərqlərin vergiyə təsiri							
Banklara və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	755	(234)	-	521	(20)	-	501
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	-	(131)	-	(131)	562	-	431
Tөрəmə maliyyə öhdəlikləri	-	316	-	316	1,432	-	1,748
Müştərilərə verilmiş kreditlər	392	9,054	-	9,446	(2,040)	-	7,406
İnvestisiya qiymətli kağızları	(2,552)	1,442	4,610	3,500	(2,084)	(422)	994
İcarə öhdəlikləri	2,960	81	-	3,041	(932)	-	2,109
Kreditlə bağlı təəhhüdlər üçün ehtiyat	-	249	-	249	(34)	-	215
Digər öhdəliklər	4,704	957	-	5,661	4,726	-	10,387
Təxirə salınmış vergi aktivləri	6,259	11,734	4,610	22,603	1,610	(422)	23,791
Vergi tutulan müvəqqəti fərqlərin vergiyə təsiri							
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	(2,579)	1,377	-	(1,202)	(1,180)	-	(2,382)
Tөрəmə maliyyə aktivləri	59	(464)	-	(405)	(1,382)	-	(1,787)
Digər aktivlər	(983)	287	-	(696)	281	-	(415)
İstifadə hüququ olan aktivlər	(2,921)	(77)	-	(2,998)	941	-	(2,057)
Əmlak və avadanlıqlar	78	(211)	-	(133)	(1)	-	(134)
Qeydi-maddi aktivlər	142	(137)	-	5	(10)	-	(5)
Təxirə salınmış vergi öhdəlikləri	(6,204)	775	-	(5,429)	(1,351)	-	(6,780)
Xalis təxirə salınmış vergi aktivləri/ (öhdəlikləri)	55	12,509	4,610	17,174	259	(422)	17,011

19. Kapital

31 dekabr 2023-cü və 31 dekabr 2022-ci il tarixlərinə Bankın buraxılmasına icazə verilmiş, buraxılmış və tam ödənilmiş kapitalı hər bir adi səhmin nominal dəyəri 33,300 AZN olmaqla 10,646 adi səhmdən ibarət olan 354,512 min AZN məbləğində olmuşdur. Hər bir adi səhm səhmdara bir səsvermə hüququnu verir.

20 aprel 2022-ci il və 2 sentyabr 2022-ci il tarixlərində Bankın səhmdarları 31 dekabr 2022-ci il tarixinə ödənilmiş adi səhmlər üzrə 44,314 min AZN (hər səhm üçün 4,163 AZN) məbləğində dividendlər elan etmişlər.

8 iyun 2023-cü il və 28 avqust 2023-cü il tarixlərində Bankın Səhmdarları adi səhmlər üzrə 60,000 min AZN məbləğində dividendlər elan etmiş (bir səhm üzrə 5,636), bunlar da 31 dekabr 2023-cü il tarixinə ödənilmişdir.

İnvestisiya qiymətli kağızları üzrə realizasiya edilməmiş zərərlər

Bu ehtiyat 31 dekabr 2023-cü ildə 3,118 min AZN (31 dekabr 2022-ci il: 5,335 min AZN məbləğində gəlir) məbləğində zərər kimi DÜGƏD ilə investisiya qiymətli kağızları üzrə ədalətli dəyərdəki dəyişiklikləri əks etdirir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

20. Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər

Əməliyyat mühiti

2023-cü il qlobal iqtisadiyyat üçün çətin bir il olmuşdur. Rusiya ilə Ukrayna arasında davam edən münaqişə tədarük zəncirlərinə əhəmiyyətli zərbə vurmuş, inflyasiyanı sürətləndirmiş və potensial tənəzzül qorxusunu artırmışdır. Bu çətinliklərə baxmayaraq, bəzi iqtisadiyyatlar, o cümlədən Azərbaycan, dayanıqlılıq nümayiş etdirmiş və hətta müsbət artım əldə etmişdir.

Azərbaycan Respublikası

Ümumi icmal

Bank bütün əməliyyatlarını Azərbaycan Respublikasında həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatı karbohidrogen qiymətlərinə xüsusilə həssasdır. Lakin son illər ərzində Azərbaycan Respublikasının hökuməti daha tarazlı iqtisadiyyata keçidi sürətləndirmək və hazırda ölkə ÜDM-nin yarısından çoxunu təmin edən karbohidrogen sektorundan asılılığı azaltmaq üçün əhəmiyyətli iqtisadi və sosial islahatlara başlamışdır.

İqtisadi göstəricilər

2022-ci ildə Azərbaycanın ÜDM-i neft və qeyri-neft sektorunda güclü artım hesabına 4,6% artmışdır. Bu, əsasən, karbohidrogenlərin qlobal satış gəlirlərinin təsir etdiyi xarici valyuta daxilolmalarının artması ilə bağlıdır. Bu amillər nəticəsində artan pul kütləsi 2023-cü il ərzində bank sektorunda artıq likvidliyə və rekord yüksək mənfəətə gətirib çıxarmış, eyni zamanda defolt dərəcələrinin əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına səbəb olmuşdur.

2022-ci ilin ikinci yarısında və 2023-cü ilin böyük hissəsində qlobal karbohidrogen qiymətlərində azalma müşahidə olunmuş, 2023-cü ilin sentyabr-oktyabr dövründə isə qiymətlər bir qədər yüksəlmişdir. Ölkənin ÜDM-i 2023-cü ildə cəmi 1,8% artmışdır.

2022-ci və 2023-cü illərdə yüksək orta karbohidrogen qiymətləri yerli valyutaya əlavə sabitlik gətirmişdir.

Monetar siyasət

2022-ci və 2023-cü illər ərzində ARMB bank sektorunda inflyasiya və likvidlik səviyyələrinə operativ reaksiya vermək üçün yenidən maliyyələşdirmə dərəcəsinə və məcburi ehtiyat tələblərinə fəal şəkildə nəzarət etmişdir. Yüksək inflyasiyanın qeydə alındığı 2022-ci ildə yenidən maliyyələşdirmə dərəcəsi 7,5%-dən 8,25%-ə yüksəldilmişdir. Bununla belə, 2023-cü il ərzində inflyasiya əvvəlki ildəki 13,9%-dən 2023-cü ilin sonunda 8,8%-ə kimi xeyli azalmışdır. ARMB 31 dekabr 2023-cü il tarixinə yenidən maliyyələşdirmə dərəcəsinə 8,00%-ə endirmişdir. Bunun əksinə olaraq, 2023-cü ildə bank sektorunda izafi likvidliyin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına cavab olaraq ARMB-nin məcburi ehtiyat normaları sərtləşdirilmişdir.

2022-ci və 2023-cü illərdə ARMB bütün dövr ərzində 1 ABŞ dolları üçün 1,7000 AZN səviyyəsində sabit qalan Azərbaycan manatının sabitliyini qorumağa davam etmişdir.

2023-cü il ərzində qlobal reyting agentlikləri Azərbaycanın kredit reytingini "Ba1" səviyyəsində qiymətləndirmişdir. Qiymətləndirmə son illərdə daha uğurlu fiskal idarəetmə və post pandemiya dövrünə baxmayaraq gələcək şoklara tab gətirmək qabiliyyətinin artması ilə nəticələnən effektiv iqtisadi siyasətin təzahürüdür. İqtisadi canlanma və yüksək karbohidrogen qiymətləri şəraitində ehtiyatlı fiskal idarəetmə sayəsində büdcə göstəriciləri yüksək olaraq qalır və gözləniləndən daha sürətlə artır.

Bank cari likvidlik mövqeyini davamlı fəaliyyət göstərməsi üçün yetərli hesab edir. Bank likvidlik mövqeyini gündəlik olaraq izləyir.

Hüquqi məsələlər

Adi fəaliyyətində Bank məhkəmə iddiaları və şikayətlərinin obyektivi olur. Rəhbərlik hesab edir ki, belə iddia və ya şikayətlərdən irəli gələn öhdəlik (əgər olarsa) Bankın maliyyə vəziyyəti və ya gələcək əməliyyat nəticələrinə mühüm mənfi təsir göstərməyəcəkdir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

20. Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər (davamı)

Vergilər

Azərbaycanın vergi, valyuta və gömrük qanunvericiliyi müxtəlif şərtlərə və tez-tez edilən dəyişikliklərə məruz qalır. Bundan əlavə, Bankın əməliyyatları və fəaliyyətinə tətbiq edilən vergi qanunvericiliyinin vergi orqanları tərəfindən şərh edilməsi rəhbərliyin şərh ilə üst-üstə düşməyə bilər. Azərbaycanda son zamanlar baş vermiş hadisələr göstərir ki, vergi orqanları qanunvericiliyin şərh edilməsi və vergi hesablamalarının yoxlanılmasında daha sərt mövqe tuta bilərlər. Nəticədə, vergi orqanları əməliyyat və fəaliyyət növləri ilə bağlı əvvəl irəli sürmədikləri iddiaları irəli sürə bilərlər. Nəticə etibarlı ilə əlavə iri vergi, cərimə və faiz hesablanma bilər. Vergi yoxlamaları yoxlama ilindən əvvəlki üç maliyyə ili üzrə aparıla bilər.

Rəhbərlik hesab edir ki, müvafiq qanunvericiliyin 31 dekabr 2023-cü il tarixinə rəhbərlik tərəfindən tətbiq edilən şərhə münasibdir və Bankın vergi, valyuta və gömrük mövqeləri qəbul ediləcəkdir.

ARMB-nin əmsallarına uyğunlaşma

ARMB banklardan yerli standartlara uyğun maliyyə hesabatları əsasında hesablanmış müəyyən əmsallara uyğunlaşmağı tələb edir. 31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə Bank aşağıdakılar istisna olmaqla, bütün əmsallara uyğun olmuşdur:

- Bankın bir borcalan və ya əlaqəli borcalanlar qrupu üçün təminatlı kredit üzrə maksimum kredit riskinin əmsalı 1-ci səviyyəli kapitalın 10%-dən artıq olmamalıdır. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın əmsalı 17.24% (31 dekabr 2022-ci il: 12.29%) olmuşdur. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə əmsalın pozulması dövlətin maliyyələşdirdiyi layihələr üçün xüsusi kreditlərin və bir əlaqəli borcalanlar qrupuna kreditlərin (31 dekabr 2022-ci il: dövlətin maliyyələşdirdiyi layihələr üçün xüsusi kreditlər) verilməsi ilə əlaqəli olmuşdur.

ARMB dövlətin maliyyələşdirdiyi layihələr üçün xüsusi kreditlərin verilməsi nəticəsində yaranan pozuntuya görə güzəşt edilməsiylə bağlı qərar vermiş, digər pozuntu isə normativ tələblər çərçivəsində müddətə uyğun olmaqla 2024-cü ildə aradan qaldırılmışdır.

- Bankın və ya onun nümayəndələrinin bir əlaqəli tərəf hüquqi şəxs üzrə maksimum kredit riskinin əmsalı cəmi kapitalın 10%-dən artıq olmamalıdır. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın əmsalı 10.77% olmuşdur (31 dekabr 2022-ci il: 14.82%).
- Bankın və ya onun nümayəndələrinin əlaqəli tərəflərinin cəmi kreditləri üzrə maksimum kredit riskinin əmsalı cəmi kapitalın 20%-dən artıq olmamalıdır. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın əmsalı 28.38% olmuşdur (31 dekabr 2022-ci il: 30.13%).

Hər iki pozuntu aidiyyəti tərəfə pul vəsaitləri ilə təmin olunmuş kreditin verilməsindən yaranmışdır.

- 31 dekabr 2022-ci il tarixində Bank, ümumi kapitalın 10%-ni aşmalı olmayan bir hüquqi şəxsə pay əmsalını pozmuşdur. Bu əmsal 31 dekabr 2022-ci il tarixində 18.43%-dən 31 dekabr 2023-cü ildə 7.33%-dək azalmışdır. Pozuntu daha sonra 31 dekabr 2023-cü il tarixinə aradan qaldırılmışdır.

İl ərzində Bank yuxarıdakı pozuntularla bağlı hər ay tənzimləyiciyə məlumat təqdim etmişdir. Bank bu pozuntuların hər biri üçün bərpa tədbirlərini razılaşdırmaq üçün ARMB ilə davamlı müzakirələr aparır. 31 dekabr 2023-cü il tarixinə bu pozuntularla bağlı Banka qarşı heç bir sanksiyalar tətbiq edilməmişdir. Rəhbərlik hesab edir ki, yaxın gələcəkdə bu pozuntularla bağlı Banka hər hansı sanksiya tətbiq edilməyəcək.

32 sayılı Qeyddə göstərilirdiyi kimi, ARMB 13 mart 2024-cü il tarixindən qüvvəyə minən yeni "Banklara aidiyyəti olan şəxslərlə əməliyyatların aparılması Qaydaları"nı qəbul etmişdir. Bu qaydalara əsasən, Bank qüvvəyə minmə tarixindən etibarən müvafiq əmsalların hesablanmasına yeni göstərişləri tətbiq etməlidir. Əmsalın hesablanması məqsədləri üçün "aidiyyəti olan şəxslər" anlayışına yenidən baxan bu yeni qaydaların tətbiqi hazırda hesablanmış əmsallardan fərqli nəticələr verə bilər. Hazırda Bank bu qaydaların təsirini qiymətləndirir.

Maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəliklər

Bank tərəfindən müştərilərə zəmanətlərin və akkreditivlərin verilməsinin əsas məqsədi müştərilərə tələb olduqca vəsaitlərin mövcudluğunu təmin etməkdir. Zəmanətlər və ehtiyat akkreditivləri müştəri üçüncü tərəflər qarşısında öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyi təqdirdə Bankın ödəmələr edəcəyini qəti təsdiq edən sənədlərdir. Sənədli akkreditivlər və kommersiya akkreditivləri, Banka müəyyən edilmiş məbləğə qədər və xüsusi şərtlərlə tələb təqdim etmək hüququnu üçüncü tərəfə verən, Bankın müştəri adından üzərinə götürdüyü yazılı öhdəlik olaraq, aid olduqları malların çatdırılması və ya pul depozitləri ilə təmin edilir və beləliklə də birbaşa borcla müqayisədə daha aşağı riskə məruz qoyur.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

20. Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər (davamı)**Maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəliklər (davamı)**

31 dekabrda Bankın təəhhüdləri və potensial öhdəlikləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Kreditlə bağlı təəhhüdlər		
Verilmiş zəmanətlər	275,404	192,728
İstifadə edilməmiş kredit xətləri	249,713	325,837
Akkreditivlər	13,664	16,057
	538,781	534,622
İcra zəmanətləri	378,186	424,707
Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər	916,967	959,329
İcra zəmanətləri üçün GKZ ehtiyatları	(5,025)	(3,375)
Kreditlə bağlı təəhhüdlər üzrə GKZ ehtiyatları	(5,790)	(6,352)
Verilmiş zəmanətlər üzrə girov kimi saxlanılan pul vəsaitləri (Qeyd 15)	(29,744)	(50,050)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda göstərilmiş maliyyə alətləri üzrə GKZ xərcləri təqdim edilir:

	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
1 yanvar 2023-cü il tarixinə GKZ	(1,730)	(1,825)	(2,797)	(6,352)
Yeni risklər	(3,724)	-	-	(3,724)
Tanınması dayandırılmış və ya müddəti bitmiş risklər	1,336	1,547	2,667	5,550
Mərhələ 1-ə köçürmə	(53)	53	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmə	1,675	(1,675)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmə	491	-	(491)	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	4	(452)	(14)	(462)
GKZ-nin hesablanması üçün istifadə edilən giriş məlumatlarına dəyişikliklər	(958)	169	(13)	(802)
31 dekabr 2023-cü il	(2,959)	(2,183)	(648)	(5,790)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə icra zəmanətləri üzrə GKZ xərcləri təqdim edilir:

	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
1 yanvar 2023-cü il tarixinə GKZ	(2,564)	(707)	(104)	(3,375)
Yeni risklər	(829)	-	-	(829)
Tanınması dayandırılmış və ya müddəti bitmiş risklər	1,404	385	37	1,826
Mərhələ 1-ə köçürmə	(28)	28	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmə	399	(399)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmə	37	-	(37)	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	28	(259)	(3,281)	(3,512)
GKZ-nin hesablanması üçün istifadə edilən giriş məlumatlarına dəyişikliklər	653	219	(7)	865
31 dekabr 2023-cü il	(900)	(733)	(3,392)	(5,025)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

20. Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər (davamı)**Maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəliklər (davamı)**

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatan il üzrə mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda göstərilmiş maliyyə alətləri üzrə GKZ xərcləri təqdim edilir:

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
1 yanvar 2022-ci ildə GKZ	(1,486)	(3,382)	(238)	(5,106)
Yeni risklər	(3,938)	-	-	(3,938)
Tanınması dayandırılmış və ya müddəti bitmiş risklər	862	912	224	1,998
Mərhələ 1-ə köçürmə	(711)	711	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmə	560	(560)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmə	2,442	1,208	(3,650)	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	661	(589)	(8,472)	(8,400)
GKZ hesablamaları üçün istifadə edilən giriş məlumatlarına dəyişikliklər	(120)	(125)	(4)	(249)
Ödənilmiş məbləğlər / Kredite çevrilmə	-	-	9,343	9,343
31 dekabr 2022-ci il	(1,730)	(1,825)	(2,797)	(6,352)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatan il üzrə icra zəmanətləri üzrə GKZ xərcləri təqdim edilir:

	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
1 yanvar 2022-ci ildə GKZ	(1,313)	(2,706)	(886)	(4,905)
Yeni risklər	(2,165)	-	-	(2,165)
Tanınması dayandırılmış və ya müddəti bitmiş risklər	478	1,527	837	2,842
Mərhələ 1-ə köçürmə	(58)	58	-	-
Mərhələ 2-yə köçürmə	339	(339)	-	-
Mərhələ 3-ə köçürmə	-	-	-	-
Dövr ərzində mərhələlər arasında köçürülmüş risklərin dövrün sonuna GKZ-yə təsiri	55	(72)	-	(17)
GKZ hesablamaları üçün istifadə edilən giriş məlumatlarına dəyişikliklər	100	825	(55)	870
31 dekabr 2022-ci il	(2,564)	(707)	(104)	(3,375)

21. Kredit zərəri üzrə xərc və digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda qeydə alınmış maliyyə alətləri üzrə GKZ xərcləri təqdim edilir:

	<i>Qeyd</i>	<i>Mərhələ 1</i>	<i>Mərhələ 2</i>	<i>Mərhələ 3</i>	<i>Cəmi</i>
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri		-	-	-	-
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	6	(1,536)	-	(87)	(1,623)
DÜGƏD ilə investisiya qiymətli kağızları	7	1,510	7,080	14,359	22,949
Amortizasiya olunmuş dəyərlə investisiya qiymətli kağızları	7	89	-	-	89
Müştərilərə verilmiş kreditlər	8	3,135	(4,517)	(13,872)	(15,254)
Cəmi kredit zərəri xərci		3,198	2,563	400	6,161

Digər aktivlərin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyat əlaqəli aktivlərin balans dəyərindən çıxılır. Kreditlə bağlı təəhhüdlər üzrə GKZ üçün ehtiyat öhdəliklərdə qeydə alınır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

21. Kredit zərəri üzrə xərc və digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda qeydə alınmış kreditlə bağlı təəhhüdlər və digər maliyyə aktivləri üzrə GKZ xərcləri göstərilir:

	Qeyd	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
İcra zəmanətləri istisna olmaqla kreditlə bağlı təəhhüdlər	20	(1,229)	(358)	2,149	562
Digər maliyyə aktivləri	13	(569)	-	-	(569)
İcra zəmanətləri	20	1,664	(26)	(3,288)	(1,650)
Kreditlə bağlı təəhhüdlər və digər maliyyə aktivləri üzrə ümumi ehtiyat		(134)	(384)	(1,139)	(1,657)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatan il üzrə fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda qeydə alınmış maliyyə alətləri üzrə GKZ xərcləri göstərilir:

	Qeyd	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri		-	-	-	-
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	6	397	-	(2,812)	(2,415)
DÜGƏD ilə investisiya qiymətli kağızları	7	1,226	(9,740)	(17,995)	(26,509)
Amortizasiya olunmuş dəyərlə investisiya qiymətli kağızları	7	(523)	-	-	(523)
Müştərilərə verilmiş kreditlər	8	(1,160)	2,158	(16,612)	(15,614)
Maliyyə aktivləri üzrə kredit zərəri		(60)	(7,582)	(37,419)	(45,061)

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatan il üzrə fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda qeydə alınmış kreditlə bağlı təəhhüdlər və digər maliyyə aktivləri üzrə GKZ xərcləri göstərilir:

	Qeyd	Mərhələ 1	Mərhələ 2	Mərhələ 3	Cəmi
İcra zəmanətləri istisna olmaqla kreditlə bağlı təəhhüdlər	20	(244)	1,557	(11,902)	(10,589)
Digər maliyyə aktivləri		(587)	-	-	(587)
İcra zəmanətləri	20	(1,251)	1,999	782	1,530
Kreditlə bağlı təəhhüdlər və digər maliyyə aktivləri üzrə ümumi ehtiyat		(2,082)	3,556	(11,120)	(9,646)

22. Xalis haqq və komissiya gəliri

31 dekabr tarixində başa çatan il üzrə xalis haqq və komissiya gəliri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Plastik kartlarla əməliyyatlar xidmətinin göstərilməsi	93,813	65,724
Hesabların açılması və onlara xidmət göstərilməsi	24,318	22,432
Zəmanətlər və akkreditivlər	16,144	16,594
Nağd pul ilə aparılan əməliyyatlar	6,042	5,823
Digər	914	696
Haqq və komissiya gəliri	141,231	111,269
Plastik kartlarla əməliyyatlar xidmətinin göstərilməsi	(93,806)	(58,712)
Hesabların açılması və onlara xidmət göstərilməsi	(8,847)	(9,066)
Zəmanətlər və akkreditivlər	(1,894)	(2,945)
Nağd pul ilə aparılan əməliyyatlar	(945)	(832)
Qiymətli kağızlarla əməliyyatlar	(320)	(110)
Digər	(1,958)	(42)
Haqq və komissiya xərcləri	(107,770)	(71,707)
Xalis haqq və komissiya gəliri	33,461	39,562

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

23. Xarici valyutalardan xalis gəlirlər

31 dekabr tarixində başa çatan il üzrə xarici valyutalardan xalis gəlirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Dilinq	40,925	43,846
Xarici valyutada törəmə alətlərlə əməliyyatlar	420	3,154
Məzənnə fərqləri	14	(548)
Xarici valyutalardan cəmi xalis gəlirlər	41,359	46,452

24. İşçilər üzrə xərclər, ümumi və inzibati xərclər

31 dekabr tarixində başa çatan il üzrə işçilər üzrə xərclər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Əmək haqqı və mükafatlar	(76,618)	(49,217)
Sosial sığorta xərcləri	(13,459)	(8,926)
İşçilərlə bağlı digər xərclər	(5,528)	(3,953)
İşçilər üzrə cəmi xərclər	(95,605)	(62,096)

31 dekabr tarixində başa çatan il üzrə ümumi və inzibati xərclər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Proqram təminatına çəkilən xərclər	(12,475)	(8,483)
Peşəkar xidmətlər üçün haqlar	(9,620)	(5,040)
Sığorta	(8,741)	(7,696)
Loyallıq milləri	(5,911)	(4,732)
Reklam xərcləri	(4,220)	(2,732)
Rabite	(2,404)	(2,013)
Mənfəət vergisi istisna olmaqla digər vergilər	(1,705)	(1,697)
Kommunal xidmətlər	(1,508)	(1,639)
Dəftərxana ləvazimatları	(1,140)	(954)
Təhlükəsizlik xərcləri	(939)	(1,036)
Nəqliyyat və ezamiyyə xərcləri	(895)	(630)
Təmir və texniki xidmət	(764)	(1,246)
Xeyriyyə və sponsorluq xərcləri	(725)	(8,020)
Əyləncə	(470)	(485)
Üzvlük haqları	(65)	(91)
Nəşriyyat xərcləri	(15)	(43)
Digər xərclər	(38)	(9)
Cəmi ümumi və inzibati xərclər	(51,635)	(46,546)

25. Digər dəyərsizləşmə və silinmə

31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatan il üzrə dəyərsizləşmə və silinmə aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

	2023	2022
Törəmə müəssisələrə investisiyanın dəyərsizləşməsinin qaytarılması/ (dəyərsizləşməsi) (Qeyd 12)	1,944	(31,887)
Mülkiyyətə alınmış girovların silinməsinin qaytarılması	420	-
Mülkiyyətə alınmış girovların silinməsi	-	(3,283)
Cəmi digər dəyərsizləşmə və silinmə	2,364	(35,170)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi

Ön söz

Öz fəaliyyətində Bank müxtəlif risklərə məruz qalır və bunları daimi müəyyən etmə, ölçmə və müşahidə etmə prosesləri, kredit limitlərinin müəyyən edilməsi və digər daxili nəzarət tədbirləri vasitəsilə idarə edir. Risklərin idarə edilməsi Bankın fəaliyyətinin mühüm hissəsini təşkil edir. Bankın hər bir əməkdaşı öz vəzifələri daxilində risklərə görə məsuliyyət daşıyır. Bank kredit riski, likvidlik riski və bazar risklərinə məruz qalır. Bazar riski öz növbəsində ticarət və qeyri-ticarət risklərinə bölünür. Bank əməliyyat risklərinə də məruz qalır.

Müstəqil riskə nəzarət prosesinə mühtidə, texnologiyada və sənayedə dəyişikliklər kimi biznes riskləri daxil deyildir. Onlar Bankın strateji planlaşdırma prosesi vasitəsilə nəzarət altında saxlanılır.

Risklərin idarə olunması strukturu

Risklərin müəyyən edilməsi və nəzarət edilməsinə görə ümumi məsuliyyəti Müşahidə Şurası daşısa da, risklərin idarə olunması və izlənməsi üçün məsuliyyəti ayrıca müstəqil orqanlar daşıyır.

Müşahidə Şurası

Müşahidə Şurası risklərin idarə olunmasında ümumi yanaşma, risk strategiyaları və prinsiplərinin təsdiq edilməsi üçün məsuliyyətlidir.

Audit Komitəsi

Audit Komitəsi auditin tapşırığı və strategiyasının təsis və tərtib edilməsi üçün ümumi məsuliyyət daşıyır. Komitə fundamental audit məsələləri üçün məsuliyyətlidir və Daxili Auditin fəaliyyətinə nəzarət edir.

Risk Komitəsi

Risk Komitəsi risk strategiyasının işlənilib hazırlanması və risk prinsipləri, konsepsiyası, siyasəti və limitlərinin tətbiqi üçün ümumi məsuliyyət daşıyır. Komitə fundamental audit məsələləri üçün məsuliyyətlidir və müvafiq risk qərarlarını idarə və nəzarət edir.

İdarə Heyəti

İdarə Heyəti Bankda ümumi risk prosesinə nəzarət etmək üçün məsuliyyət daşıyır.

Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi komitəsi

Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi komitəsi Bankın sağlam maliyyə vəziyyətini saxlamasını və maliyyə məqsədlərinə nail olmasını təmin etmək üçün Bankın aktiv və öhdəliklərinin idarə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

Risklərin idarə olunması

Risklərin idarə olunması departamenti müstəqil nəzarət prosesini təmin etmək məqsədilə risklə bağlı prosedurların tətbiqi və dəstəklənməsi üçün məsuliyyət daşıyır.

Bankın xəzinədarlığı

Bankın xəzinədarlığı Bank aktivlərinin və öhdəliklərinin idarə olunması, eləcə də ümumi maliyyə strukturu üçün məsuliyyət daşıyır. Bundan əlavə, xəzinədarlıq Bankın maliyyələşdirmə və likvidlik riskləri üçün məsuliyyət daşıyır.

Daxili audit

Daxili audit funksiyası hər il Bankda risklərin idarə olunması proseslərinin audit yoxlamasını apararaq, həm prosedurların münasibliyini, həm də Bankın prosedurlara riayət etməsini yoxlayır. Daxili Audit bütün qiymətləndirmələrin nəticələrini rəhbərliklə müzakirə edir və nəticə və tövsiyələr haqqında Audit Komitəsinə hesabat verir.

Risklərin ölçülməsi və hesabatçılıq sistemləri

Bankın riskləri həm adi şəraitdə yaranması ehtimal edilən zərəri, həm də statistik modellər əsasında maksimal faktiki zərərlərin qiymətləndirilməsi olan gözlənilməyən zərərləri əks etdirən metoddan istifadə etməklə ölçülür. Modellər keçmiş təcrübədən əldə edilmiş və iqtisadi şəraitləri nəzərə almaqla düzəlişlər edilmiş ehtimallardan istifadə edir. Bundan əlavə, Bank baş verməsi ehtimal edilməyən ağır hadisələr əslində baş verdiyi təqdirdə daha pis hadisələrin ssenari modellərini hazırlayır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Ön söz (davamı)

Risklərin monitorinqi və nəzarət edilməsi ilk öncə Bankın müəyyən etdiyi limitlərə əsaslanır. Belə limitlər Bankın biznes strategiyasını və bazar mühitini, eləcə də Bankın qəbul etmək istədiyi risk səviyyəsini əks etdirir və bu zaman əsas diqqət ayrı-ayrı sahələrə yetirilir. Bundan əlavə, Bank bütün risk və əməliyyat növləri üzrə məcmu risk həcmi ilə bağlı olaraq ümumi risk daşımaq qabiliyyətinə nəzarət edir və ölçür.

Bütün fəaliyyət növləri üzrə əldə edilmiş məlumat risklərin təhlil və nəzarət edilməsi və tez aşkar olunması məqsədilə yoxlanılır və işlənir. Bu məlumat izahlarla birlikdə İdarə Heyətinə, Risk Komitəsinə və hər bir bölmənin rəhbərinə təqdim edilir. Hesabata kredit riskinin ümumi həcmi haqqında məlumat, limitlərdən istisnalar və likvidlik əmsalları daxil edilir. Hər ay sənaye sahəsi, müştəri və coğrafi risklər kəsiyində risklər haqqında məlumat təqdim edilir. Baş rəhbərlik hər rüb kredit zərərləri üçün ehtiyat yaratmaq zərurətini müəyyən edir. Müşahidə Şurası rübdə bir dəfə risklər haqqında ətraflı hesabat alır, həmin hesabatda isə Bankın risklərini qiymətləndirmək və müvafiq qərarlar qəbul etmək üçün bütün zəruri məlumat açıqlanır.

Bankın bütün səviyyələri üçün risklər haqqında xüsusi hesabatlar hazırlanır və paylanır ki, bütün bölmələr geniş, zəruri və aktual məlumatla tanış olmaq imkanını əldə etsinlər.

İdarə Heyəti və Bankın bütün digər müvafiq işçilərinin hər gün keçirilən qısa iclaslarında bazar limitlərinin və likvidliyin dəstəklənməsi, eləcə də risklərlə bağlı digər dəyişikliklər müzakirə olunur.

Risklərin azaldılması

Bank kredit risklərini azaltmaq üçün girovdan fəal istifadə edir.

Həddindən artıq risk konsentrasiyası

Bu tip risklərin yaranma səbəbləri, biznes tərəfdaşlarının eyni və ya oxşar iş fəaliyyəti ilə məşğul olmasından, iş növünün eyni coğrafi regionda yer almasından, eyni iqtisadi xüsusiyyətlərə malik olan, iqtisadi və siyasi şərtlərdən asılı olan və bu səbəbdən müqavilələrdə göstərilmiş şərtlərin pozulma ehtimalını artıran risklər nəzərdə tutulur. Bankın artan fəaliyyətinin xüsusi coğrafi yerlərdə və sənaye sahələrində konsentrasiyası nisbi həssaslığın yaranmasına səbəb ola bilər.

Həddindən artıq risk konsentrasiyasının təsiri altına düşmək üçün, Bank daxili prosedurlarında müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan portfəllərin idarə edilməsi qaydaları ilə təmin olunur. Müəyyən edilmiş kredit və müştəri depozitləri üzrə risk konsentrasiyası müvafiq qaydada nəzarət və idarə olunur.

Kredit riski

Kredit riski – Bankın sifarişçiləri, müştəriləri və ya biznes tərəfdaşları müqavilə öhdəliklərini yerinə yetirmədikləri üçün Bankın zərər çəkməsi riskidir. Bank kredit riskini ayrı-ayrı biznes tərəfdaşları və coğrafi və sənaye konsentrasiyaları üzrə Bankın qəbul etməyə hazır olduğu riskin həcmi üzrə limitləri müəyyən etməklə və həmin limitlərə riayət edilməni monitorinq etməklə idarə edir və nəzarət altında saxlayır.

Bank kredit keyfiyyətinin yoxlanılması prosesini təsis etmişdir ki, girovun müntəzəm qaydada yenidən baxılması da daxil olmaqla biznes tərəfdaşlarının krediti ödəmək qabiliyyətlərində mümkün dəyişikliklərin tez müəyyən edilməsi təmin edilsin. Biznes tərəfdaşları üzrə limitlər kredit riskinin təsnifləşdirilməsi sistemindən istifadə etməklə müəyyən edilir. Kredit keyfiyyətinin müntəzəm qaydada yenidən baxılması prosesi Banka məruz qaldığı risklər nəticəsində potensial zərəri qiymətləndirmək və lazımı tədbirləri görmək imkanını yaradır.

Tөрəmə maliyyə alətləri

Tөрəmə maliyyə alətlərindən irəli gələn kredit riski hər zaman fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilən müsbət ədalətli dəyəri olanlarla məhdudlaşır.

Kreditlə bağlı təəhhüd riskləri

Bankın müştərilərə verdiyi zəmanətlər əsasında Bank tərəfindən onların adından ödənişlər aparmaq zərurəti yarana bilər. Müştərilər bu ödənişləri Banka akkreditivin şərtləri əsasında qaytarırlar. Onlar Bankı kredit risklərinə oxşar risklərə məruz qoyur, bunlar da eyni nəzarət prosesləri və qaydaları ilə azaldılır.

Fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın komponentlər, o cümlədən törəmə alətlər üçün məruz qala biləcəyi maksimal kredit riski, qarşılıqlı hesablaşma haqqında əsas razılaşmaların və girov razılaşmalarının istifadə edilməsi nəticəsində riskin azalmasını nəzərə almadan, daha yaxşı onların balans dəyərləri ilə əks etdirilir.

Maliyyə alətləri ədalətli dəyərlə qeydə alınanda ədalətli dəyər, dəyərlərin dəyişməsi nəticəsində gələcəkdə yarana bilən maksimal riskin həcmi deyil, cari kredit riskinin həcmi əks etdirir.

Maliyyə alətlərinin hər bir sinfi üzrə kredit riskinin maksimal həcmi haqqında daha ətraflı məlumat xüsusi qeydlərdə açıqlanır. Girovun və riski azaldan digər mexanizmlərin təsiri 8-ci Qeyddə göstərilir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Kredit riski (davamı)

Dəyərsizləşmənin qiymətləndirilməsi

Bank EFD-yə yaxınlaşmaqla diskont edilmiş, gözlənilən pul vəsaitlərinin çatışmazlığını ölçmək üçün GKZ-ni bir neçə ehtimalla ölçülmüş ssenari əsasında hesablayır. Pul vəsaitlərinin çatışmazlığı müqaviləyə uyğun olaraq şirkətə ödəniləcək pul vəsaitləri ilə müəssisənin əldə etməyi ehtimal etdiyi pul vəsaitləri arasındakı fərqi. GKZ hesablamalarının mexanizmi aşağıda təsvir olunur və əsas elementləri aşağıdakılardır:

DE	<i>Defolt ehtimalı</i> müəyyən vaxt civarında defoltun mümkünlüyünün qiymətləndirilməsidir. Defolt, təhlil edilən müddət ərzində müəyyən anda yalnız müvafiq vəsait daha əvvəl uçotdan çıxarılmamış və hələ də portfelə daxil olanda yaranabilir.
DHRH	<i>Defolt halında riskin həcmi</i> , müqavilədə nəzərdə tutulub-tutulmamasından asılı olmayaraq, əsas və faiz məbləğlərinin qaytarılması, kredit öhdəliyi üzrə gözlənilən vəsaitlərin istifadəsi və yerinə yetirilməmiş ödənişlər üzrə hesablanmış faiz də daxil olmaqla hesabat tarixindən sonra risk həcmində gözlənilən dəyişikliyi nəzərə almaqla gələcək defolt tarixində risk həcmi üçün qiymətləndirilməsidir.
DHZ	<i>Defolt halında zərər</i> müəyyən zaman defolt yarananda əmələ gələn zərərin qiymətləndirilməsidir. Bu, müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş ödəniləcək pul vəsaitləri ilə kreditörün əldə etməyi gözlədiyi (o cümlədən hər hansı girovun realizasiyasından) pul vəsaitləri arasındakı fərqə əsaslanır. Bu, adətən DHZ faizi kimi ifadə edilir.

GKZ üzrə ehtiyat aktivin müddəti ərzində yaranması gözlənilən kredit zərərlərinə (aktivin müddəti ərzində gözlənilən kredit zərəri və ya AMəGKZ) əsaslanır. Lakin əmələ gəldiyi andan kredit riskində əhəmiyyətli artım olmadığı hallarda ehtiyat 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (12aGKZ) əsaslanır. 12aGKZ hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində mümkün olan maliyyə aləti ilə bağlı öhdəliklərin yerinə yetirilməməsindən irəli gələn GKZ-dən ibarət AMəGKZ-nin bir hissəsidir. Həm AMəGKZ, həm də 12aGKZ maliyyə alətinin müvafiq portfelinin xüsusiyyətindən asılı olaraq ya fərdi, ya da məcmu əsasla hesablanır.

Bank hər hesabat dövrünün sonunda, maliyyə alətinin qalan müddəti üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi (defolt) riskindəki dəyişiklikləri nəzərdən keçirməklə, maliyyə aləti üzrə kredit riskinin ilkin tanınmadan sonra əhəmiyyətli artıb-artmamasının qiymətləndirilməsi siyasətini müəyyən etmişdir. Yuxarıdakı prosesə əsaslanaraq, Bank kreditləri Mərhələ 1, Mərhələ 2, Mərhələ 3 və AYKD üzrə aşağıdakı kimi qruplaşdırır:

Mərhələ 1:	Kreditlər ilk dəfə tanınanda, Bank ehtiyatı 12aGKZ əsasında tanıyır. Mərhələ 1-in kreditlərinə həm də kredit riskinin azaldığı və Mərhələ 2-dən yenidən təsnif edilmiş vəsaitlər daxildir.
Mərhələ 2:	Kredit verildiyi andan etibarən kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artanda Bank ehtiyatı AMəGKZ üzrə tanıyır. Mərhələ 2 kreditlərinə həm də kredit riskinin azaldığı və Mərhələ 3-dən yenidən təsnif edilmiş vəsaitlər daxildir.
Mərhələ 3:	Dəyərsizləşmiş hesab olunan kreditlər. Bank ehtiyatı AMəGKZ üzrə tanıyır.
AYKD:	Alınmış və ya yaradılmış kredit üzrə dəyərsizləşmiş maliyyə aktivləri (AYKD) ilkin tanınma zamanı kredit üzrə dəyərsizləşmiş maliyyə aktivləridir. AYKD aktivləri ilkin tanınmada ədalətli dəyərlə qeydə alınır və faiz gəliri sonradan krediti nəzərə almaqla düzəliş edilmiş EFD əsasında tanınır. GKZ yalnız gözlənilən kredit zərərlərində sonradan dəyişiklik baş verəndə tanınır və ya ləğv edilir.

Defoltun tərfi və bərpa olunma

Borcalan müqavilə ödənişlərini 90 gün gecikdirsə, Bank maliyyə alətinin defolt olduğunu və buna görə də GKZ hesablamaları üçün Mərhələ 3-ə (kredit üzrə dəyərsizləşmə) aid olduğunu hesab edir. Gün ərzində tələb olunan ödənişlər fərdi müqavilələrdə göstərilirdiyi kimi iş gününün bağlanması qədər ödənilməyəndə Bank banklardan alınacaq məbləğlərin defolta uğramasını hesab edir və dərhal tədbirlər görür.

Müştərinin defolt vəziyyətində olub-olmamasının keyfiyyət baxımından qiymətləndirilməsi çərçivəsində Bank ödənişin aparılmayacağını göstərə bilən bir sıra halları da nəzərdən keçirir. Bu cür hadisələr baş verdikdə, Bank hadisənin müştərinin defolta uğramış kimi hesab edilməsi və bu səbəbdən GKZ-nin hesablanması üçün Mərhələ 3 kimi qiymətləndirilməsi ilə nəticələnməsi və ya Mərhələ 2-nin məqsədəuyğun olmasını diqqətlə nəzərdən keçirir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Kredit riski (davamı)

Bu cür hadisələrə aşağıdakılar daxildir:

- ▶ Defolta uğramış və kredit üzrə dəyərsizləşmiş aktivlər aşağıdakılardır:
  - ▶ Müqavilədə qeyd edilən tarixdən 90 gündən artıq gecikmə ilə əsas məbləğ və/və ya hesablanmış faiz və/və ya hər hansı digər ödənişlə kreditlər;
  - ▶ Hər bir fərdi restrukturizasiya zamanı müqavilədə qeyd edilən tarixdən 30 gündən az gecikmə (əsas məbləğ və/və ya hesablanmış faiz və/və ya hər hansı digər ödəniş) ilə üç il ərzində 2 dəfə restrukturizasiya olunmuş kreditlər;
  - ▶ Restrukturizasiya zamanı portfelin riskə məruz qalan hissəsi 30-a bərabər olan "problemlı" restrukturizasiya olunmuş kreditlər; (ilkin olaraq Mərhələ 3), xalis cari dəyər üzrə zərərin restrukturizasiyası 10%-dən artıq olduqda;
  - ▶ Rəhbərlik tərəfindən vaxtı keçmiş hesab olunan istənilən kredit (Mərhələ 2-nin meyarlarına cavab verən vaxtı keçmiş kreditlər istisna olmaqla);
- ▶ Borcalanın müflisləşmə, ödəniş qabiliyyətinin olmaması və ya oxşar şəraitdə olacağı/olması barədə məlumatın mövcud olması;
- ▶ Defolta uğramış (Daxili reytinglərə əsaslanan yanaşma və xarici reytingə uyğun olaraq);
- ▶ Eyni borcalanın digər maliyyə alətləri üzrə defolta uğramış.

Ən azı 6 ardıcıl ay ərzində defolt meyarlarından heç birinin qarşılanmadığı zaman maliyyə alətinin "bərpa olunmuş" hesab edilməsi və nəticədə Mərhələ 3-dən xaric yenidən təsnifləşdirilməsi Bankın siyasəti çərçivəsindədir. Bərpa olunmadan sonra aktivin Mərhələ 2 və ya Mərhələ 1 kimi təsnifləşdirilməsi barədə qərar bərpa olunma zamanı yenilənmiş kredit dərəcəsi və onun ilkin tanınma ilə müqayisədə kredit riskində əhəmiyyətli artımın göstəricisi olub-olmamasından asılıdır.

Daxili reyting və DE-nin qiymətləndirilməsi prosesi

Bankın Risklərin idarə edilməsi departamenti öz daxili reyting modellərindən istifadə edir. Bank korporativ müştəriləri Moody's modelinə əsasən qiymətləndirən əsas portfeller üçün ayrıca modelləri istifadə edir. Kiçik və orta müəssisələr və istehlak kreditlərinə daxili dərəcələrdən istifadə etməklə müvafiq olaraq 1-dən 20-dək və 1-dən 4-dək dərəcələr verilir. Modeller həm keyfiyyət, həm kəmiyyət məlumatlarını özündə birləşdirir və borcalana aid məlumatlarla yanaşı, borcalanın davranışına təsir göstərə biləcək əlavə xarici məlumatlardan istifadə edir. Praktiki cəhətdən uyğun olduqda, onlar, həmçinin milli və beynəlxalq xarici reyting agentliklərinin məlumatlarına əsaslanır. Proqnoz məlumatı və 9 sayılı MHBS-yə uyğun riskin mərhələli təsnifləşdirilməsini özündə birləşdirən DE-lər hər bir dərəcə üçün təyin edilir. Bu proses hər bir iqtisadi ssenari üçün uyğun şəkildə təkrar olunur.

Rusiya investisiya qiymətli kağızlarının dəyərsizləşmə üzrə qiymətləndirilməsi

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Rusiya investisiya qiymətli kağızları üçün GKZ, mərhələnin müəyyən edilməsi üçün keyfiyyət və kəmiyyət amilləri əsasında qiymətləndirilir:

- ▶ Investisiya qiymətli kağızının emitentinə və emitentin mülkiyyət strukturuna qarşı sanksiyaların tətbiq edilib/edilməməsi;
- ▶ Kuponların toplanması və son kupon üzrə vaxtı keçmiş günlər;
- ▶ Bankın ödənişləri vaxtında bərpa etmək üçün texniki imkanları.

Bank DE-ni əvvəlcədən defolt (Ca) reytingindən istifadə etməklə təxmin edir, DHZ isə tarixi bərpa dərəcələrinə əsasən müəyyən edilir.

Xəzinədarlıq və bankdaxili münasibətlər

Bankın xəzinədarlıq və bankdaxili münasibətləri və qarşı-tərəfləri maliyyə xidmətləri üzrə təşkilatlar, banklar, broker-dilerlər, mübadilə məntəqələri və klirinq-hesablaşma mərkəzlərindən ibarətdir. Bu münasibətlər üçün Bank maliyyə məlumatları və digər xarici məlumat (məs. xarici reytinglər) kimi ictimaiyyət üçün açıq olan məlumatı təhlil edir və yuxarıdakı cədvəldə göstəriləni kimi daxili reyting təyin edir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Kredit riski (davamı)

Korporativ və kiçik biznesin kreditləşməsi

Korporativ kreditlər üçün, borcalanlar Bankın xüsusi kredit riski ilə məşğul olan işçiləri tərəfindən qiymətləndirilir. Kredit riskinin qiymətləndirilməsi aşağıdakılar kimi müxtəlif əvvəlki dövrlər üzrə, cari və proqnoz məlumatlarını nəzərə alan kredit qiymətləndirilməsi modelinə əsaslanır:

- ▶ Müştəri tərəfindən hazırlanmış proqnozlar və büdcələrlə birlikdə əvvəlki dövrlər üzrə maliyyə məlumatı. Müştərinin maliyyə nəticələrini qiymətləndirmək üçün bu maliyyə məlumatlarına nail olunmuş və gözlənilən nəticələr, ödəmə qabiliyyəti əmsalı, likvidlik əmsalı və hər hansı digər müvafiq əmsallar daxildir;
- ▶ Xarici tərəflərdən alınan ictimaiyyət üçün açıq olan müştərilərə dair məlumatlar. Bu məlumatlara reyting agentlikləri tərəfindən verilmiş xarici reyting dərəcələri daxildir;
- ▶ Hər hansı makro-iqtisadi və ya coğrafi məlumat, məs. xüsusi sənaye üzrə müvafiq ÜDM-nin artımı və müştərinin fəaliyyət göstərdiyi coğrafi seqmentlər;
- ▶ Şirkətin fəaliyyəti üçün münasib olan müştərinin rəhbərliyinin keyfiyyəti və bacarıqlarına dair istənilən digər əsaslandırılmış məlumat.

Reyting üsullarının mürəkkəbliyi və detallaşdırma dərəcəsi Bankın risk həcmi və müştərinin mürəkkəbliyi və həcminə əsasən dəyişir. Bəzi daha sadə kiçik biznes kreditləri Bankın perakəndə məhsullar üçün modelləri daxilində qiymətləndirilir.

İstehlak kreditləri

İstehlak kreditlərinə təminatlı fərdi kreditləri kredit kartları və overdraftlar daxildir. Bu məhsullar, həmçinin ipoteka kreditləri və daha sadə kiçik biznes kreditləri əsasən borc yükünün gəlirə nisbəti və ödənişin gəlirə nisbəti əmsallarına əsaslanan avtomatlaşdırılmış qiymətləndirmə aləti ilə qiymətləndirilir. Modellərin digər əsas giriş məlumatları ÜDM-nin artımı, şəxsi gəlir/əmək haqqı səviyyələrində dəyişikliklər, şəxsi borc öhdəliyidir.

Bankın daxili kredit reytingi dərəcələri aşağıdakı kimidir:

<i>KOM-lar üçün daxili reyting dərəcələri</i>	<i>Korporativ və maliyyə təşkilatları üçün Moody's-ə əsaslanan daxili/xarici reytinglər</i>	<i>Daxili reytingin təsviri</i>
1	Aaa	
2-4	Aa1-Aa3	Yüksək reyting
5-7	A1-A3	
8-10	Baa1-Baa3	
11-13	Ba1-Ba3	Standart reyting
14-16	B1-B3	
17-19	Caa1-Caa3	
20	Ca	Standartdan aşağı reyting
Defolt	C	Dəyərsizləşmiş

Kreditlər üçün daxili reyting kəmiyyət və keyfiyyət amillərinə əsaslanır. Yüksək reyting Mərkəzi Bank, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi və digər pul vəsaitləri ilə təmin edilmiş maliyyə aktivləri üçün istifadə edilir.

Defolt halında risklərin həcmi

Defolt halında risklərin həcmi (DHRH) dəyərsizləşmənin hesablanmasına məruz qalan və həm müştərinin defolta yaxınlaşdıqda risk həcmünün artırılması qabiliyyəti, həm də potensial əvvəlcədən ödəmələrə ünvanlanan maliyyə alətlərinin ümumi balans dəyərindən ibarətdir. Mərhələ 1-ə aid edilən kredit üzrə GKZ-ni hesablamaq üçün, Bank 12aGKZ-nin hesablanması üçün 12 ay ərzində mümkün defolt hallarını qiymətləndirir. Mərhələ 2 və Mərhələ 3-ə aid edilən maliyyə aktivləri üçün defolt halında risklərin həcmi alətlərin müddəti ərzində baş verən hadisələr üçün nəzərə alınır.

Bank GKZ-ləri mümkün risk həcmələrinin nəticələrinin diapazonunu modelləşdirərək çox hissəli ssenarilərə uyğun şəkildə müxtəlif vaxtlarda müəyyən edir. Daha sonra 9 sayılı MHBS üzrə DE Bankın modellərinin nəticələrinə əsasən hər bir iqtisadi ssenari üçün təyin olunur.

Defolt halında zərər

Korporativ kreditləşmə aktivləri üçün, DHZ-nin dəyərləri yarım ildən bir qiymətləndirilir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)**Kredit riski (davamı)**

Kredit riskinin qiymətləndirilməsi müəyyən DHZ dərəcəsi ilə nəticələnən standartlaşdırılmış DHZ-nin qiymətləndirilməsi modelinə əsaslanır. Bu DHZ dərəcələri hər hansı saxlanılan girovdan bərpa olunması və ya realizə edilməsi gözlənilən məbləğlə müqayisədə gözlənilən DHRH-i nəzərə alır.

Uyğun olduqda, maliyyə alətlərinin hər bir qrupu üçün 9 sayılı MHBS üzrə DHZ-i müəyyən etmək üçün son məlumat istifadə edilir. Proqnoz məlumatlarının qiymətləndirilməsi zamanı, gözlənti müxtəlif ssenarilərə əsaslanır. Əsas giriş məlumatlarının nümunələrinə ipoteka kreditləri üçün əmlak qiymətləri daxil olmaqla girovların dəyəri, əmtəə qiymətləri, ödəniş statusu və Bankda zərərlərin göstəricisi olan digər faktorlarda dəyişikliklər daxildir.

Bank gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin qiymətləndirilməsinə uyğun olan əsas parametrlərə əsaslanaraq pərakəndə kreditləşmə məhsullarını daha kiçik oxşar portfeller üzrə seqmentləşdirir. Tətbiq edilən məlumatlar əvvəlki dövrlər üzrə toplanmış zərər haqqında məlumatlara əsaslanır və daha geniş əməliyyat xüsusiyyətlərinin toplusunu (məs. məhsulun növü) və borcalanın xüsusiyyətlərini əhatə edir.

DHZ dərəcələri hər bir aktiv sinfinin Mərhələ 1, Mərhələ 2, Mərhələ 3 və AYKD seqmenti üçün qiymətləndirilir.

Maliyyə aktivlərinin siniflər üzrə kredit keyfiyyəti

Maliyyə aktivlərinin kredit keyfiyyəti Bankın daxili kredit reytingləri ilə idarə olunur. Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2023-cü il tarixində başa çatmış il üzrə Bankın kredit reytingi sistemində əsaslanaraq fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın kreditlə bağlı sətirlərində aktivlərin sinifləri üzrə kredit keyfiyyəti göstərilir.

31 dekabr 2023-cü il	Qeyd		Yüksək reyting	Standart reyting	Qeyri-standart reyting	Dəyersizləşmi \$	Cəmi
Kassada olan pul vəsaitləri istisna olmaqla pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	5	Mərhələ 1	1,450,514	415,575	8,090	–	1,874,179
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	6	Mərhələ 1	1,411,350	153,387	3,646	–	1,568,383
		Mərhələ 3	–	–	–	13,981	13,981
Müştərilərə kreditlər	8	Mərhələ 1	154,850	1,286,633	482,955	–	1,924,438
		Mərhələ 2	425,093	139,203	308,418	–	872,714
		Mərhələ 3	–	–	–	146,897	146,897
		AYKD	–	–	–	14,124	14,124
İnvestisiya qiymətli kağızları DÜGƏD ilə ölçülmüş	7	Mərhələ 1	721,488	80,800	–	–	802,288
		Mərhələ 2	–	9,511	–	–	9,511
		Mərhələ 3	–	653	–	–	653
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülmüş istifadə edilməmiş kredit xətləri	20	Mərhələ 1	1,106,631	86,861	–	–	1,193,492
		Mərhələ 2	3,383	177,710	37,803	–	218,896
		Mərhələ 3	5,592	13,718	11,507	–	30,817
		Mərhələ 3	–	–	–	–	–
Akkreditivlər	20	Mərhələ 1	1,013	8,255	208	–	9,476
		Mərhələ 2	1,508	–	2,680	–	4,188
İcra zəmanətləri	20	Mərhələ 1	5,378	227,621	72,536	–	305,535
		Mərhələ 2	11,393	21,953	32,583	–	65,929
		Mərhələ 3	–	–	–	6,722	6,722
Verilmiş zəmanətlər	20	Mərhələ 1	1,060	136,625	119,203	–	256,888
		Mərhələ 2	70	6,013	11,558	–	17,641
		Mərhələ 3	–	–	–	875	875
Digər maliyyə aktivləri	13	Mərhələ 1	–	82,922	–	–	82,922
Cəmi			5,299,323	2,847,440	1,091,187	182,599	9,420,549

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2022-ci il tarixində başa çatmış il üzrə Bankın kredit reytingi sistemində əsaslanaraq fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın kreditlə bağlı sətirlərində aktivlərin sinifləri üzrə kredit keyfiyyəti göstərilir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)**Kredit riski (davamı)**

31 dekabr 2022-ci il	Qeyd	Yüksək reyting	Standart reyting	Qeyri-standart reyting	Dəyersizləşmiş	Cəmi	
Kassada olan pul vəsaitləri istisna olmaqla pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	5	Mərhələ 1	2,839,240	237,446	10,501	-	3,087,187
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	6	Mərhələ 1	360,710	121,381	4,033	-	486,124
		Mərhələ 3	-	-	-	17,410	17,410
Müştərilərə kreditlər	8	Mərhələ 1	114,668	1,450,121	253,238	-	1,818,027
		Mərhələ 2	426,734	178,487	270,512	-	875,733
		Mərhələ 3	-	-	-	124,988	124,988
		AYKD	-	-	-	7,025	7,025
İnvestisiya qiymətli kağızları							
- DÜGƏD ilə ölçülmüş	7	Mərhələ 1	1,175,425	103,390	-	-	1,278,815
		Mərhələ 2	-	-	28,355	-	28,355
		Mərhələ 3	-	-	5,819	-	5,819
- Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülmüş		Mərhələ 1	449,665	-	-	-	449,665
İstifadə edilməmiş kredit xətləri	20	Mərhələ 1	31,443	206,237	72,660	-	310,340
		Mərhələ 2	562	4,293	9,821	-	14,676
		Mərhələ 3	-	-	-	821	821
Akkreditivlər	20	Mərhələ 1	-	11,357	2,251	-	13,608
		Mərhələ 2	-	2,332	117	-	2,449
İcra zamanətləri	20	Mərhələ 1	11,327	204,788	139,135	-	355,250
		Mərhələ 2	-	14,163	50,900	-	65,063
		Mərhələ 3	-	-	-	4,394	4,394
Verilmiş zamanətlər	20	Mərhələ 1	1,101	158,372	9,435	-	168,908
		Mərhələ 2	-	2,030	17,777	-	19,807
		Mərhələ 3	-	-	-	4,013	4,013
Digər maliyyə aktivləri	13	Mərhələ 1	-	54,877	-	-	54,877
Cəmi			5,410,875	2,749,274	874,554	158,651	9,193,354

Müştərilərə verilmiş kreditlər üzrə gözlənilən kredit zərəri üçün ehtiyat ilə bağlı daha ətraflı məlumat 8-ci Qeyddə göstərilir.

Maliyyə zamanətləri, akkreditivlər və kredit öhdəlikləri qiymətləndirilir və gözlənilən kredit zərərləri üçün ehtiyat kreditlərlə eyni qaydada hesablanır. Bax Qeyd 20.

Bankın pul aktivləri və öhdəlikləri üzrə coğrafi cəmləşmə belədir:

	2023				2022			
	Azərbaycan Respublikası	İƏİT	MDB və digər qeyri-İƏİT dövlətləri	Cəmi	Azərbaycan Respublikası	İƏİT	MDB və digər qeyri-İƏİT dövlətləri	Cəmi
Maliyyə aktivləri								
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	745,345	1,163,971	30,894	1,940,210	1,994,394	1,138,661	42,969	3,176,024
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	1,334,275	192,606	50,641	1,577,522	305,331	143,815	51,169	500,315
Törəmə maliyyə aktivləri	4,777	4,161	-	8,938	7,093	2,875	-	9,968
İnvestisiya qiymətli kağızları	1,873,356	123,993	10,164	2,007,513	1,711,305	1,735	51,094	1,764,134
Müştərilərə verilmiş kreditlər	2,842,530	-	-	2,842,530	2,728,154	-	-	2,728,154
Digər maliyyə aktivləri	81,408	-	-	81,408	53,932	-	-	53,932
	6,881,691	1,484,731	91,699	8,458,121	6,800,209	1,287,086	145,232	8,232,527
Maliyyə öhdəlikləri								
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	462,810	47,808	84,676	595,294	564,664	11,545	20,016	596,225
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	6,993,725	-	-	6,993,725	7,028,896	-	-	7,028,896
Törəmə maliyyə öhdəlikləri	4,147	4,566	-	8,713	2,820	6,605	-	9,425
Subordinasiyalı borclar	87,250	-	-	87,250	106,437	-	-	106,437
İcarə öhdəlikləri	10,588	-	-	10,588	15,206	-	-	15,206
Digər maliyyə öhdəlikləri	20,022	-	-	20,022	14,118	-	-	14,118
	7,578,542	52,374	84,676	7,715,592	7,732,141	18,150	20,016	7,770,307
Xalis (öhdəliklər)/ aktivlər	(696,851)	1,432,357	7,023	742,529	(931,932)	1,268,936	125,216	462,220

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)**Likvidlik riski və maliyyələşdirmənin idarə edilməsi**

Likvidlik riski adi və ya fəvqəladə şəraitdə ödəniş tarixində Bankın ödənişlə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi riskidir. Bu riski məhdudlaşdırmaq məqsədilə rəhbərlik mövcud minimal bank əmanətləri məbləğindən əlavə müxtəlif maliyyələşdirmə mənbələrini təmin etmişdir və bundan əlavə likvidliyi nəzərə almaqla aktivləri idarə edir və gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərinin və likvidliyin gündəlik monitorinqini həyata keçirir. Bu proses gözlənilən pul vəsaitləri hərəkətlərinin qiymətləndirilməsini və tələb olunduqda əlavə maliyyələşdirmə əldə etmək üçün istifadə edilə bilən yüksək keyfiyyətli təminatın mövcudluğunu daxil edir.

Bank pul vəsaitlərinin hərəkəti gözlənilmədən kəsildiyi təqdirdə asanlıqla satıla bilən yüksək tələbatlı növbə-növ aktivlər portfelinə sahibdir. Bundan əlavə, Bank ARMB-də məcburi ehtiyat yerləşdirmiş və onun məbləği cəlb edilmiş müştəri əmanətlərinin səviyyəsindən asılıdır.

Likvidlik vəziyyəti Bank tərəfindən Bankın təyin etdiyi müəyyən likvidlik əmsalları əsasında qiymətləndirilir və idarə edilir. 31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərində bu əmsallar aşağıdakı kimi olmuşdur:

	2023, %	2022, %
Ani likvidlik əmsalı (ARMB minimum 30% tələb edir) (bir gün ərzində alınacaq və ya satılacaq aktivlər / tələb əsasında ödənilən öhdəliklər)	67	82

Maliyyə öhdəliklərinin ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təhlili

Aşağıdakı cədvəldə diskont edilməmiş müqavilə öhdəlikləri əsasında Bankın 31 dekabr tarixinə maliyyə öhdəlikləri ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təqdim edilir. Tələb əsasında ödənilməli öhdəliklər ödəniş tələbinin mümkün olan ən tez tarixdə verilməsi hesab olunur. Bununla bərabər Bank gözləyir ki, müştərilərin çoxu Bank ödənişi aparmalı olduğu ən tez tarixdə ödəniş tələb etməyəcək və cədvəl keçmiş müddətlər üçün əmanətlərin tələb edilməsi haqqında məlumat əsasında Bankın hesabladığı gözlənilən pul vəsaitləri hərəkətlərini əks etdirmir.

Maliyyə öhdəlikləri	3 ayadək	3-12 ay	1-5 il	5 ildən çox	Cəmi 2023-cü il
31 dekabr 2023-cü il					
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	120,909	44,812	356,357	176,348	698,426
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	5,951,016	1,257,653	476,420	-	7,685,089
Subordinasiyalı borc	1,903	4,380	28,083	79,264	113,630
Xalis ödənilmiş törəmə maliyyə öhdəlikləri	-	-	-	-	-
Ümumi ödənilmiş törəmə maliyyə alətləri:					
- Ödəniləcək müqavilə öhdəlikləri	104,856	57,466	293,138	-	455,460
- Alınacaq müqavilə öhdəlikləri	(106,663)	(50,611)	(293,264)	-	(450,538)
İcarə öhdəlikləri	1,687	2,811	7,083	-	11,581
Digər maliyyə öhdəlikləri	20,022	-	-	-	20,022
Cəmi diskont edilməmiş maliyyə öhdəlikləri	6,093,730	1,316,511	867,817	255,612	8,533,670

Maliyyə öhdəlikləri	3 ayadək	3-12 ay	1-5 il	5 ildən çox	Cəmi 2022-ci il
31 dekabr 2022-ci il					
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	84,622	54,664	398,115	136,500	673,901
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	5,520,645	1,232,603	318,300	-	7,071,548
Subordinasiyalı borc	2,275	4,829	31,094	102,483	140,681
Ümumi ödənilmiş törəmə maliyyə alətləri:					
- Ödəniləcək müqavilə öhdəlikləri	1,191	-	-	-	1,191
- Ödəniləcək müqavilə öhdəlikləri	116,551	44,214	303,402	-	464,167
- Alınacaq müqavilə öhdəlikləri	(118,543)	(46,948)	(303,372)	-	(468,863)
İcarə öhdəlikləri	1,727	4,935	10,856	-	17,518
Digər maliyyə öhdəlikləri	14,118	-	-	-	14,118
Cəmi diskont edilməmiş maliyyə öhdəlikləri	5,622,586	1,294,297	758,395	238,983	7,914,261

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Likvidlik riski və maliyyələşdirmənin idarə edilməsi (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə Bankın müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş müddəti tamamlanmış təəhhüdləri və potensial öhdəlikləri göstərilir:

	3 ayadək	3-12 ay	1-5 il	5 ildən çox	Qeyri-müəyyən	Cəmi
31 dekabr 2023-cü il	370,390	409,863	135,806	908	–	916,967
31 dekabr 2022-ci il	470,471	323,130	165,277	451	–	959,329

Bank gözləyir ki, potensial öhdəliklərin və ya təəhhüdlərin hamısının öhdəlik müddəti tamamlanana qədər yerinə yetirilməsi tələb olunmayacaq.

Bankın öhdəlikləri yerinə yetirmək qabiliyyəti müəyyən müddət ərzində aktivlərin ekvivalent məbləğini reallaşdırmaq qabiliyyətindən asılıdır. Bir il müddətində aidiyyəti olan şəxslərin təşkilatlarından alınmış iri əmanətlərin cəmləşməsi mövcuddur. Bu vəsaitlərin iri məbləğdə çıxarılması Bankın əməliyyatlarına mənfi təsir göstərə bilər.

Yaxın gələcəkdə Bankın maliyyələşdirməsi həmin səviyyədə saxlanacaq və bu vəsaitləri çıxarmaq zərurəti yaranarsa, Bank əvvəlcədən bildiriş alacaq və lazımı ödənişləri aparmaq məqsədilə tez satılan aktivlərini sata biləcək. Rəhbərlik hesab edir ki, yaxın gələcəkdə Bankın maliyyələşdirməsi həmin səviyyədə saxlanacaq və bu vəsaitləri çıxarmaq zərurəti yaranarsa, Bank əvvəlcədən bildiriş alacaq və lazımı ödənişləri aparmaq məqsədilə tez satılan aktivlərini sata biləcək.

Ödəmə müddətlərində fərqlərin təhlili cari hesablarda tarixi sabitliyi əks etdirmir. Onların ödənilməsi tarixən yuxarıdakı cədvəllərdə göstərilən müddətlərdən daha uzun müddətdə aparılırdı. Bu qalıqlar yuxarıdakı cədvəllərdə üç aydan az müddət ərzində ödənilməli məbləğlərə daxil edilmişdir.

Müştərilər qarşısında öhdəliklərə fiziki şəxslərin müddətli əmanətləri daxildir. Qanunvericiliyə uyğun olaraq Bank bu depozitləri əmanətinin tələbi ilə qaytarmağa borcludur.

Əməliyyat riski

Əməliyyat riski – sistemlərin nasazlığı, işçilərin səhvi, fırıldaqçılığı və ya xarici hadisələr nəticəsində yaranan riskdir. Nəzarət sistemi işləməyəndə əməliyyat riskləri nüfuza xələl vura, hüquqi nəticələrə və ya maliyyə zərərlərinə gətirib çıxara bilər. Bank bütün əməliyyat risklərinin aradan götürülməsini güman edə bilməz, lakin Bank bu riskləri nəzarət sistemi və potensial risklərin izlənməsi və onlarla bağlı tədbirlərin görülməsi yolu ilə idarə edə bilər. Nəzarət sistemində vəzifələrin səmərəli bölünməsi, daxil olma, təsdiq etmə və tutuşdurma prosedurları, heyətin təlimləndirilməsi və qiymətləndirilməsi prosesləri, eləcə də daxili auditdən istifadə daxildir.

Bazar riski

Bazar riski maliyyə alətlərinin gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərinin ədalətli dəyəri faiz dərəcəsi, valyuta məzənnələri və pay alətlərinin qiymətləri kimi bazar parametrlərində dəyişikliklər nəticəsində təəddüd etməsi riskidir. Bank bazar riskini həssaslıq təhlilindən istifadə etməklə idarə edir. Bankın iri bazar riski təmərküzləri yoxdur.

Kredit riski

Kredit riskində əhəmiyyətli artım

Bank GKZ-yə məruz qalan aktivlərə davamlı şəkildə nəzarət edir. Alətin və ya alətlər portfelinin 12aGKZ və ya AMəGKZ-yə məruz qalıb-qalmamasını müəyyən etmək üçün Bank ilkin tanınmadan sonra kredit riskində əhəmiyyətli artımın olub-olmamasını qiymətləndirir.

Müştərinin/obyektin gözləmə siyahısına daxil edilməsi, kredit hadisəsi və ya kredit reytinginin aşağı salınması səbəbindən hesabın restrukturizasiya olunması kimi aktiv üzrə kredit riskinin əhəmiyyətli artmasına təkan vermək üçün Bank həmçinin ikinci dərəcəli keyfiyyət metodunu tətbiq edir. Bəzi hallarda, Bank həmçinin yuxarıdakı "Defoltun tərfi" bölməsində izah edilən hadisələri defoltun əksi kimi kredit riskində əhəmiyyətli artım kimi nəzərə ala bilər. Kredit dərəcələrində dəyişikliyə baxmayaraq, müqavilə üzrə ödənişlərdə 30 gündən artıq gecikmə olarsa, kredit riski ilkin tanınmadan sonra əhəmiyyətli dərəcədə artmış hesab olunur.

Eyni aktivlər qrupu üçün GKZ-ləri məcmu şəkildə qiymətləndirdikdə, Bank ilkin tanınmadan sonra kredit riskində əhəmiyyətli artımın olub-olmamasını qiymətləndirmək üçün eyni prinsiplərdən istifadə edir.

Məcmu əsasla qiymətləndirilən maliyyə aktivlərinin qruplaşdırılması

Aşağıdakı amillərdən asılı olaraq, Bank GKZ-ləri məcmu və ya fərdi əsasla hesablayır.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)**Kredit riski (davamı)**

Bankın GKZ-ni fərdi əsasla qiymətləndirdiyi aktiv siniflərinə aşağıdakılar daxildir:

- ▶ Korporativ və kiçik biznes kreditləri üçün DE;
- ▶ Əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş həddən yuxarı olan və girov qoyulmuş Mərhələ 3-ə aid edilən korporativ və kiçik biznes kreditləri üçün DHZ.

Bankın GKZ-ni məcmu əsasla qiymətləndirdiyi aktiv siniflərinə aşağıdakılar daxildir:

- ▶ Bütün tələbat və ipoteka kreditləri üçün DE və DHZ;
- ▶ Mərhələ 1 və Mərhələ 2-yə aid edilən korporativ və kiçik biznes kreditləri üçün DHZ;
- ▶ Əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş həddən yuxarı olmayan və girov qoyulmamış Mərhələ 3-ə aid edilən korporativ və kiçik biznes kreditləri üçün DHZ.

Proqnoz məlumatı və müxtəlif iqtisadi ssenarilər

GKZ modellərində, Bank aşağıda göstərilən iqtisadi giriş məlumatları kimi proqnoz məlumatının geniş diapazonuna əsaslanır:

- ▶ ÜDM-nin artım dərəcələri;
- ▶ İnflyasiya;
- ▶ Monetar siyasət dərəcəsi;
- ▶ Real və nominal effektiv mübadilə məzənnələrinin dinamikası;
- ▶ Daşınmaz əmlakın qiyməti.

GKZ-lərin hesablanması üçün istifadə edilən giriş məlumatları və modellər maliyyə hesabatlarının tarixinə bazarın bütün amillərini əhatə etmir. Bunu əks etdirmək üçün, bu cür fərqlər əhəmiyyətli olduqda keyfiyyət düzəlişləri və ya təsnifat meyarları müvafiqi düzəlişlər kimi edilir.

Bank proqnoz məlumatını üçüncü tərəf mənbələrindən əldə edir (xarici reyting agentlikləri, hökumət orqanları, məs. mərkəzi qruplar və xarici maliyyə təşkilatları). Bankın kredit riski departamentinin ekspertləri çox hissəli ssenarilərə tətbiq edilən çəkili müəyyən edir. Əsas proqnoz iqtisadi dəyişən göstəricilər/fərziyyələr GKZ hesablanması üçün hər bir iqtisadi ssenaridə istifadə edilir.

Faiz dərəcəsi riski

Faiz dərəcəsi riski gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin və ya maliyyə aktivlərinin ədalətli dəyərinin faiz dərəcəsinə dəyişikliklər nəticəsində ucuzlaşması/ bahalaşması riskidir.

Kapitalın həssaslığı gəlir əyrisində paralel dəyişikliklərin olması fərziyyəsinə əsaslanaraq, faiz dərəcələrində ehtimal edilən dəyişikliklərin təsiri üçün 31 dekabr 2023-cü il tarixinə DÜGƏD ilə ölçülən sabit faizli borc maliyyə aktivlərinin yenidən qiymətləndirilməsi yolu ilə hesablanır.

Valyuta	Baza dərəcələrində artım 2023	Kapitalın həssaslığı 2023
Milli valyuta	100 bd	(24,495)
Xarici valyuta	100 bd	(1,606)
Valyuta	Baza dərəcələrində azalma 2023	Kapitalın həssaslığı 2023
Milli valyuta	100 bd	24,495
Xarici valyuta	100 bd	1,606

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)**Faiz dərəcəsi riski (davamı)**

Valyuta	Baza dərəcələrində artım 2022	Kapitalın həssaslığı 2022
Milli valyuta	100 bd	(27,182)
Xarici valyuta	100 bd	(5,288)

Valyuta	Baza dərəcələrində azalma 2022	Kapitalın həssaslığı 2022
Milli valyuta	100 bd	27,182
Xarici valyuta	100 bd	5,288

Valyuta riski

Valyuta riski – maliyyə alətinin dəyərinin xarici valyuta dərəcələrində dəyişikliklərə görə təreddüd etməsi riski kimi müəyyən edilir. Bank qüvvədə olan xarici valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərin maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatla və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatla təsirlərinə məruz qalır.

Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi komitəsi valyuta riskini AZN-in devalvasiyasının və digər makroiqtisadi göstəricilərin qiymətləndirilmiş əsasında açıq valyuta vəziyyətini idarə etməklə idarə edir. Bu Banka valyuta dərəcələrinin milli valyutaya qarşı əhəmiyyətli dəyişməsindən zərərli minimallaşdırmaq imkanını verir. ARMB-nin tələblərinə və Risk İstəhası Hesabatına uyğunlaşmaq məqsədilə xəzinədarlıq Bankın açıq valyuta mövqeyinin gündəlik monitorinqini həyata keçirir.

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın xarici valyuta riskinə məruz qalması aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur:

	AZN	ABŞ dolları	Avro	Digər valyuta	2023-cü il cəmi
Maliyyə aktivləri					
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	701,914	859,370	325,968	52,958	1,940,210
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	817,045	675,747	84,730	–	1,577,522
Tөрəmə maliyyə aktivləri	241	4,604	4,093	–	8,938
İnvestisiya qiymətli kağızları	1,644,653	344,498	54	18,308	2,007,513
Müştərilərə verilmiş kreditlər	1,755,568	785,223	216,004	85,735	2,842,530
Digər maliyyə aktivləri	40,382	35,728	3,923	1,375	81,408
Cəmi maliyyə aktivləri	4,959,803	2,705,170	634,772	158,376	8,458,121
Tөрəmə alətlərin təsiri	10,000	294,713	221,547	82,243	608,503
Maliyyə öhdəlikləri					
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	499,508	14,252	81,489	45	595,294
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	4,063,623	2,301,680	589,647	38,775	6,993,725
Tөрəmə maliyyə öhdəlikləri	–	4,620	4,093	–	8,713
Subordinasiyalı borclar	–	87,250	–	–	87,250
İcarə öhdəlikləri	10,588	–	–	–	10,588
Digər maliyyə öhdəlikləri	17,042	2,072	908	–	20,022
Cəmi maliyyə öhdəlikləri	4,590,761	2,409,874	676,137	38,820	7,715,592
Tөрəmə alətlərin təsiri	–	203,926	68,232	82,899	355,057
Tөрəmə alətlərin təsirdən sonra xalis mövqə	379,042	386,083	111,950	118,900	995,975

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

26. Risklərin idarə edilməsi (davamı)**Valyuta riski (davamı)**

31 dekabr 2022-ci il tarixinə Bankın xarici valyuta riskinə məruz qalması aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur:

	AZN	ABŞ dolları	Avro	Digər valyuta	2022-ci il cəmi
Maliyyə aktivləri					
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	905,377	1,989,427	244,649	36,571	3,176,024
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	153,086	237,952	92,226	17,051	500,315
Törəmə maliyyə aktivləri	488	7,823	1,657	-	9,968
İnvestisiya qiymətli kağızları	1,474,957	279,405	9,772	-	1,764,134
Müştərilərə verilmiş kreditlər	1,546,200	871,076	228,747	82,131	2,728,154
Digər maliyyə aktivləri	28,830	23,582	1,879	586	54,877
Cəmi maliyyə aktivləri	4,108,938	3,409,265	578,930	136,339	8,233,472
Törəmə alətlərin təsiri	20,000	140,775	139,282	100,472	400,529
Maliyyə öhdəlikləri					
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	377,974	114,709	20,465	83,077	596,225
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	3,367,299	3,063,748	543,539	54,310	7,028,896
Törəmə maliyyə öhdəlikləri	-	7,768	1,657	-	9,425
Subordinasiyalı borclar	-	106,437	-	-	106,437
İcarə öhdəlikləri	15,206	-	-	-	15,206
Digər maliyyə öhdəlikləri	10,055	2,505	1,430	128	14,118
Cəmi maliyyə öhdəlikləri	3,770,534	3,295,167	567,091	137,515	7,770,307
Törəmə alətlərin təsiri	-	97,506	140,429	101,678	339,613
Törəmə alətlərin təsirdən sonra xalis mövqə	358,404	157,367	10,692	(2,382)	524,081

Valyuta riskinə həssaslıq

Aşağıdakı cədvəllər 31 dekabr tarixində Bankın monetar aktivləri və öhdəlikləri üzrə əhəmiyyətli riskə məruz qaldığı valyutalar göstərilir. Təhlil, bütün digər göstəricilərin sabit qalması şərti ilə, valyuta dərəcəsinin AZN-ə qarşı məntiqi dərəcədə mümkün olan hərəkətinin fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatla təsirinə hesablayır. Həssaslıq təhlilinə yalnız xarici valyuta ilə ifadə edilmiş mövcud monetar maddələr daxildir və onların dövrün sonunda çevrilməsi zamanı valyuta məzənnələrində müəyyən edilmiş dəyişiklik edilir. Həssaslıq təhlilinə xarici kreditlər, eləcə də kreditin verildiyi valyuta kredit verənin və ya borc alanın valyutasından fərqli olanda, Bank daxilində xarici əməliyyatlara kreditlər daxildir. Kapitala təsir fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatla təsirdən fərqlənir. Cədvəldə mənfəi məbləğ fərdi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda və ya kapitalda potensial xalis azalmanı, müsbət məbləğ isə xalis potensial artmanı əks etdirir.

31 dekabr 2023-cü və 2022-ci il tarixlərinə aktivlərin dəyərləri əsasında vergidən əvvəlki mənfəətə təsir:

	2023		2022	
	ABŞ dolları/ AZN +10%	ABŞ dolları/ AZN -10%	ABŞ dolları/ AZN +20%	ABŞ dolları/ AZN -3%
Vergidən əvvəlki mənfəətə təsir	38,640	(38,640)	31,473	(4,721)
	2023		2022	
	Avro/AZN +11%	Avro/AZN -11%	Avro/AZN +22%	Avro/AZN -10%
Vergidən əvvəlki mənfəətə təsir	12,314	(12,314)	2,245	(962)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

27. Ədalətli dəyərin ölçülməsi**Ədalətli dəyər iyerarxiyası**

Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyərini qiymətləndirmə mexanizmləri ilə müəyyən etmək və açıqlamaq üçün Bank aşağıdakı iyerarxiyadan istifadə edir:

- ▶ Səviyyə 1: oxşar aktiv və öhdəliklər üçün fəal bazarda müəyyən edilmiş (düzəliş edilməmiş) qiymətlər;
- ▶ Səviyyə 2: uçota alınmış ədalətli dəyərə əhəmiyyətli təsir göstərən, birbaşa və ya dolay yolla bazarda müşahidə edilən ilkin məlumatlardan istifadə edən digər mexanizmlər;
- ▶ Səviyyə 3: uçota alınmış ədalətli dəyərə əhəmiyyətli təsir göstərən, müşahidə edilən bazar məlumatlarına əsaslanmayan ilkin məlumatlardan istifadə edən mexanizmlər.

Ədalətli dəyəri açıqlamaq üçün Bank aktiv və öhdəliklərin siniflərini aktiv və ya öhdəliyin təbiəti, xüsusiyyətləri və riskləri və ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri əsasında müəyyən etmişdir:

		Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər			
		Aktiv bazarlarda qeydiyyatda alınmış qiymət (Səviyyə 1)	Əhəmiyyətli müşahidə edilən giriş məlumatları (Səviyyə 2)	Əhəmiyyətli müşahidə edilməyən giriş məlumatları (Səviyyə 3)	Cəmi
31 dekabr 2023-cü il	Qiymətləndirmə tarixi				
Ədalətli dəyəri ilə ölçülən aktivlər					
İnvestisiya qiymətli kağızları – DÜGƏD ilə ölçülən	31 dekabr 2023-cü il	52,514	761,941	–	814,455
Törəmə maliyyə aktivləri	31 dekabr 2023-cü il	–	8,938	–	8,938
Ədalətli dəyəri açıqlanan aktivlər					
Amortizasiya hesablanmış dəyərlə ölçülən investisiya qiymətli kağızları	31 dekabr 2023-cü il	17,142	1,175,771	–	1,192,913
Müştərilərə verilmiş kreditlər	31 dekabr 2023-cü il	–	–	2,890,097	2,890,097
		Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər			
		Aktiv bazarlarda qeydiyyatda alınmış qiymət (Səviyyə 1)	Əhəmiyyətli müşahidə edilən giriş məlumatları (Səviyyə 2)	Əhəmiyyətli müşahidə edilməyən giriş məlumatları (Səviyyə 3)	Cəmi
31 dekabr 2023-cü il	Qiymətləndirmə tarixi				
Ədalətli dəyəri ilə ölçülən öhdəliklər					
Törəmə maliyyə öhdəlikləri	31 dekabr 2023-cü il	–	8,713	–	8,713
Ədalətli dəyəri açıqlanan öhdəliklər					
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	31 dekabr 2023-cü il	–	594,959	–	594,959
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	31 dekabr 2023-cü il	–	–	7,008,030	7,008,030
Subordinasiyalı borclar	31 dekabr 2023-cü il	–	–	87,080	87,080

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

27. Ədalətli dəyərin ölçülməsi (davamı)

Ədalətli dəyər iyerarxiyası (davamı)

		Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər				Cəmi
		Aktiv bazarlarda qeydiyyatda alınmış qiymət (Səviyyə 1)	Əhəmiyyətli müşahidə edilən giriş məlumatları (Səviyyə 2)	Əhəmiyyətli müşahidə edilməyən giriş məlumatları (Səviyyə 3)		
31 dekabr 2022-ci il	Qiymətləndirmə tarixi					
Ədalətli dəyəri ilə ölçülən aktivlər						
İnvestisiya qiymətli kağızları – DÜGƏD ilə ölçülən	31 dekabr 2022-ci il	94,293	1,220,699	–		1,314,992
Tөрəmə maliyyə aktivləri	31 dekabr 2022-ci il	–	9,968	–		9,968
Ədalətli dəyəri açıqlanan aktivlər						
Amortizasiya hesablanmış dəyərlə investisiya qiymətli kağızları	31 dekabr 2022-ci il	–	448,584	–		448,584
Müştərilərə verilmiş kreditlər	31 dekabr 2022-ci il	–	–	2,711,406		2,711,406

		Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər				Cəmi
		Aktiv bazarlarda qeydiyyatda alınmış qiymət (Səviyyə 1)	Əhəmiyyətli müşahidə edilən giriş məlumatları (Səviyyə 2)	Əhəmiyyətli müşahidə edilməyən giriş məlumatları (Səviyyə 3)		
31 dekabr 2022-ci il	Qiymətləndirmə tarixi					
Ədalətli dəyəri ilə ölçülən aktivlər						
Tөрəmə maliyyə öhdəlikləri	31 dekabr 2022-ci il	–	9,425	–		9,425
Ədalətli dəyəri açıqlanan öhdəliklər						
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	31 dekabr 2022-ci il	–	594,039	–		594,039
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	31 dekabr 2022-ci il	–	–	7,017,623		7,017,623
Subordinasiyalı borclar	31 dekabr 2022-ci il	–	–	106,437		106,437

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

27. Ədalətli dəyərin ölçülməsi (davamı)**Ədalətli dəyərlə əks etdirilməmiş maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin ədalətli dəyəri**

Aşağıda Bankın fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında ədalətli dəyərlə əks etdirilməmiş maliyyə alətlərinin balans dəyərləri və ədalətli dəyərləri siniflər üzrə müqayisə edilir. Qalan maliyyə alətləri üçün balans dəyəri ədalətli dəyərə yaxındır. Cədvəldə qeyri-maliyyə aktivlərin və öhdəliklərin ədalətli dəyərləri təqdim edilmir:

	Balans dəyəri 2023	Ədalətli dəyər 2023	Tanınmamış gəlir/(zərər) 2023	Balans dəyəri 2022-ci il	Ədalətli dəyər 2022-ci il	Tanınmamış gəlir/(zərər) 2022-ci il
Maliyyə aktivləri						
Müştərilərə verilmiş kreditlər	2,842,530	2,890,097	47,567	2,728,154	2,711,406	(16,748)
Amortizasiya hesablanmış dəyərlə investisiya qiymətli kağızları	1,193,058	1,192,913	(145)	449,142	448,584	(558)
Maliyyə öhdəlikləri						
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	595,294	594,959	335	596,225	594,039	2,186
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	6,993,725	7,008,030	(14,305)	7,028,896	7,017,623	11,273
Subordinasiyalı borclar	87,250	87,080	170	106,437	106,437	-
Realizasiya edilməmiş ədalətli dəyerdə cəmi tanınmamış dəyişiklik			33,622			(3,847)

Qiymətləndirmə mexanizmləri və fərziyyələri

Aşağıda maliyyə hesabatlarında ədalətli dəyərlə əks etdirilmiş aktivlər və öhdəliklərin və fərdi maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda ədalətli dəyərlə ölçülməmiş, lakin ədalətli dəyəri açıqlanmış maddələrin ədalətli dəyərlərini müəyyən etmək üçün istifadə edilən metodologiya və fərziyyələr təsvir olunur.

Ədalətli dəyərləri balans dəyərlərinə təxmini bərabər olan aktivlər

Tez satıla bilən və ödəmə müddəti qısa (üç aydan az) olan maliyyə aktivləri və öhdəlikləri ilə bağlı olaraq ehtimal edilir ki, onların balans dəyərləri təxminən ədalətli dəyərlərinə bərabərdir. Bu fərziyyə tələbli depozitlərə və xüsusi bitmə müddəti olmayan əmanət hesablarına da tətbiq edilir.

Törəmə alətlər

Bazarda müşahidə olunan giriş məlumatları əsasında qiymətləndirmə metodlarından istifadə etməklə qiymətləndirilən törəmə alətlər əsasən faiz dərəcəsi svopları, valyuta forvard müqavilələri və valyuta svopu müqavilələridir. Ən çox tətbiq olunan qiymətləndirmə metodlarına cari dəyər hesablamalarından istifadə etməklə forvard qiymətinin müəyyən edilməsi və svop modelləri daxildir. Modellər qarşı tərəflərin kredit ödəmə qabiliyyəti, valyuta spotu, forvard dərəcələri və faiz dərəcəsi ayrıləri də daxil olmaqla müxtəlif giriş məlumatlarının istifadə edilməsini nəzərdə tutur. Bazarda müşahidə olunmayan əhəmiyyətli giriş məlumatları əsasında qiymətləndirmə metodlarından istifadə etməklə qiymətləndirilən törəmə alətlər əsasən uzunmüddətli opsiyonlardır. Bu törəmə alətlər binomial modellərdən istifadə etməklə qiymətləndirilir. Modellər bazar dərəcəsinin dəyişkənliyi də daxil olmaqla müxtəlif müşahidə olunmayan fərziyyələri əhatə edir.

İnvestisiya qiymətli kağızları

Hər hansı qiymətləndirmə metodları və ya qiymətin müəyyən edilməsi modellərindən istifadə etməklə qiymətləndirilən investisiya qiymətli kağızları əsas etibarilə borc qiymətli kağızlarından ibarətdir. Bu qiymətli kağızların dəyəri bəzi hallarda yalnız bazarda müşahidə edilən məlumatları, digər hallarda isə bazarda həm müşahidə edilən, həm də müşahidə edilməyən məlumatları əks etdirən modellər vasitəsilə müəyyən edilir. Bazarda müşahidə edilməyən giriş məlumatlarına qarşı tərəfin gələcək maliyyə göstəriciləri, onun risk profili, eləcə də qarşı tərəfin fəaliyyət göstərdiyi sənaye sahəsi və coğrafi yurisdiksiya ilə bağlı iqtisadi fərziyyələr daxildir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

27. Ədalətli dəyərin ölçülməsi (davamı)

Qiymətləndirmə mexanizmləri və fərziyyələri (davamı)

Bank Rusiya investisiya qiymətli kağızlarının ədalətli dəyərini iki mərhələli yanaşmadan istifadə etməklə qiymətləndirir:

- ▶ Birinci addım – hədəf investisiya qiymətli kağızı üzrə ticarət, icra edilə bilən səviyyələr və indikativ kotirovkalara yönəlmiş birbaşa müşahidələr;
- ▶ İkinci addım – birbaşa bazar müşahidələri kifayət etmədikdə, hədəf investisiya qiymətli kağızı üzrə nisbi dəyər qiymətini əldə etmək üçün müqayisə edilə bilən investisiya qiymətli kağızları üzrə birbaşa müşahidələrin istifadə edilməsi.

Yekun ədalətli dəyəri əldə etmək üçün nəticələr hər bir müşahidənin nisbi gücünə əsasən müvafiq qaydada çəkilir və ümumiləşdirilir.

Amortizasiya hesablanmış dəyərlə uçota alınan maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri

Kvotasiya edilməyən alətlərin, müştərilərə verilmiş kreditlərin, müştəri depozitlərinin, kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlərin, banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklərin, subordinasiyalı borcun və digər maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin ədalətli dəyərini ölçmək üçün gələcək pul vəsaitlərinin hərəkəti eyni şərtlər, kredit riski və qalan ödəmə müddəti olan borclar üçün hazırda mövcud olan dərəcələrlə diskont edilir.

28. Aktivlərin və öhdəliklərin ödəmə müddətlərinin təhlili

Aşağıdakı cədvəldə aktivlər və öhdəliklər onların qaytarılması və ya ödənilməsi gözlənilən müddətlər üzrə təhlil edilir. Bankın müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş diskont edilməmiş ödəmə öhdəliyi "Risklərin idarə edilməsi" adlı 26-cı Qeyddə göstərilir.

	2023			2022		
	1 il ərzində	1 ildən artıq	Cəmi	1 il ərzində	1 ildən artıq	Cəmi
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	1,940,210	-	1,940,210	3,176,024	-	3,176,024
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	1,569,384	8,138	1,577,522	428,859	71,456	500,315
İnvestisiya qiymətli kağızları	1,049,168	958,345	2,007,513	823,331	940,803	1,764,134
Müştərilərə verilmiş kreditlər	1,594,647	1,247,883	2,842,530	1,429,137	1,299,017	2,728,154
Tөрəmə maliyyə aktivləri	1,079	7,859	8,938	1,468	8,500	9,968
Əmlak və avadanlıqlar	-	10,764	10,764	-	12,567	12,567
Qeyri-maddi aktivlər	-	21,626	21,626	-	26,482	26,482
İstifadə hüququ olan aktivlər	-	10,369	10,369	-	14,991	14,991
Asılı müəssisəyə investisiya	-	27,239	27,239	-	-	-
Tөрəmə müəssisələrə investisiya	-	55,917	55,917	-	109,179	109,179
Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktivləri	-	17,011	17,011	-	17,174	17,174
Digər aktivlər	102,457	-	102,457	74,427	-	74,427
Cəmi aktivlər	6,256,945	2,365,151	8,622,096	5,933,246	2,500,169	8,433,415
Banklar və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	248,125	347,169	595,294	117,803	478,422	596,225
Müştərilər qarşısında öhdəliklər	6,537,348	456,377	6,993,725	6,729,851	299,045	7,028,896
Tөрəmə maliyyə öhdəlikləri	942	7,771	8,713	1,162	8,263	9,425
Cari mənfəət vergisi öhdəlikləri	28,898	-	28,898	21,244	-	21,244
Kreditlə bağlı öhdəliklər üçün ehtiyat	10,815	-	10,815	9,727	-	9,727
Subordinasiyalı borclar	1,443	85,807	87,250	1,443	104,994	106,437
İcarə öhdəlikləri	3,716	6,872	10,588	5,583	9,623	15,206
Digər öhdəliklər	73,026	1,020	74,046	44,954	2,302	47,256
Cəmi öhdəliklər	6,904,313	905,016	7,809,329	6,931,767	902,649	7,834,416
Xalis aktivlər	(647,368)	1,460,135	812,767	(998,521)	1,597,520	598,999

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

28. Aktivlərin və öhdəliklərin ödəmə müddətlərinin təhlili (davamı)

Aktiv və öhdəliklərin ödəmə müddətlərinin uyğunluğu və nəzarət edilən uyğunsuzluğu Bankın rəhbərliyi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Uyğun olmayan mövqe potensial olaraq gəlirliliyi və levereci artırdığı halda, gözlənilməz zərər riskini də artırır. Aktiv və öhdəliklərin ödəmə müddətləri və ödəmə müddəti başa çatanda faiz hesablanan öhdəlikləri münasib dəyərle əvəz etmək qabiliyyəti Bankın likvidliyini, eləcə də onun faiz və məzənnə dəyişikliyi risklərinə məruz qalmasının qiymətləndirilməsində mühüm amillərdir.

Mənfi fərq bir il ərzində əlaqəli tərəflərdən ibarət müştərilər qarşısında öhdəliklərin əhəmiyyətli dərəcədə cəmləşməsi ilə bağlıdır və bu müştərilər uzun müddətdir ki, Bankın müştəriləridirlər. Rəhbərlik hesab edir ki, bu səviyyədə maliyyələşdirmə Bank üçün yaxın gələcəkdə də mövcud olacaq və vəsaitlər istifadə edildiyi təqdirdə Bank qənaətbəxş bildiriş alaraq ödənişin aparılmasını təmin etmək üçün likvidli aktivləri sata biləcək.

ARMB-nin müəyyən etdiyi banklar üçün 30%-lik minimum likvidlik norması (Bankın faktiki əmsalı 82%) tənzimləyici tərəfindən tətbiq edilən bank sənayesində mövcud olan xarakterə və formalaşmış normal işgüzar təcrübəyə əsaslanan ağılabatan ehtiyat tədbiridir. Bankın likvidlik əmsalı müəyyən edilmiş minimum likvidlik normasını xeyli üstələyir.

Bankın ödəmə müddəti bir ildən çox olan əhəmiyyətli həcmdə investisiya qiymətli kağızlarına malik olmasına baxmayaraq, təcili likvidlik ehtiyacı yarandıqda, Bank belə qiymətli kağızların əhəmiyyətli hissəsini açıq bazarda sata bilər.

Bankda yaradılmış Xəzinədarlıq, Aktiv və Passivlərin idarə edilməsi funksiyaları və Aktiv və Passivlərin idarə edilməsi Komitəsi Bankın likvidliyinə gündəlik nəzarətə görə məsuliyyət daşıyır.

29. Aidiyyəti olan şəxslər haqqında açıqlamalar

24 sayılı "Aidiyyəti olan şəxslər haqqında açıqlamalar" MUBS-a uyğun olaraq tərəflər bu halda aidiyyəti olan hesab edilir ki, bir tərəfin digər tərəfə nəzarət etmək və ya maliyyə və ya əməliyyat qərarlarının qəbul edilməsində mühüm təsir göstərmək qabiliyyəti olsun. Hər bir potensial aidiyyəti olan şəxs münasibətlərini nəzərdən keçirdikdə, diqqət bu münasibətlərin yalnız hüquqi formasına deyil, mahiyyətinə də yönəldilməlidir.

Aidiyyəti olan şəxslər aidiyyəti olmayan şəxslərin həyata keçirə bilmədiyi əməliyyatlarda iştirak edə bilər və aidiyyəti olan şəxslər arasında əməliyyatlar aidiyyəti olmayan şəxslər arasında əməliyyatlardan fərqli şərtlər, müddət və məbləğdə aparıla bilər. Digər aidiyyəti olan tərəflərə ümumi nəzarət altında olan müəssisələrin asılı müəssisələri və ya səhmdarlar daxildir.

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

29. Aidiyyatı olan şəxslər haqqında açıqlamalar (davamı)

Aidiyyatı olan şəxslərlə əməliyyatların həcmi, ilin sonunda qalıq balansları və il üzrə əlaqəli xərc və gəlir aşağıda göstərilir:

	2023						2022					
	Ümumi nəzarət altında ar/ yekun müəssisə çilər		Əsas rəhbərlik heyəti	Digər	Törəmə müəssisə lər	Cəmi	Ümumi nəzarət altında ar/ yekun müəssisə çilər		Əsas rəhbərlik heyəti	Digər	Törəmə müəssisə lər	Cəmi
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	-	4,943	-	-	13,785	18,728	-	339	-	-	4,783	5,122
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğ	-	3,938	-	-	8,506	12,444	-	-	-	-	8,139	8,139
1 yanvarda kredit qalığı, ümumi	-	479,941	3,623	52,283	-	535,847	-	606,664	3,106	22,825	-	632,595
II ərzində verilmiş kreditlər	-	381,645	289	281,975	-	663,909	-	448,042	3,455	139,570	-	591,067
II ərzində kredit ödəmələri	-	(424,308)	(432)	(263,451)	-	(688,191)	-	(568,987)	(3,408)	(108,414)	-	(680,809)
Faizin hesablanması	-	-	-	694	-	694	-	-	41	352	-	393
Məzənnə fərqi	-	23,474	(3,176)	8,599	-	28,897	-	(5,778)	429	(2,050)	-	(7,399)
31 dekabrda kredit qalığı, ümumi	-	460,752	304	80,100	-	541,156	-	479,941	3,623	52,283	-	535,847
Çıxılın: 31 dekabrda dəyərsizləşmə üçün ehtiyat	-	(2,487)	(2)	(6,998)	-	(9,487)	-	(2,832)	(36)	(3,233)	-	(6,101)
31 dekabrda kredit qalığı, xalis	-	458,265	302	73,102	-	531,669	-	477,109	3,587	49,050	-	529,746
Kreditlər üzrə faiz gəliri və kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	-	10,717	23	7,305	-	18,045	-	25,163	157	4,594	-	29,914
Faiz gəliri (kreditlər istisna olmaqla)	-	2,477	-	-	927	3,404	-	-	-	-	452	452
Bank və dövlət fondları qarşısında öhdəliklər	-	153	146	4,185	370	4,854	-	55,640	-	-	250	55,890
Müddətli depozitlər	330,851	806,525	60	587,343	-	1,724,779	85,973	430,686	322	28,915	-	545,896
Müddətsiz depozitlər	378,498	386,632	643	549,768	-	1,315,541	376,324	565,549	7,434	435,827	-	1,385,134
Subordinasiyalı borclar	-	18,322	51	65	-	18,438	36,102	38,832	1,105	1,230	1,729	78,998
Törəmə maliyyə öhdəlikləri	-	(8,263)	-	-	-	(8,263)	-	5,041	-	-	-	5,041
Törəmə maliyyə aktivləri	-	8,263	-	-	-	8,263	-	4,924	-	-	-	4,924
İcarə öhdəlikləri	-	(11,448)	-	-	-	(11,448)	-	(11,725)	-	-	-	(11,725)
Digər aktivlər	-	77	-	32	-	109	-	8,347	-	-	-	8,347
Digər öhdəliklər	3,250	6,877	-	-	-	10,127	53	8,271	-	693	-	9,017
İnvestisiya qiymətli kağızları	-	2,003	-	-	-	2,003	-	2,003	-	-	-	2,003
Verilmiş zəmanətlər	-	28,906	-	20,468	-	49,374	-	71,714	-	8,022	-	79,736
Verilmiş akkreditivlər	-	2,521	-	6,556	-	9,077	-	4,540	-	3,002	-	7,542
İstifadə edilməmiş kredit xətləri	-	38,434	47	15,260	-	53,741	-	33,685	429	33,628	-	67,742
Faiz xərci	(1,498)	(8,307)	(9)	(2,231)	-	(12,045)	(998)	(12,861)	(33)	(28)	(80)	(14,000)
Haqq və komissiya gəliri	541	18,438	33	3,829	-	22,841	168	11,837	23	1,780	2	13,810
Haqq və komissiya xərci	-	(24,794)	-	(45)	(7)	(24,846)	-	(15,149)	-	(49)	(156)	(15,354)
Xarici valyutalardan xalis gəlirlər: dilin q	712	5,101	3	2,117	113	8,046	1,375	3,969	7	1,950	(119)	7,182
Xarici valyutalardan xalis gəlirlər / (zərərlər): törəmə alətlər	-	13,217	-	587	-	13,804	-	6,242	-	239	-	6,481
Xarici valyutalardan xalis gəlirlər / (zərərlər): məzənnə fərqi	(194)	8,299	-	-	-	8,105	(81)	(17,200)	-	-	-	(17,281)
Amortizasiya hesablanmış dəyərlə ölçülmüş maliyyə aktivlərinin şərtlərinin dəyişdirilməsi üzrə xalis gəlir	-	9,314	-	-	-	9,314	-	-	-	-	-	-
Digər əməliyyat xərcləri	(53)	(9,230)	-	(21)	-	(9,304)	-	(15)	(6,359)	-	-	(6,374)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

29. Aidiyyatı olan şəxslər haqqında açıqlamalar (davamı)

31 dekabr 2023-cü il tarixinə Bankın 199,533 min AZN (2022-ci il: 135,975 min AZN) məbləğində borcalanlara verilmiş kreditlər və yerli banklarda yerləşdirdiyi depozitlərə görə əsas şirkətdən zəmanət almışdır və Bank effektiv faiz dərəcəsinin bir hissəsi kimi uçota alınmış 803 min AZN (2022-ci il: 1,470 min AZN) məbləğində zəmanət haqqı ödəmişdir.

Aidiyyatı olan şəxslərlə əməliyyatların şərtləri, məsələn, faiz dərəcələri, aidiyyatı olan şəxslərin hər bir sinfi üçün aşağıda göstərilir:

		2023				2022			
		Ümumi nəzarət		Digər aidiyyatı olan şəxslər	Əsas rəhbərlik heyəti	Ümumi nəzarət		Digər aidiyyatı olan şəxslər	Əsas rəhbərlik heyəti
Səhmdarlar/ yekun mülkiyyətçilər	altında olan müəssisələr	ar/ yekun çilər	olan ər			Səhmdarlar/ yekun mülkiyyətçilər	altında olan ər		
Müştərilərə verilmiş kreditlər	10%-13%	10-17%	4%-30%	-	11%-15%	10%-17%	4%-27%		
İnvestisiya qiymətli kağızları	11%	-	-	-	3%-11%	-	-		
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	4%-5%	-	-	-	4%-11%	-	-		
İcarə öhdəliyi	10%-11%	10%	-	-	10%-11%	10%	-		
Kredit qarşısında digər öhdəliklər	11%	-	-	-	-	-	-		
Depozitlər	1%-8%	3%-7%	2%-6%	0%-9%	1%-8%	3%-7%	6%	0%-8%	

Aidiyyatı olan şəxslərlə əməliyyatların şərtləri, məsələn, illər üzrə qalan maksimum ödəmə müddətləri aidiyyatı olan şəxslərin hər bir sinfi üçün aşağıda göstərilir:

		2023				2022			
		Ümumi nəzarət		Digər aidiyyatı olan şəxslər	Əsas rəhbərlik heyəti	Ümumi nəzarət		Digər aidiyyatı olan şəxslər	Əsas rəhbərlik heyəti
Səhmdarlar/ yekun mülkiyyətçilər	altında olan müəssisələr	ar/ yekun çilər	olan ər			Səhmdarlar/ yekun mülkiyyətçilər	altında olan ər		
Müştərilərə verilmiş kreditlər	25	27	25	-	25	27	25		
İnvestisiya qiymətli kağızları	-	-	-	-	-	-	-		
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	2	-	-	-	1	-	-		
İcarə öhdəliyi	2	-	-	-	3	-	-		
Kredit qarşısında digər öhdəliklər	25	26	25	-	3	-	-		
Depozitlər	5	3	6	6	5	3	6	3	

Əsas rəhbər heyətinin üzvlərinə ödənişlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2023	2022
Əmək haqqı və digər ödənişlər	(7,760)	(8,535)
Sosial sığorta məsrəfləri	(1,258)	(1,383)
Əsas rəhbər heyətinə ödənişlər	(9,018)	(9,918)

(Məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir)

30. Maliyyə fəaliyyətindən əmələ gələn öhdəliklərdə dəyişikliklər

	<u>Qeyd</u>	<u>Subordinasiyalı borclar</u>
1 yanvar 2022-ci il tarixinə balans dəyəri		36,809
Emissiyadan daxilolmalar		68,681
Digər		947
31 dekabr 2022-ci il tarixinə balans dəyəri	16	106,437
Geri ödəmə		(18,700)
Digər		(487)
31 dekabr 2023-cü il tarixinə balans dəyəri	16	87,250

31. Kapitalın adekvatlığı

Bank fəaliyyətinə məxsus olan risklərdən qorunmaq məqsədilə kapital bazasını fəal şəkildə idarə edir. Bankın kapitalının adekvatlığı, digər metodlarla yanaşı, ARMB tərəfindən təyin edilmiş kapitalın adekvatlığı normativindən istifadə etməklə nəzərdə tutur.

Keçən il ərzində Bank bütün kənardan müəyyən edilmiş kapital tələblərinə tam əməl etmişdir.

Bank tərəfindən kapitalın idarə edilməsi siyasətinin əsas məqsədi – Bankda kapitalla bağlı müəyyən olunmuş xarici tələblərin yerinə yetirilməsinin, habelə fəaliyyətin həyata keçirilməsi və səhmdar dəyərinin maksimal artırılması məqsədilə yüksək kredit reytinginin və kapitalın adekvatlığı reytinglərinin dəstəklənməsinin təmin edilməsidir.

Bank iqtisadi şərait və fəaliyyətinin risk xüsusiyyətləri dəyişdikcə kapital strukturunu idarə edir və müvafiq düzəlişlər aparır. Kapitalın strukturunu saxlamaq və ya bu strukturda düzəlişlər etmək məqsədilə Bank səhmdarlara dividend ödənişləri məbləğində düzəlişlər edə, kapitalı səhmdarlara qaytara və ya kapital qiymətli kağızlarını buraxa bilər. Keçən illərlə müqayisədə məqsəd, siyasət və proseslərdə ciddi dəyişikliklər baş verməmişdir.

ARMB kapital adekvatlığı əmsalı

ARMB öz qaydalarına uyğun olaraq banklardan 1 dərəcəli kapital və cəmi kapital üzrə kapitalın minimal adekvatlıq əmsalını, müvafiq olaraq, 6% (2022-ci il: 6%) və 12% (2022-ci il: 12%) dərəcələrində saxlamağı tələb edir.

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
1 dərəcəli kapital	544,698	456,310
2 dərəcəli kapital	326,096	259,748
Çıxılın: kapitaldan çıxılmalar	(113,365)	(165,365)
Cəmi nizamnamə kapitalı	757,429	550,693
Risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlər	3,916,710	3,214,522
Kapitalın adekvatlığı əmsalı (1 dərəcəli kapital)	13.91%	14.2%
Kapitalın adekvatlığı əmsalı (Cəmi kapital)	19.34%	17.1%

32. Hesabat tarixindən sonra baş vermiş hadisələr

ARMB-nin 31 yanvar 2024-cü il tarixli qərarı ilə yeni "Banklara aidiyyəti olan şəxslərlə əməliyyatların aparılması Qaydaları" qəbul edilmişdir və 13 mart 2024-cü il tarixindən qüvvəyə minir.